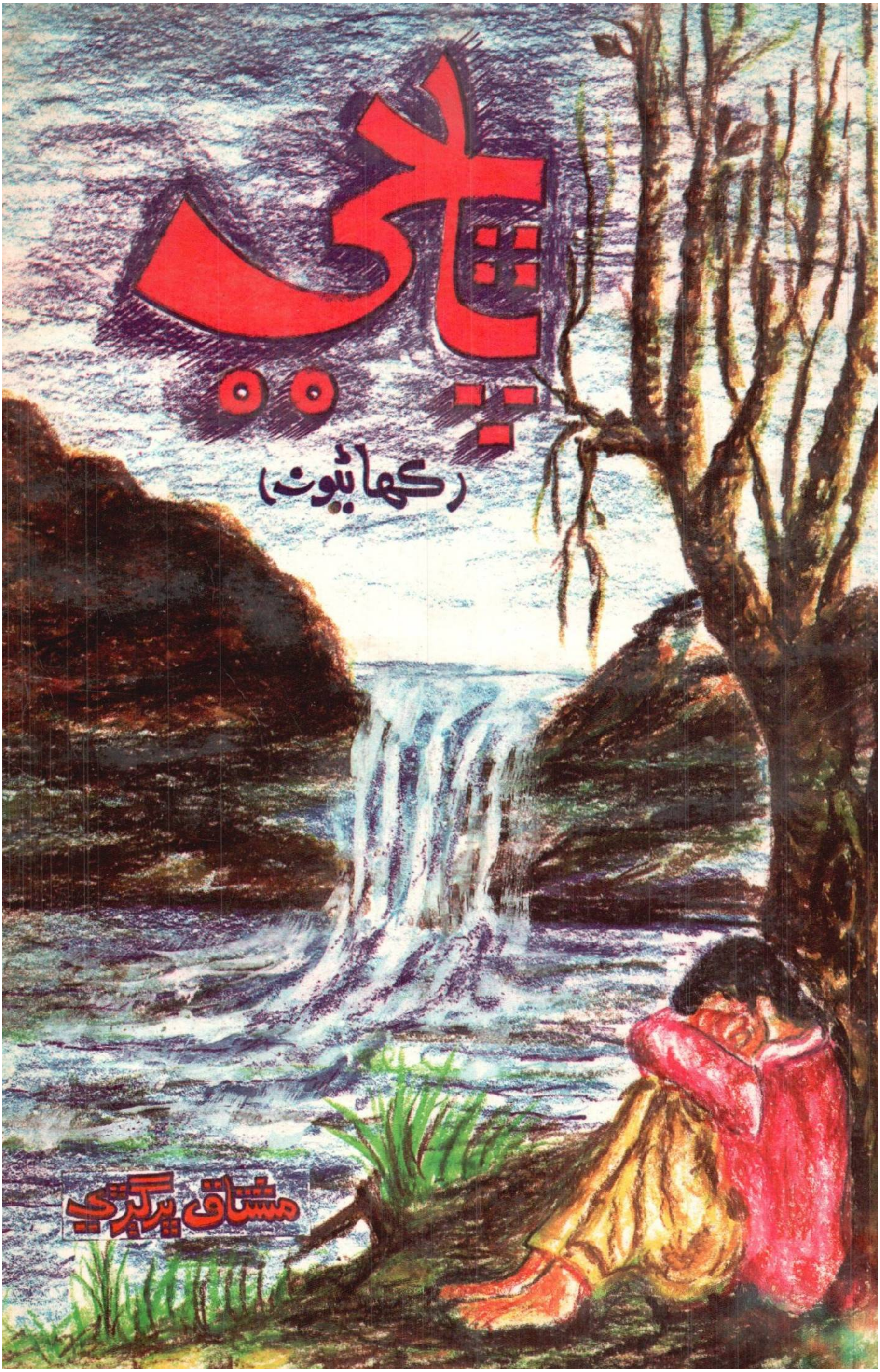

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پـــاچـــي

(ڪهاڻيون)

مشتاق پرڳڙي

رم جهم پبليڪيشن، دادو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪتاب 1

ڪتاب جو نالو:	پاڇي
موضوع:	ڪهاڻيون
ليکڪ:	مشتاق ڀرڳڙي
ڇاپو:	پهريون (اپريل 1999ع)
تعداد:	هڪ هزار
ٽائيٽل اسڪيچ:	رجب سولنگي
ڪمپوزنگ:	برهماڻي ڪمپيوٽر ڪمپوزرس دادو
ڇپائيندڙ:	رم جهم پبليڪيشن دادو
ملهه:	60 روپيه

BOOK 1

Name of Book:	Pachhi
Subject:	Short Stories
Auther:	Mushtaque Bhurgari
Edition:	First (April 1999)
Quantity:	One thousand
Title Scatch:	Rajib Solangi (Fine Art Dadu)
Composed By:	Berahmani Computer Composing Centre Dadu
Printed by:	Rim Jhim Publication Dadu
Price:	60 Rupees

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

انتساب

اردو ٻوليءَ جي بهترين

ليکڪ امبر

۽ پنهنجي پهرين ۽ آخري محبت

ثميره بتول

جي نانءِ

وچـــور

ميحنا لاءِ پاڻ پتوڙيندڙ مشتاق	6
اداري پاران	7
مان جوئي آهيان سوئي آهيان	8
هڪ سچو دوست ۽ سچو عاشق	14
سچ جو سواد	19
ديوانگيءَ جو انت	25-24
مسٽر پي.ڪي ۽ اسلام	30-29
مشهور ٽيڻ جو شوق	39-38
وڻجاري	46-45
جواني ڪيڏو جلدي گذري وڃي ٿي	67-66
سلهه - ٽياس	71-70
هار - جيت	78-77
هڪ مست جي پراسرار مسڪراهٽ ۽ آءٌ	84-83
هڪ رات جي ڪٿا	89
چاهتون پائڻ جي اوسيڙي ۾ ٿي وجود	94
جستجو	98
درد جي دريا ۾ لڙهندڙ جيون	103
وڃائجي ويل شهر جي ڳولا ۾ نڪتل شخص	113
مور	119
سيلز مين جو هڪ ڏينهن	122
پاڇي	132

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ميتا لاءِ پاڻ پتوڙيندڙ مشتاق

انگلينڊ جي عظيم ڏاهي، "ونسٽن چرچل" چواڻي: "اڪيلا وڻ جڏهن ٻه آسرندا آهن ته اهي زمين ۾ تمام مضبوط ڪتل هوندا آهن." بلڪل ائين سنڌ جي ادبي ڪيتر تي نظر ڊوڙائڻ سان انهيءَ ڳالهه سان مشابهت رکندڙ منظر جي جهلڪ پسي سگهجي ٿي. ادبي ميدان کان ويندي زندگيءَ جي هر شعبي ۾ ادارن جي تباهيءَ ۽ وجود نه هجڻ، انارڪي، بيزاري ۽ مايوسيءَ کي ته جنم ڏنو ئي آهي پر مختلف ميدانن ۾ ڪا چانو نه هوندي، تنهن آس ۾ بيٺل سنڌ جي نوجوان ڏانهن جڏهن ڏسجي ٿو، تڏهن اميد جي باک ڦٽي پوي ٿي.

ڇا ڪاڻ جو سنڌ جي ڇوڪرن نه ڪنهن رهنمائيءَ جي ادب، علم کان ويندي جا فڪري اڏام ڪئي آهي./ يا اڪيلي سر مضبوط پاڙون هڻڻ شروع ڪيون آهن، مستقبل ۾ ان جو بهتر ڦل ملي سگهندو، پر اهو سڀ ڪجهه سخت محنت، مسلسل جدوجهد ۽ سچائيءَ سان مشروط آهي. اهڙن ئي نئين ٽهي جي اديبن ۾ مشتاق پرڳڙي کي به ڳڻي سگهجي ٿو.

شاعريءَ کان ابتدا ڪندڙ هي دوست هاڻ ڪهاڻي ڪيتر ۾ به ڪاهي آيو آهي، باوجود انهيءَ جي ته سنڌس روئين به انهن نوجوانن جهڙو رهيو آهي، جيڪي ڳوٺن کان نڪري ڪاليج ۽ پوءِ ڄامشورو يونيورسٽيءَ جي کينچلي فضائن تائين پهچي ويندا آهن. پر مشتاق پرڳڙي جي ڪهاڻين ۾ سماج جي پيڙائن، ڪرب ۽ ذلت آميز روين جي عڪاسي انهيءَ ڳالهه جي شاهد آهي ته هن عام روين کان هٽي ڪري سماج جو ڪنهن حد تائين ڳوڙهو اڀياس ڪيو آهي. جيتوڻيڪ مشتاق جي ڪهاڻين ۾ به سنڌي ڪهاڻين جي مروج موضوع پيار حاصل نه ڪري سگهڻ جي جهلڪ نظر اچي ٿي. پر هن جي نرالي ڳالهه اها آهي ته هن موضوعن ان نباهه ڪرڻ جي ڀرپور ڪوشش ڪئي آهي. مشتاق پرڳڙي جيڪڏهن انهيءَ اسپرٽ سان لکندو رهيو. پنهنجي مشاهدي ۽ مطالعي جي ڪينواس جي وسعت لاءِ واکوڙيندو رهيو ته پڪ سان هڪ ڏينهن سندس شمار پنهنجي ٽهيءَ جي غير معمولي ڪهاڻيڪارن ۾ ٿيندو. گڏوگڏ سندس ڪيريئر جون سرحدون به ڪاميابين کي ڇهنديون. مشتاق جو ڪيل هي پيار جو پورهيو اميد ته ساپ پوندو ۽ سنڌي ادب ۽ ٻوليءَ لاءِ سٺو سنوڻ ثابت ٿيندو.

همسفر گاڏهي

ڪراچي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اداري پاران

ر. جهم پبليڪيشن دادو طرفان ڪهاڻين جو پهريون ڪتاب، جيڪو مشتاق پيرزادي جي ڪهاڻين تي مبني آهي اوهان جي سامهون آهي.

مشتاق 1990ع کان مسلسل لکندو پيو اچي. 9 سالن جي مسلسل جدوجهد کان پوءِ مشتاق هڪ ڪهاڻيڪار جي حيثيت ۾ هاڻ پنهنجي سڃاڻپ پيدا ڪري ورتي آهي.

مشتاق وٽ موضوعن جي اڻاڻ ڪونهي مذهب کان،وٺي پيار محبت ۽ سيڪس تائين بلا جهجهڪ هر موضوع تي لکي چڪو آهي.

مشتاق وٽ مڪالمي بازي ۽ خوبصورت تشبيهن جي به کوٽ ڪونهي، سندس پيشڪش جو انداز به خوبصورت ۽ دل جي تارن کي ڇهندڙ آهي.

مشتاق موضوعن جي حوالي سان هميشه نرالپ کي ترجيح ڏني آهي ۽ نرالپ جي تلاش ۾ رهيو آهي. سندس هن ڪتاب ۾ شامل 16 ڪهاڻيون مشتاق جي انهيءَ تلاش جو حصو آهن.

اداري پاران نئين ٽهيءَ جي بين ليکڪن جا ڪتاب پڻ ڇپائي پڌرا ڪيا ويندا.

اوهان جو تعاون ۽ ساٿ رهيو ته اسين سنڌي ادب جي جهول ۾ ڪيترن ئي خوبصورت گلن (ڪتابن) جو اضافو ڪندا رهنداسين.

ادارو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پنهنجي پاران

مان جو ئي آهيان، سو ئي آهيان

دوستي اهڙو رشتو آهي، جيڪو ٽن ۽ ڳنڍجڻ ۾ "پل" ونندو آهي. سالن کان نا آشنا چهرا، پل ۾ دوستيءَ جي اٽوٽ بندڻ ۾ ٻڌجي ويندا آهن. ٽٽڻ لاءِ پڻ سالن جي دوستي " پل" ۾ ڪنهن ننڍڙي جملي، خراب سلوڪ ۽ عمل جي بدولت ٽٽي پوندي آهي.

اهو غلط آهي تہ دوست رڳو اسان جي جيون رستي ۾ آيل سمورا ڪاوا ميڙي وٺندا آهن، اسان جا درد شيئر ڪندا آهن ۽ اسان جي جيون جي ٻيڙيءَ کي ٻڏندي ڏسي، ان کي پار اُڪاري وٺندا آهن. پر ائين بہ ٿيندو آهي تہ دوست پنهنجي جيون رستي ۾ آيل ڪاوا اسان جي جيون رستي ۾ اُڇلي ويندا آهن ۽ اسان جي جيون کي رتو رت ڪري وجهندا آهن. اسان جا درد شيئر ڪرڻ بجاءِ انهن ۾ هيڪاندو اضافو ڪري ويندا آهن ۽ اسان جي جيون جي ٻيڙيءَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪي پار اُڪارڻ بجاءِ ان ڪي ٻوڙڻ ۾ دير ئي نہ ڪندا آهن.
مون پنجويهہ سالن جي مختصر جيون ۾ گهڻو ڪجهہ ڏٺو آهي. مون ڏٺو آهي تہ ڪيئن نہ دولت ٻيءَ ۽ پٽ کي جدا ڪري ڇڏيندي آهي ۽ اُهي هڪ جاءِ تي هوندي بہ ساڳيو ڪاروبار پنهنجي پنهنجي منهن سان ڪرڻ لڳندا آهن. مون ڏٺو آهي تہ ڪيئن نہ هڪ دوست ٻئي دوست تي اهڙا الزام هڻندي بہ دير نہ ڪندو آهي، جيڪي سندس دوست جي زندگي زهر بنائي ڇڏيندا آهن ۽ مون ڏٺو آهي تہ ڪيئن نہ هڪ پُٽ پنهنجي زندهہ پيءُ کي همدرديون يا ٻيا ڪي مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ فوت ظاهر ڪرڻ ۾ دير ئي نہ ڪندو آهي.
اهو بہ غلط آهي تہ سڀ مائرون پنهنجن پٽن تان جان گهوري ڇڏينديون آهن، پر ڪجهہ مائرون پنهنجي پٽن کي جيئري بہ ماري ڇڏينديون آهن. اهو بہ غلط آهي تہ سڀ پيئرون پنهنجي پائرن جي جيون رستي ۾ گلاب پوکينديون آهن، پر ڪجهہ پينرون پنهنجي پائرن جي جيون رستي ۾ ڪنڊا بہ پوکينديون آهن، جيڪي انهن کي عمر ڀر چڀندا رهندا آهن ۽ اذيت جو احساس ڏيندا رهندا آهن. منهنجو زندگيءَ ۾ ايترين تہ حيرتن سان واسطو پيو آهي ۽ مون زندگيءَ ۾ ايتريون تہ حيرتون ڏٺيون آهن، جو هاڻ ڪو بہ واقعو، ڪا بہ ڳالهہ مون کي حيران ڪري نہ سگهندي آهي. ايترين سارين حيرتن ڏسڻ ۽ انهن سان واسطو پوڻ کان پوءِ هاڻ مون اهو راز ڄاتي ورتو آهي تہ ٿيڻ لاءِ هن دنيا ۾ ڪجهہ بہ ٿي سگهي ٿو ۽ ڪا بہ ڳالهہ ناممڪن نہ آهي.
مون کي هڪ ليکڪ بڻائڻ ۾ جتي ٻيا عوامل ڪار فرما آهن، اُتي هن جو وڇڙي وڃڻ بہ سڀ کان اهم ۽ وڏي ۾ وڏو ڪارڻ آهي. هوءَ جيڪا مون سان گڏ پنجين درجي ۾ پڙهي هئي. جنهن جي وڏن وڏن ڪارن نيڻن ۾ مون پنهنجو پاڻ وڃائي ڇڏيو هو / آهي.
هوءَ مون ڏانهن ڏسندي هئي تہ تيستائين منهنجي نيڻن مان پنهنجي ديد نہ ڪيندي هئي، جيستائين آءٌ پنهنجا نيڻ جهڪائي نہ ڇڏيندو هوس. سواءِ هڪ پيري جي جڏهن ڪيتري ئي دير تائين هڪٻئي کي ڏسڻ کان پوءِ هن پنهنجا نيڻ جهڪائي ڇڏيا هئا. هوءَ ٽڪرو ٽڪرو رس ڀريي آواز سان ڳالهائيندي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هئي، تہ منهنجي من مندر ۾ گهنڊڙيون وڄڻ لڳنديون هيون. هوءَ کلندي هئي تہ مون کي ائين لڳندو هو ڄڻ سمورو جهان مست ٿي جهومڻ لڳندو هجي. هوءَ هلندي هئي تہ هوائون بہ هن سان گڏ ڄڻ رقص ڪرڻ لڳنديون هيون.

هُن کي قلم جي ضرورت پوندي هئي، پين جي ضرورت پوندي هئي، ڪتاب يا ٻي ڪنهن شيءِ جي ضرورت پوندي هئي تہ سڀ ڪان پهرين مون ڪان گهرندي هئي.

ان ڇوڪريءَ ڪان پوءِ ٻيون بہ ڪيتريون ئي ڇوڪريون منهنجي زندگيءَ ۾ آيون ۽ آءٌ هر هڪ ۾ هُن جو پرتوو ڏسي، انهن جي ويجهو ٿيڻ لڳس ۽ انهن سان منهنجا ڏگها رومانس بہ هليا، پر ڪا بہ هن جهڙي ٿي منهنجي من ۾ ٽڪي نہ سگهي. هن ۾ الائي ڪهڙو جادو هو، الائي ڪهڙي ڪشش هئي جو من ۾ ٽڪي تہ اڃان تائين من مان نڪري نہ سگهي آهي، ۽ نہ ئي نڪرڻ جو نانءُ ٿي وٺي.

اُها ڇوڪري جنهن جو نانءُ ثميره هو، پنجون درجو پاس ڪرڻ ڪان پوءِ الائي ڪاڏي لڏي وڃڻ ڪري اڄ تائين مون کي وري نظر نہ آئي آهي.

مان چاهيان تہ هن تائين رسائي حاصل ڪري سگهان ٿو پر ڀٽائي جو فڪر مون کي هُن تائين رسائي حاصل ڪرڻ ڪان روڪي وٺندو آهي.

ڳوليان ڳوليان مَ لهان، شال مَ ملان هوت،
من اندر جا لوچ، مڃڻ ملڻ سين مائي ٿئي.
(ڀٽائي)

پر پوءِ بہ الائي ڇو منهنجي من ۾ هي خواهش ڪَر ڪٽندي رهندي آهي تہ هڪ وار آءٌ هن سان ملان ۽ هن ڪان پڇان تہ: ”جڏهن مينهن وسندا آهن، جڏهن بهار گلن ۽ ٻوٽن ۾ نکار آڻيندو آهي، جڏهن ڪا پريم ڪهاڻي پڙهبي آهي، جڏهن ڪي خوشين ڀريا لمحا ياد ايندا آهن، جڏهن ڪو دل ڏکائيندو آهي ۽ جڏهن جڳجيت ۽ چترا جو آواز اڪيلائي جو ساٿي بڻجندو آهي، تڏهن مون جيان تون بہ مون کي سارينديءَ آهين يا ماڳهين تو مون کي وساري ڇڏيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آهي؟؟".

مان پنهنجن دوستن جي نظر ۾ ڪنهن چڱي شخصيت جو مالڪ نہ آهيان. ڪجهہ دوستن جي نظر ۾ آءٌ دهريو آهيان، ڪجهہ دوست مون کي منافق چوندا آهن، ڪجهہ دوستن جي نظر ۾ آءٌ موقعي پرست ماڻهو آهيان، تہ ڪجهہ دوست وري مون کي انتها پرست چوندا آهن. هڪ دوست جو اهو اعتراف تہ اسين ادبي حوالي سان هڪٻئي جا دشمن آهيون، اڪثر مون کي ڪٽڪندو رهندو آهي ۽ چاهيندي بہ الائي ڇو آءٌ ان دوست لاءِ پنهنجي دل ۾ دشمني جي جذبي کي پئدا ڪري نہ سگهيو آهيان. انهن سڀني دوستن لاءِ پوءِ بہ مون وٽ احترام ۽ بي انتها پيار آهي. موٽ ۾ آءٌ دوستن جي انهن الزامن جي ڪا بہ وضاحت يا ترديد ڪرڻ نٿو چاهيان ۽ سچل ڪان سندن لاءِ بہ سِٽون اُڌاريون ٿو وٺان:

ڪو ڪيئن چوي، ڪو ڪيئن چوي،
مان جو ئي آهيان، سو ئي آهيان.
(سچل)

لکڻ لاءِ اسان جو معاشرو ڪنهن قدر بہ موافق نہ آهي. ٻين شعبن وانگر هاڻ ادب ۾ بہ سياست ڪاهي آئي آهي. هڪ ڪهاڻيڪار سان اها ڪيڏي نہ وڏي ناانصافي ٿئي جو هن جي مرڻ پڄاڻان، هن جي ڪهاڻين ۽ فن تي ڳالهائڻ لاءِ شاعرن کي مدعو ڪندي ڪهاڻيڪارن کي نظر انداز ڪيو وڃي ٿو. ٻن ڪهاڻين ڇپجڻ واري کي نسيم کرل سان ڀيٽيو وڃي ٿو. غزل گو شاعرن تي لکڻ وقت سوبر شاعر، سٺن غزل گو شاعرن جي نالن تان ترڪي وڃن ٿا ۽ دوستي ملهائيندي نون شاعرن کي (جن کي غزل جي باريڪين جي ڪا ڄاڻ ئي نہ هوندي آهي) اياز، استاد ۽ شيخ سان ڀيٽڻ ۾ دير ئي نٿا ڪن.

اهڙي معاشري ۾ لکندي ڪيترائي ڀيرا منهنجي دل چاهيو آهي تہ لکڻ ڇڏي ڏيان پر اهڙي ڪا قوت آهي، جيڪا مون کي ائين ڪرڻ کان روڪيندي رهندي آهي، ان ڪري لکڻ ۽ پڙهڻ جاري آهي ۽ شايد جاري ئي رهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آءُ پوري ايمانداري ۽ سچائي سان اهو اعتراف بہ ڪيان ٿو تہ، مون اڄ تائين جيڪو بہ ٿورو يا گهڻو لکيو آهي، اهو ڪنهن تي بہ ٿورو ڪرڻ لاءِ ڪو نہ لکيو آهي. آءُ انهن وڏن اديبن جيان اها لباڙ بہ ڪو نہ هڻندس تہ ڪو مون قوم، ٻولي ۽ ڌرتيءَ جو قرض لاهڻ لاءِ لکيو آهي. بلڪ آءُ اعتراف ٿو ڪريان تہ مون جيڪو ڪجهہ بہ لکيو آهي، اهو پنهنجي ذات جي Satisfication لاءِ لکيو آهي. ۽ لکڻ مون لئہ هڪ تمام وڏي پناهہ گاهہ پئي رهيو آهي.

مون جن ليکڪن کي گهڻو پڙهيو آهي، انهن ۾ سڀ کان مٿاهون نانءُ امر جليل جو آهي، ان بعد مظهر الاسلام، نورالهديٰ شاهہ، امبر ۽ ٻيا ليکڪ اچي وڃن ٿا. ۽ مون کي اهو بہ اعتراف ڪرڻ ڏيو تہ مون امر جليل کي بار بار پڙهيو آهي، وري وري پڙهيو آهي. انهن پڙهڻ سان مون محسوس ڪيو آهي تہ منهنجي لکڻ جي سگهہ ۾ اضافو ۽ پختگي ايندي رهي آهي.

" هڪ رات جي ڪٿا" جا ڪردار بہ هن معاشري جا رهندڙ ٿي آهن. اوهان اهڙيون ڳالهيون ٻڌيون ۽ اخبارن ۾ پڙهيون ضرور هونديون تہ فلاڻي هنڌ پٽ پنهنجي ماءُ سان، ڀيءُ پنهنجي ڌيءُ سان ۽ ڀاءُ پنهنجي ڀيڻ سان ڪارو منهن ڪري ڇڏيو. مون پنهنجي هن ڪهاڻي ذريعي اهو ٻڌائڻ چاهيو آهي تہ انهن واقعن جو پس منظر هيئن بہ ٿي سگهي ٿو.

"وچائجي ويل شهر جي ڳولا ۾ نڪتل شخص" ڪهاڻي مون مظهر الاسلام جي هڪ ڪهاڻي کان متاثر ٿي لکي آهي.

" سلهہ تياس" ڪهاڻي مون فليش بئڪ ۾ وڃي لکي آهي. جڏهن سلهہ جي مرض جو علاج اڃا دريافت نہ ٿيو هو. حال بابت ڪهاڻيون لکيون وڃن ٿيون. مستقبل بابت پڻ ڪهاڻيون لکيون ويون آهن ۽ لکجن پيون، جڏهن تہ ماضي بابت ڪهاڻيون گهٽ لکيون ويون آهن. ان سلسلي ۾ هن ڪهاڻي ـَي تجربي جي هڪ ڪڙي بہ چئي سگهجي ٿو.

انهن وضاحتن جي ضرورت مون ان ڪري بہ محسوس ڪئي جو اُهي، "جن جون فطرتون زهر آهن، اهڙن موقعن جي تلاش ۾ ٿي رهندا آهن."

هڪ اعتراف ٻيو بہ آءُ ڪرڻ چاهيان ٿو، اُهو اِهو تہ هن نثهڻ اُس جهڙي جيون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۾ مون لئہ جيڪي ماٺھو ٿڌي ڇانوَري جھڙو احساس رکندڙ رھيا آھن، انھن ۾ امبر، معصوم بخاري، ذوالفقار گاڏھي، اختر حسين کوکر، سڪندر سيال، مقبول شاھہ ۽ منھنجو نھايت پيارو دوست ”آزاد“ اچي وڃي ٿو. ۽ اھو سچ آھي تہ جيڪڏھن اھي نہ ھجن ھا تہ شايد آءٌ بہ نہ ھجان ھا.

مون کي پنھنجين ڪھاڻين متعلق ڪا بہ وڏي خوش فھمي ڪانھي. ھا البتہ آءٌ پنھنجين ڪھاڻين متعلق ايترو ضرور چوندس تہ منھنجون ڪھاڻيون اوھان کي ھرو ڀرو مايوس نہ ڪنديون.

مون کي پنھنجين ڪھاڻين متعلق اوھان جي قيمتي راءِن جو اوسيئڙو رھندو.

مشتاق ڀرڳڙي

ڊان بوٽ ھائوس

شاھي بازار دادو.

1 فيبروري 1999ع

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هڪ سچو دوست ۽ سچو عاشق

مشتاق منهنجو بهترين دوست آهي، انتها جي محبت ساڻس ڪري به سگهجي ٿي ته وٺي به سگهجي ٿي، هو ڪنهن به پل وساري جهڙو ناهي. مشتاق بي حد مخلص ۽ سچو ماڻهو آهي، مشتاق دوستي نڀائڻ وارو جوان آهي، هو جيترو مون ساڻ سچو آهي شايد ئي ڪنهن ٻئي سان هجي. مشتاق اهڙو ماڻهو آهي، جنهن آڏو ڪو به مسئلو، (پوء اهو ذاتي ئي ڇو نه هجي) بي ڌڙڪ بيان ڪري سگهجي ٿو.

اهي مٿيان لفظ صرف منهنجا نه آهن ، پر ساڳئي وقت اهي لفظ بهاول پور جيل ۾ باندي بڻيل اردو ، پنجابي ٻولي جي تمام حساس ليکڪ (امبر) جا به آهن، انهن لفظن جو اقرار گورنمينٽ هاء اسڪول گوزي جو استاد ۽ اسان جي نئين نهيء جو ذهين شاعر (ذوالفقار گاڏهي) به ڪري ٿو، ته ساڳئي ئي وقت اهو اقرار راڌڻ جو پرائمري استاد ۽ نئين نهي جو پلوڙ شاعر (معصوم بخاري) به ڪري ٿو.

انهن لفظن جو ورجاء غفار ڪولڊ ڪارنر تي ويهي مُختلف فن پارا تخليق ڪندڙ فنون لطيفا جي حوالي سان هر فيلڊ ۾ ماهر اسان جو هر فن مولا دوست (رجب آزاد) به ڪري ٿو ته ساڳئي ئي وقت اهو ورجاء ڄامشوري ڦاٽڪ تي ڇجا مڪو ڪم ڪندڙ تعليم ۽ ادب ڪان وانجهيل اسان جو پيارو دوست (مجيد سيال) به ڪري ٿو.

سنڌ جي ڪيترن ئي شهرن ۽ ڳوٺن ۾ سندس ادبي ۽ قلمي دوست آهن. سندس دوستن ۾ هر ڪيٽيگري جا ماڻهو اچي وڃن ٿا، مشتاق ڪڏهن به ڪنهن کي به دوست ڪرڻ مهل هنن ڳالهين جو سوچيو ئي ناهي ته هو ڪيئن آهي، عمر گهٽي اٿس، معاشري ۾ حيثيت ڪهڙي اٿس بس دوستي جو هٿ وڌيو ۽ مشتاق ڊير.

منهنجو پنهنجو رايو آهي ته خوشيون ۽ سٺا دوست شيئر ڪبا آهن، پر مون مشتاق کي ڪڏهن به ڪنهن وٽان شيئر تيندي نه ڏٺو آهي مشتاق سمورن دوستن لاء پرسنل (ذاتي) رهيو آهي. دوستن ۾ سندس مخلص هجڻ جو ثبوت اهو ئي آهي ته ٻاراڻي وهي ۾ جوڙيل قلمي دوستيون به اڄ سوڌو باقاعدگي سان نڀائيندو پيو اچي. ڪالهوڪيون قلمي دوستيون اڄ ياراڻن ۾ بدلجي چڪيون آهن ۽ اها ڪا سٽري ڳالهه ته نه آهي نه!. پر هن يار ۾ ته الاء ڇاهي جو اجا به وجي ٿو انهيء سلسلي کي وڌائيندو. واسطن کي دوستين ۾ تبديل ڪرڻ ته

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪير هن ڪان سکي . هو هر دوست سان الڳ نموني ڪـهـرو آهي ۽ دوستن جو سائس لڳاءُ بہ منفرد آهي. عام طرح ڪنهن بہ شخص جا وڌ ۾ وڌ ٻہ دوست گهرا يا ڪلوز هوندا آهن ، پر مشتاق جا سمورا دوست ڪلوز دوست آهن . مشتاق جي طبيعت ۾ اهو عنصر مثبت آهي يا منفي اهو ڇاڻڻ جي ڪوشش اڄ تائين مشتاق خود بہ ناهي ڪئي.هو تہ صرف اها ڳالهہ ڇاڻي ٿو، "مان جو ٿي آهيان سوئي آهيان".

زندگي جوگهڻو حصو مشتاق سان گڏ گهارڻ ۽ سندس تمام ويجهو هئڻ ڪري آءٌ اها ڳالهہ پوري وثوق سان چئي سگهان ٿو تہ مشتاق ائين ڇو آهي. خلوص ۽ محبت جي شديد بک ۽ اڄ ڪيس سمورن دوستن ۾ هڪ ڪرو ورهائي ڇڏيو آهي، ۽ منفرد ڳالهہ اها تہ هر ڪنهن جي حصي ۾هو مڪمل مشتاق آهي. پنهنجا ڳيا ڪري دوستن ۾ پاڻ کي ورهائي ڇڏيندڙ مشتاق پوڳيو بہ گهٽو ٿي آهي. ڪجهہ دوستن ڪيس تمام گهرا گهاوَ ڏنا آهن، جيڪي سندس چوائي شايد زندگي پڄاڻان بہ نہ پرجن . اهي نندپڻ جا يار جن کي سکهہ يا سهارو چئجي ، جتي سندس لاءِ ٻڙ جي گهاٽي ڇانو مثل رهيا آهن ، اتي جون جي سج جي تپش جيان پڻ رهيا آهن.

پنهنجي معاشري جي عام فردن کي معاشري ۾ سندن ذميدارين جو احساس ڏياريندڙ ڪاڏي پيتي گهرائي جو فرد هئڻ جي باوجود مشتاق سدائين ڏکن ۽ مسئلن جي زد ۾ رهيو آهي. پنهنجن مونجهارن کان وڌيڪ دوستن جا مسئلا جو ڪيس عزيز رهيا آهن، ان ڪري ڪيس لازمي طور پوڳڻو پيو آهي.

ڪيترن ئي غير سنجيده دوستن کي ادبي ذوق ڏياريندڙ ، ذهني ارتقا جي رستي ڏانهن وٺي ويندڙ مشتاق نہ صرف دوستن جي ادبي ۽ اخلاقي مدد ڪندو رهيو آهي پر وقت آهر سندن مالي سهائتا ڪرڻ ۾ بہ ويرم ئي نہ ڪندو آهي.

ڪنهن آئيڊيل دوست ۾ جيڪي خوبيون هئڻ گهرجن، سي سموريون منجهس آهن . ڪتي غالب پنهنجي لاءِ چيو آهي تہ، " تجهي هم ولي سمجهي تي گرباده خوار نہ هوتا". ۽ اها حقيقت آهي تہ اڪثر جنسس ماڻهو جتي گهڻين سٺاين جو مرڪب هو ندا آهن اتي معاشري جي هڪ اڌ وڏي برائي منجهن ضرور هوندي آهي . جي ائين نہ هجي تہ پوءِ اهي ماڻهو ولي يا فرشتا هجن ۽ اهڙيءَ ئي طرح هن دوست تي بہ هڪ اڌ وڏين خرابين جي ڇاپ پڻ آهي، جيڪا سندس عمر پر پڇتاءَ جو باعث رهندي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جتي مشتاق هڪ سچو دوست آهي اتي هو سچو عاشق به آهي جنهن کي به چاهيو اٿائين شدت سان چاهيو اٿائين ۽ اها ئي شدت اهو ئي جنون سندس لاءِ پوڙهنا جو باعث بڻيا آهن. افسوس صد افسوس جو مشتاق جا محبت لاءِ ڏٺل خواب ساڀيان نه ماڻي سگهيا . سندس محبوبه ته ڪٿي هڪڙي "ثميره بتول" ئي آهي . پر ثميره جي وڃڻ کان پوءِ هن جو خال پرڻ لاءِ هن ڪجهه رنگ چورايا . آسيه ، ريشمان ۽ عائشه. پر سمورا رنگ ڪچا ۽ عارضي ثابت ٿيا . هنن معشوقائن مان ڪا هڪڙي به سندس محبوبه نه ٿي سگهي. منهنجي نظرن جي آڏو سندس پيار جا ڏيئا روشن ٿيا ۽ اجهامي به ويا. ۽ مشتاق جي زندگي اها ئي تاريڪ رهجي وئي . ٿورا ئي ڏينهن اڳ سندس بزرگن هن جي زندگيءَ ۾ هڪ نئين روشني "صاحبان" آندي آهي جا سندس شريڪ حيات ٿي رهندي . مشتاق والدين جي فيصلي آڏو فرمانبرداري جو مظاهرو ڪندي پنهنجو جيون صاحبان کي ارپي ڇڏيو آهي. هاڻي ڏسجي ته اها روشني مشتاق جي جيون کي ڪيترو ٿي روشن ڪري ۽ ثميره جي خال کي پري ٿي يا نه ؟.

اعليٰ تعليم ۽ وسيع مطالعي تحت ته ڪيس سائنس کي وڌيڪ اهميت ڏيڻ کپندي هئي. پر هي دوست مذهبي ماڻهو نڪري پيو. ۽ اهو هڪڙي ڏينهن جو انقلاب ناهي، نه ئي ڪو مذهبي گهراڻي وانگي هن تي مذهب مسلط ڪيو ويو آهي . سائنس ۽ مذهب جي ڏکهي ويڙهه کان پوءِ هن دوست پنهنجي تجربن ۽ مشاهدن تحت پنهنجي منزل ، راهه نجات ۽ روحاني سڪون مذهب ۾ ڳولي ورتو آهي. پنج وقت نماز پڙهڻ ، تسبيع پابندي سان پڙهڻ، مذهبي احڪامن کي سمورين ڪوشش سان بجا آڻن. پيرن وين جي درگاهن جون حاضريون پرڻ، مذهبي مجلسن ۽ ميڙاڪن ۾ سريڪ ٿيڻ هن دوست لاءِ باعث مسرت آهن .

اڄ مشتاق پنهنجي جيون کي حالتن جي وهڪري ۾ لوڙهي ڇڪو آهي. هاڻي ڏسجي ته حالتون ڪيس ڪيڏانهن ٿيون وٺي وڃن. زندگي جي سمورين خوشين ۽ خواهشن کي الوداع ڪرڻ وارو مشتاق زندگي سان تمام غير سنجيده رهيو آهي ۽ هن ڪڏهن صحت ڏانهن به توجهه نه ڏني آهي.چهري تي ڏاڙهيءَ جا تهه چڙهي وڃڻ کان پوءِ 25 سالن جو مشتاق هاڻي 35 سالن جو ڏيک ڏيڻ لڳو آهي ۽ جڏهن هو موٽر سائيڪل ڊرائيو ڪندو آهي ته 18 سالن جو ڳڀرو جوان لڳندو آهي.

طبيعتاً انتهائي ضدي ، ڪنهنجي به نه مڃڻ وارو مشتاق اڄ ڪافي بدلجي چڪو آهي ، هن سدائين دل جي ڳالهه مڃي آهي . عقلي دليل ته ڪيس پاڻ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پون ٿي ڪونہ . مشتاق اڳ ۾ ڪنهن جي فيصلي تي عمل ڪرڻ تہ نہيو، مرڳو ڪنهن جي صلاح بہ نہ ٻڌندو هو. پوءِ ڪيس پلي ڪنهنجي قابليت تي ڪيترو بہ اعتبار هجي ، مجال آ جو انهيءَ جي ،ڪنهن هڪ راءِ تي بہ عمل ڪري. پاڻ ڪي عقل ڪل سمجهندڙ مشتاق اچ زندگيءَ جا اهم ترين فيصلا بہ بزرگن ۽ دوستن جي حڪمن ۽ راين هيٺ ڪرڻ لڳو آهي. ڪافي بدلجي چڪو آهي مشتاق ۽ اهو لازمي امر بہ آهي . اجا بہ منجهس ڪافي تبديلون اوس اچڻيون آهن ۽ اهي تبديليون اٽر آهن .

16 سيپٽمبر 1974ع تي جوهي شهر جي هڪ ڳوٺ الين شاخ ۾ حاجي محمد چٽل پرڳڙي جي گهر ۾ جنم وٺندڙ هن دوست جو نالو والدين طرفان مشتاق علي پرڳڙي رکيو ويو. ۽ انهيءَ نالي ڏکهو سفر ڪري مشتاق احمد پرڳڙي کان مشتاق احمد "محروم" تائين ۽ "محروم" کان مشتاق پرڳڙي تائين پهچي ڪيس امرتا بخشي آهي. جم ڏينهن جي حساب سان سندس ستارو ورگوVIRGO آهي ۽ ورگو جون سموريون خاصيتون منجهس آهن. مشتاق جي جم کان سنت ٿي پوءِ حاجي محمد چٽل پرڳڙي دادو شهر لڏي آيو. ۽ هتي مستقل رهائش اختيار ڪيائين. مشتاق پنهنجي پرائمري تعليم وزير آباد اسڪول پراڻو بس اسٽاپ دادو مان پوري ڪئي. ميٽرڪ گورنمينٽ پائلٽ سيڪنڊري اسڪول دادو مان ڪيائين. گورنمينٽ استاد بخاري ڊگري ڪاليج دادوءَ مان بي.ايس سي ڪليئر ڪيائين ۽ سنڌ يونيورسٽي ڄامشورو مان بين الاقوامي تعلقات شعبي ۾ بي.اي ڪيائين.

مشتاق لکڻ جي شروعات روزانہ هلال پاڪستان جي ٻاراڻي صفحي کان ڪئي. سندس پهرين لکڻي انهيءَ صفحي ۾ 1988ع ۾ شايع ٿي . پر باقاعده لکڻ جي شروعات 1990ع کان ڪيائين ۽ اڄ تائين مسلسل لکندو پيو اچي. سندس لکڻيون تقريبن سمورن رسالن ۽ اخبارن ۾ ڇپجي چڪيون آهن ۽ اجا تائين ڇپجن پيون .

9 سالن جي ادبي سفر ۾ سندس فن ڪيتري پختگي ماڻي آهي ، اها الڳ ڳالهہ آهي . پر ٿوري عرصي ۾ ايڏا گهرا تجرباتي ۽ مشاهداتي فن پارا تخليق ڪرڻ تي هو جس لهڻي . سندس ڪهاڻيون سندس طبيعت جي حساس هئڻ جو پڪو ثبوت آهن. لکڻ ۽ موضوعن جي چونڊ ۾ بلڪل ئي ڊپو هي دوست جيڪر ائين ئي بي ڊپو ٿي لکندو رهيو تہ اهو وقت پري ناهي جو هي پنهنجي سچي ، تلخ ۽ تزائيجي، ٻولي ۽ پنهنجي ڌاڪ ڪري پوڳي .

معاشري جي غليظ ترين موضوعن کي بہ ڪهاڻين ۾ تمام

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوبصورت انداز ۾ پوئڻ بلڪل ائين آهي، جيئن ڪو ڪنول گندي تلاءَ مان ڪڍي ڪنهن وينگس جي ريشمي زلفن ۾ هڻڻ. ائين ڪرڻ سان لازمي طور گندگي به پلئه پوندي. وينگس ۽ ان جهڙيون ٻيون شخصيتون به ناراض ٿينديون. جيڪو اهڙا ڪم ڪري ٿو تنهن ۾ ان جا نتيجا ڀوڳڻ جي سگهه به موجود هوندي آهي. ۽ آءٌ سمجهان ٿو ته اهڙي سگهه مشتاق ۾ به موجود آهي.

اهڙا موضوع انتخاب ڪرڻ جن تي منٺو ۽ مالڪ ڪان پوءِ لکڻ هر ليکڪ جي وس جي ڳالهه ناهي، ڇاڪاڻ جو اڄ جو ليکڪ سمجهندو آهي ته اهڙا موضوع چونڊ ڪرڻ، انهن تي لکڻ سان ادبي اسٽيٽس ڪري پوندو آهي ۽ سڄي ڄمار جي ادبي پورهئي کي ڇيهو رسندو آهي. پر هن يار ڪڏهن به ان ڳالهه جي پرواهه نه ڪندي اهڙن موضوعن تي بي باڪ ٿي لکيو آهي، ان ڪري جو ڪيس ادبي ميدان ۾ خضر جي حياتيءَ جي گهرج ناهي. هي ته بس "فراز" جي هن شعر جي تقليد ۾ لکندو رهي ٿو؛

بهت هي لمحءِ موجود ڪا شرف يي مجهي،
سو اپني فن سي ڪبهي بقاء ابد نهين مانگي.

لکڻ نه صرف سندس ضرورت آهي پر هو لکڻ کي فرض سمجهندو آهي. ادب سان سندس محبت جو واضح ثبوت اهو آهي ته هڙي نفسانفسي واري دور ۾ به ڪجهه دوستن سان گڏجي به ماهي مئگزين "رم جهم" نالي ڪڍي رهيو آهي . سو به ٽيڪنيڪلي حوالي سان تمام غريب شهر دادو مان . ڪاروباري هوندي به پبليڪيشن هلائڻ نه صرف اوکو ڪم آهي بلڪ رڪ جا چڻا چٻاڙڻ جي برابر آهي. ادب جي ڪري هي دوست پنهنجي ڪاروبار ڏانهن به غير سنجيده رهيو آهي . نه صرف اهو ته هي خود سچو سارو ادب حوالي آهي، پر ڪير به دوست اهڙو ڪو ڪم ڪندو آهي ته هي يار پنهنجي وس آهر هن جي اخلاقي ، ادبي ۽ مالي سهائتا ڪرڻ کان به نه ڪيٻائيندو آهي .

مشتاق جي گهڻ رخي شخصيت تي لکڻ لاءِ بلڪ گهڻو لکڻ لاءِ گهڻو ڪجهه رهيو پيو آهي، پر مان سمجهان ٿو ڪجهه پاسا ڇڏڻ ضروري آهن. آس اٿم ته مشتاق جون ادب لاءِ ڏنل قربانيون ۽ خدمتون ساپ پونديون ۽ ڪيس ادب ۾ اها ميٺا ڏينديون جنهن جي تمنا هر ليکڪ ڪندو آهي.

آزاد

5 اپريل 1999

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مھــاڳ

سچ جو سواد

اپنشد جي لفظي معنيٰ آهي، ”تدريسي نشـست“ يا ” خاص علم کي حـاصل ڪرڻ لاءِ اسـتـادن جي قـدمن ۾ ويهڻ“. اُپنشد لڳ ڀڳ اڍائي ـ ٽي هزار سال اڳ برصغير ۾ تصنيف ٿيا، جنهن ۾ مختلف موضوعن کي ڪهاڻين جي ذريعي بيان ڪيو ويو آهي . سچ جي موضوع کي به هڪ ڪهاڻي ذريعي پيش ڪيو ويو آهي.

پٽ، پيءُ کان پڇيو : ” بابا! سچ ڇا آهي ؟ “

” هي لوڻ پاڻيءَ جي ڀـريل ڪٽوري ۾ وجهي سـيـاڻي ڪـٽـي اچجانءِ“، پيءُ ورندي ڏني.

پٽ اوئين ڪيو.

ٻي ڏينهن تي پيءُ پٽ کي چيو: ” هاڻي لوڻ پاڻي مان ڪڍي ڏيکار“.

پٽ، لـوڻ جي ڳوڙهن کي پاڻيءَ منجهـه تلاش ڪـيو، مگر لوڻ تـه پاڻي ۾ ڳري چڪو هو.

” پاڻيءَ کي چکي ٻڌاءِ تـه ڪـيئن آهي؟ “، پيءُ پڇيو .

”لوڻياٺو آهي“ پٽ چيو.

” چڱو ، ڪٽورو اڌيڪو ڪري چک“.

هن ائين ڪـيو ۽ پوءِ وراڻيو: ” اهو بـه لوڻياٺو آهي “.

”هاڻي تري وارو چک“.

” اهو بـه نمڪين آهي “، پٽ جواب ڏنو.

تڏهن پيءُ چيـو : ” جي تون سچ جو سـواد وٺڻ گـهـرين تـه اهڙو سچ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تنهنجي اندر ۾ بہ آهي."

هڪ سچ جيڪو اسان جي پنهنجي اندر ۾ آهي ۽ هڪ اهو سچ جيڪو انسان جي وجود کان ٻاهر آهي. انسان جڏهن ٻنهي جو سواد وٺي، اظهار ڪرڻ جي ڪوشش ڪري ٿو تہ اڄوڪي دؤر جي ڪهاڻي ٺهي پوي ٿي.

شايد انگريزي ادب جي مشهور مترجم ۽ ايڊيٽر " هيري آولنگ" HARRY AVELING، تڏهن چيو آهي تہ ، " ڪهاڻي اظهار جو هڪ اهڙو نفيس ذريعو آهي ، جنهن ذريعي انسان پنهنجو پاڻ کي سمجهڻ سان گڏو گڏ اردگرد جي ماحول کي پڻ پرجهڻ جي ڪوشش ڪري ٿو".

مشتاق پرڪڙي بہ اڄوڪي دؤر جو ڪهاڻيڪار آهي. سندس ڪهاڻيون نہ صرف هن جي پنهنجي جيءَ ۾ پاتل جهاتيون آهن. پر هن ارد گرد جي ماحول تي پڻ نظر رکي آهي. مان موضوعاتي لحاظ کان سندس ٻن ٽن ڪهاڻين کي حوالي طور تي پيش ڪرڻ چاهيان ٿو. مثلاً ، " هڪ مست جي پراسرار مسڪراهٽ ۽ آءُ " ، " جستجو"، "چاهتون پائڻ جي اوسيئڙي ۾ نئي وجود" ۽ " سيلز مين جو هڪ ڏينهن".

اهي ڪهاڻيون جڻ ٻڌائن ٿيون تہ هو انهيءَ سچ جي تلاش ۾ آهي، جنهن سچ جي جستجو ازل کان جاري آهي.

ڪنهن سياڻي کان پڇيائون : " سچ ۽ ڪوڙ ۾ ڪيترو فرق آهي ؟".

جواب ڏنائين : " چار آڱر".

پڇيائونس :" ڪيئن؟".

چيائين: " جهڙو ڪن ۽ اک ۾".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

يعني ڪنن ٻڌل ڪوڙ، اکين ڏٺل سچ.

بقول اردو جي عظيم ڪهاڻيڪار سعادت حسن منٽو جي ته ، " ادب هڪ فرد جي پنهنجي زندگي جي تصوير ناهي. جڏهن ڪوئي اديب قلم کڻي ٿو ته هو پنهنجي گهريلو معاملن جو روزنامچو نٿو لکي. پنهنجن ذاتي خوشين ، رنجشن ، بيمارين ۽ تندرستين جو ذڪر نٿو ڪري . ان جي قلمي تصويرن ۾ گهڻو ممڪن آهي ته ڳوڙها ان جي ڏڪايل پيڻ جا هجن. مسڪراهٽ اوهان جي هجي ۽ ٿهڪ هڪ خسته حال مزدور جا" .

اهي سڀ رنگ مشتاق ٻرڳڙي پنهنجين ڪهاڻين ۾ ڀريا آهن. اهي رنگ ڪيترا گهرا، ڏيما پورا پنا، ڪتل ، ٻي اثر يا پر اثر آهن. انهيءَ جو اندازو پارکو ۽ سٺا پڙهندڙ ڪري سگهن ٿا.

جو ته اسان جڏهن ڪنهن تخليقار کي پڙهندڙ کان اڳ ۾ سرٽيفڪيٽ ڏئي ڇڏيون ٿا ته اسان جڻ پڙهندڙ سان ويساهه گهاتي يا زيادتي ڪيون ٿا. اسان سندس ذهن ۾ اڳواٽ ئي ويهاري ڇڏيون ٿا ته ، ليکڪ جي فلاڻي تخليق زبردست اٿئي ، فلاڻي مزي جي نه اٿئي. فلاڻي مڙئي سڙئي آهي. ان کان پوءِ پڙهندڙ کي پنهنجي لفاظي جي ذريعي اهو باور ڪرائڻ چاهيون ٿا ته جيئن اسان سمجهيو آهي، ائين تون به سمجهه ، نه ته توکي ادب جي بارگاهه مان بي عزتو ڪري ڪڍيو ويندو . توکي جٽ ، جاهل ۽ ڪوڙو سمجهيو ويندو. ڇا اسان کي اهو حق پهچي ٿو؟.

جڏهن ته "پوسٽ ماڊرنزم " جو نظريو ڏاڍو حقيقت پسنديءَ وارو نظريو آهي. جنهن ۾ پڙهندڙ کي وڏي اهميت آهي. جڳ مشهور نقاد ، رونا باد چيو آهي: "لکڻ واري جي معنيٰ يا مطلب هڪ بنيادي نقطو آهي . جڏهن ته پڙهندڙ وٽ معنائن ۽ مطلبن جا درياهه وهن ٿا".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ان ڪري پڙهندڙ ۽ پارکوجو بنيادي حق نہ
ڪسجي تہ بهتر آهي . هن کي ڇڏي ڏجي تہ هو پنهنجي اک سان ڏسي، آزاد ذهن سان سوچي، پنهنجي زبان يا قلم سان اظهار ڪري.

هڪ سٺي پڙهندڙ ۽ نقاد جو اهو فرض آهي تہ
هو پيار جي پورهيي کي پيار سان پرکي، حسين اک سان ڏسي ، ڪشادي دل سان محسوس ڪري ۽ پوءِ بي ريا ٿي اظهار ڪري.

مشتاق پرڳڙي جي ان اضافي خوبي جو ذڪر نہ
ڪجي تہ زيادتي ٿيندي . جيڪو هن " پنهنجي پاران" ۾ لکي ڪيو آهي ، جنهن ۾ هن پنهنجي پسنديده ليکڪن کان متاثر ٿيڻ جو اعتراف ڪيو آهي. اهو ڪمزوري نہ پر جرئت آهي ، ڇو تہ هر ليکڪ پنهنجي پيشروئن جو تسلسل آهي. پوءِ ڪٿي ان جو برملا اظهار نہ ڪري.

۽ ائين لکڻ تہ ، " وچائجي ويل شهر جي ڳولا
۾ نڪتل شخص" ڪهاڻي مون مظهر الاسلام جي هڪ ڪهاڻي کان متاثر ٿي لکي آهي. اهو سندس اعليٰ ظرف آهي. منهنجي خيال ۾ تہ ڪابہ ڪهاڻي مڪمل ناهي ٿيندي ، جتي هڪ ڪهاڻيڪار ڇڏيندو آهي، ٻيو اتان کڻندو آهي. جيئن زندگي روان دوان آهي ، تيئن ڪهاڻي بہ آهي. انساني زندگي جو تسلسل ، ڪهاڻيءَ جو تسلسل آهي. ڇو تہ ڪهاڻي انساني احساسن جو ٻيو نالو آهي. ڪهاڻيءَ جو خاتمو ، احساسن جي پڄاڻي آهي يا ٻين لفظن ۾ زندگيءَ جو انت آهي.

ادبي دنيا بظاهر ٻاهران ڏاڍي سنجيده ۽ پروقار
لڳندي آهي . پر ان جي دائري ۾ داخل ٿيڻ کان پوءِ احساس ٿيندو آهي تہ هر ماڻهوءَ جو نڪ ايڏو تہ وڏو آهي جو ٻئي ماڻهوءَ جو وجود ئي ڪيس ڏسڻ ۾ نٿو اچي . پاڻ اجگر ٻيو جيتامڙو آهي. ادب ۾ "مان" واروجهان ايڏو تہ ايسرو آهي ، جو ڪنهن جي ڪنهن تي اک ئي نہ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تي ٻڌي. ان ڪري پريشان نہ ٿيڻ گهرجي ڇو تہ اهو لقاءُ سچي دنيا ۾ آهي. اديبن ۾ اگريمينٽ Agreement نہ هئڻ جو سبب خيالن جي وسعت آهي يا ٻين لفظن ۾ گهڻ رخيون سوچون آهن.

ڪڏهن ڪڏهن ائين بہ ٿيندو آهي تہ دشمن جي تعريف وڻندي آهي ۽ سڄڻن جو سچ ڪڙو لڳندو آهي . اهو ضرور ڌيان ۾ رکڻ گهرجي تہ سچ توهہ يا نر جي پڻ جيان ڪڙو تہ ٿي سگهي ٿو پر مفيد آهي. جڏهن تہ ڪو ڪو زهر ڏاڍو مٺو مگر جيءَ جوکو هوندو آهي.

تنهنڪري هڪ اديب جو فرض آهي تہ سچ جي جستجو جاري رکي ،ان جو سواد چکندو رهي ڀل اهو نمڪين يا ڪڙو هجي ، ان ۾ ئي چڱائي آهي.

منظور ڪوهيار

هائوس نمبر C - 597

لاهوري محلو لاڙڪاڻو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مشتاق سنڌي ڪهاڻيءَ جو نئون چهرو آهي نؤخيز!

۽ في الحال سنڌي ڪهاڻيءَ تي " مشتاق" پڻ. مٿس ٻه سنڌي ڪهاڻي، ڇا ڪڏهن ساڳيءَ ريت شدت سان مشتاق ٿيندي؟ اهو ته وقت ٻڌائيندو. في الحال سندس هيءَ ڪهاڻي " ديوانگيءَ جو انت" . هن جي بلڪل وقتائتي ڪوشش آهي.

وقت ....؟ !.

جنهن بابت ڪهاڻيءَ ۾ اتاريل مشتاق جا هي سوال، جهڙوڪر اڄ جي هر ماڻهوءَ جا سوال آهن. " هي هڙتالون ڪڏهن ختم ٿينديون!؟ . دهشت گردي ڪڏهن ختم ٿيندي ! ؟. ماڻهن جو ڊورن جيان ڪسجڻ ڪڏهن بند ٿيندو!؟.

۽ اهڙن سوالن جي اردگرد ڪهاڻيءَ جو تانجو اُٺيندي، مشتاق حاضر دؤر جي هاڃيڪار حالتن کي پيش ڪري، ڄڻ پنهنجو پاڻ کي پنهنجي زماني جي نمائندگي ڪندڙ ليکڪ طور متعارف ڪرايو آهي.

هونئن جنهن زماني ۾ اسين رهائش پذير آهيون ، لڳي ٿو ته هزار سال اڳ به اهو اهڙوئي هو. جڏهن مشتاق جي ڪهاڻي جي نائڪ وانگر ، گوتم ٻڌ ، ڪپل وستوءَ مان ائين ڇني نڪتو هو، "مان شانتي ڳولي لهندس!" .

تنهن تي هن جي والد دلگير ٿيندي چيو هئس، "گوتم ! اهو سڀ ڪجهه جنهن جي تلاش ۾ تون گهر ڇڏي وڃين پيو ، ملي وڃئي ته موٽي اچي مون کي به سيکارجانءِ ۽ جي مايوسي پلئه پوئي تڏهن به موٽي واپس اچجانءِ ، ڀلي ڪڏ جي ديوتائن آڏو قربان ٿي وينداسين . "

مشتاق جي ڪهاڻي جو نائڪ به اهڙي ساڳي تلاش ۾ گهران نڪري ٿو.

پر انجام !؟.

اهو به مشتاق جي ئي لفظن ۾ پڙهو؛

" ڇو واٽي تي ماڻهن جو انبوهه نظر آيس. نهاريائين ته رت سان لت پت لاش کي ڏٺائين. تڏهن يقين ڪرٺوئي پيس ته ، هي اهو ئي هو، جنهن نفرت کان پاڪ پيار ، سک، امن ۽ شانتيءَ جي بستي اڏڻ جا خواب پنهنجي نيڻن ۾ سمايا هئا ۽ اڄ انهيءَ کي ئي نفرت جي ور چاڙهيو ويو هو ....."

۽ مشتاق جي هي ڪهاڻي، هن اڄوڪي دنيا جي ئي صورتحال جي ڪهاڻي آهي، جيڪا ناقابل يقين رفتار سان تباهيءَ ڏانهن وڌي رهي آهي. جنهن ۾ امن ، سڪون ، پيار ۽ انسانيت سڀ تهس نهس ٿي ويا آهن. انڌا ڌنڌ طوفان آهي جنهن جي لپيٽ ۾ دنيا جو پورو گلوب اچي چڪو آهي، جنهن ۾ اسان جو هي امن جو خطو" سنڌ" به شامل آهي.

سنڌ جي اهڙي اڄوڪي صورتحال کي پنهنجيءَ ڪهاڻيءَ ذريعي سامهون آڻڻ تي.

مشتاق پرڳڙي ، منهنجا نوجوان ڪهاڻيڪار

شاباس، لک آفرين !.

نصير مرزا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ديوانگيءَ جو انت

هي سوچن جي ساگر ۾ لڙهندو هلندو رهي ٿو.

سوچون هن جي دماغ ۾ گهر ناهينديون رهن ٿيون. سوچي ٿو هي هڙتالون ڪڏهن ختم ٿينديون، هي جلوس ۽ جلسا ڪيستائين هلندا رهندا، هي دهشتگردي ڪڏهن ختم ٿيندي ۽ ماڻهن جو ڏورن جيان ڪسجڻ ڪڏهن بند ٿيندو؟!.

ماڻهن ڪي اهڙي بيدرديءَ سان ڪُنو وجي ٿو جو ان جي هجڻ نه ڪا به حيثيت ۽ اهميت ئي نه رهي آهي. پٿر ٿي ويا آهن ماڻهو، جو رت جي هولي ڪيڏن ٿا. ماڻهن ۾ احساس نالي ڪا شي ئي ناهي رهي. روز روز جي هڙتالن ۽ شهرن ۾ ڪرفيوجهڙين حالتن غريبن کان ٻن وقتن جي ماني کسي ورتي آهي. غريب بکون ڪاٽڻ تي مجبور ٿي ويا آهن.خوف ماڻهن جي ذهنن ۾ واسو ڪري ويهي رهيو آهي. ماڻهن جون ننڊون حرام ٿي ويون آهن ۽ سک ۽ چين ماڻهن کان کسجي ويو آهي. مستقل

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بيچيني واري فضا جنم ورتو آهي، جيڪا هاڻ بدستور وڌندي ئي تي وڃي.

ماڻهو شام ٿيڻ سان ئي گهرن جا دروازا ٻيڪڙي ڇڏين، رات جو دير تائين دوستن سان ويهي ڪچهريون ڪرڻ وارو ۽ هڪ ٻئي جي ڏک سک ۾ ڀاڱي ڀائيوار ٿيڻ وارو ڪلچر هاڻ ختم ٿيندو پيو وڃي.

ماڻهوءَ جو ماڻهوءَ تان اعتبار کڄي رهيو آهي، چئو طرف بي اعتباري واري فضا پکڙجندي پئي وڃي. ماڻهو پاڻ کي گهرن ۾ وڌيڪ محفوظ تصور ڪرڻ لڳا آهن، بنسبت گهرن کان ٻاهر رهڻ جي. ٻارن جي ٻاهر نڪرڻ ۽ ميدانن تي راند کيڏڻ تي بندشون وڌيون ويون آهن. جنهن جي ڪري ٻار ڊپريشن جا شڪار ٿين لڳا آهن.

اُف!.. هيءَ زندگي ڪهڙي ٻواٽي تي اچي بيٺي آهي. ياد ٿو اچيس هڪ دفعي چؤنڪ تي اوچتو گولين جي برسات وسي هئي، جنهن ۾ لاتعداد ماڻهو مري ويا هئا. ڪي زخمي ٿيا هيا ۽ هي معجزاتي طور بچي ويو هو.....

هن جي خيالن جو سلسلو تڏهن ٽٽي ٿو جڏهن هڪ چوواٽي تي سلام ورائي هو گذجيس ٿو. هو هميشه ائين ئي رستي ويندي هن کي ملندو آهي.

هن جو ڏس پتو ڇا هي؟. ڪافي دفعا پڇڻ تي به هن ناهي ٻڌايو. ڪڏهن ڪڏهن هن کي هن مان ڊپ به ٿيندو آهي. هڪ دفعي هن جو پيڇو به ڪيائين، اهو معلوم ڪرڻ لاءِ ته هو ڪير آهي ۽ ڪٿي ٿو رهي، پر هڪ گهٽي ۾ اچي هو ائين گم ٿي ويو، جيئن ڪنوڻ تجلو ڏئي گم ٿي ويندي آهي. هن کي الائي ڇو هو پراسرار لڳندو آهي. هن جون ڳالهيون پراسرار، هن جو لهجو پراسرار، هن جو چهرو پراسرار ۽ پاڻ سارو پراسرار لڳندو آهي. هي محسوس ڪندو آهي ته ڄڻ هو غلطيءَ وچان هن دؤر ۾ پيدا ٿي ويو هجي.

رستي تي گڏ هلندي پڇيس ٿو : ”تون ڪيئن رستن تي گهمندو رهندو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آهين، ڪو ڪم وغيره نہ ڪندو آهين ڇا؟“.

” ڪندو آهيان“.

” ڪهڙو؟“.

” آئون پيار جو ٻُولائو آهيان، سک، امن، شانتي جو ٻُولائو آهيان ۽ انهن کي ئي ٻُوليندو رهندو آهيان“.

”ڀلا ڀوءِ انهن مان ڪنهن کي ٻُولي سگهيو آهين؟“.

هڪدم ڇهري تي اداسي ۽ مايوسيءَ جا پاڇا نهرائي وجنس ٿا. گلي ۾ ڄڻ ڪجهہ ڦاسي پويس ٿو، ٻريل آواز سان نهايت ڳنڀير ٿيندي چوي ٿو:”اڃان تائين تہ ناڪام رهيو آهيان“.

” تون ناڪام ئي رهندين، هتان جا ماڻهو پيار، امن، سک ۽ شانتي مان ڇا ڄاڻن، هت تہ هر ڪنهن کي پنهنجا مفاد عزيز آهن. هتي تہ هر ڪنهن کي پنهنجون خواهشون ۽ خوشيون پياريون آهن، هتي تہ هر ماڻهو ويساهہ وڃايل آهي. ڀلا اهڙي نگريءَ ۾ تون انهن کي ڪيئن ٻُولي سگهندين؟!“.

”اڃان آئون مايوس ڪونہ ٿيو آهيان. ڪجهہ ماڻهو اهڙا بہ آهن، جيڪي پيار محبت ورهائن ٿا، جيڪي ٻين جي سکن لاءِ پنهنجا سک داءُ تي لڳائي ڇڏين ٿا ۽ سک، امن، شانتيءِ لاءِ پاڻ پتوڙين ٿا. مون کي پڪ آهي تہ هڪ ڏينهن انهن جي جدوجهد ضرور رنگ لائيندي“.

”مون تہ ڪڏهن اهڙا ماڻهو ناهن ڏٺا، جيڪي ٻين جي خواهشن جو خيال ڪندا هجن ۽ پنهنجين خواهشن جا غلام نہ هجن؟!“.

” آئون جو تنهنجي سامهون آهيان“.

” پڪ سان ڀوءِ تون ديوانو آهين“.

” سک، امن، پيار جي نگري آباد ڪرڻ لاءِ پاڻ پتوڙڻ وارا هميشہ ديوانا ئي تہ سڏبا آهن. منصور، جنهن کي سوليءَ تي چاڙهيو ويو، سقراط، جنهن زهر جو پيالو پيئڻ قبوليو هو. مخدوم بلاول، جنهن کي گهاڻي ۾ پيڙهيو ويو. اهي سڀ ديوانا ئي تہ هئا“.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

"ڪجهہ ڪونہ ورندئي، اهڙا سپنا ڏسڻ ڇڏي ڏي".

"سپنن ۽ اميدن تي ئي تہ دنيا قائم آهي، ڏسجانءِ تہ پنهجا سپنا هڪ نہ هڪ ڏينهن ساڀيان ضرور ماڻيندا".

ائين چئي هو هڪ موڙ احڻ تي هن کان جدا ٿي ويو، ويندي مهل هن ڏنو هن جا نيڻ ديپڪ جيان ٻري پيا هئا.

ڪافي ڏينهن کان پوءِ هڪ شام ڏاري هي رستو وٺي وڃي رهيو هو تہ هڪ چؤواٽي تي ماڻهن جو انبوهہ نظر آيس. هي تڪڙو تڪڙو انبوهہ وٽ پهچو، ماڻهن کي ٻري ڪري جيئن ئي هيٺ نهاريائين تہ درد جي لهر جسم ۾ ڊوڙي ويس. ان سمي من ۾ محشر برپا ٿي پيس. پاڻ کي پڪ ڏيارڻ لاءِ هڪ ڀيرو ڀيهر انهيءَ رت سان لت پت لاش کي ڏٺائين. تڏهن يقين ڪرڻو ئي پيس تہ هي اهوئي هو، جنهن نفرت کان پاڪ پيار، سک، امن ۽ شانتي جي بستي اڏڻ جا خواب پنهنجي نيڻن ۾ سمايا هئا ۽ اڄ انهيءَ کي ئي نفرت جي ور چاڙهيو ويو هو. اتي بيٺل ماڻهو هر نئين ايندڙ کي ٻڌائي رهيا هئا تہ ٻہ دهشتگرد جيڪي موٽرسائيڪل تي سوار هئا، انهن هن تي گوليون وسايون ۽ رفو چڪر ٿي ويا.

هن اداس مرڪن جي ورڪا هن تي ڪئي ۽ چپن ۾ پڻڪيو : ديوانگيءَ جو انت اهوئي تہ ٿيندو آهي".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مشتاق ڀرڳڙي جڏهن بہ قلم کنيو آهي ، تڏهن ادب ۽ زندگيءَ جي سماجي ڪارج کي ضرور آڏو رکيو اٿائين . سندس لکڻين منجهان معلوم ٿيندو آهي تہ هو هميشہ موضوع جي چونڊ ۾ نرالپ کي ترجيح ڏئي ٿو. سندس اظهارڪرو ۽ تز هوندو آهي . مشتاق جي ڪهاڻين ۾ معاشرتي مسئلن ۽ اوڻاين جي بهتر انداز ۾ نشاندهي ڪرڻ جي ڪوشش ڪيل هوندي آهي. سندس ڪهاڻي ”مسٽر پي /ڪي ۽ اسلام“ نہ صرف موضوع جي لحاظ کان بهترين آهي. پر ان ۾ مسئلي يا موضوع جي نسبت سان مقصد کي پڻ بهتر نموني اپارڻ جي ڪوشش ڪيل آهي. ترقي پسند ڌارا جي اثر هيٺ مشتاق جهڙوڪر ٻن نظرين يا مڪتب فڪرن جي مقصدن اهميتن ۽ حقيقتن جي روشني ۾ تناظرو بيان ڪيو آهي. ڪهاڻيءَ ۾ ترقي پسند مڪتب، انسان دوستيءَ جي حامي، لبرل ۽ سيڪيولر انداز فڪر خلاف دقيانوسي ۽ جنوني سوچ جي بوکلاهٽ تي ٻڌل يلغار جي جهلڪ سمايل آهي. انسان دوستي خلاف مذهب جي آڙ ۾ ٿيندڙ سازشن کي بي نقاب ڪرڻ واري مقصد تحت سرجيل هن ڪهاڻيءَ ۾ اهو تاثر ملي ٿو تہ دقيانوس ۽ جنوني قوتون ذاتي مفاد جي حاصلات لاءِ اهڙي ڪٽي ڪار ڪرڻ تي بہ لهي ايندي ون آهن. اهڙين مفاد پرست قوتن جي ناپاڪ ارادن تان پردو کڻندي ليکڪ پڙهندڙن کي اهو تاثر ڏئي ٿو تہ مذهبي ٻنڌڻن کان بالا تر ٿي جڏهن ڪو ماڻهو انتهائي نيڪ عمل ڪرڻ چاهي تہ جنوني قوتون پنهنجي شڪست محسوس ڪندي مٿس سازش جو ڄار اڇليندي ون آهن. سماجي حقيقت نگار پڻاندڙ مسئلو کڻڻ بجاءِ ليکڪ صرف حقيقت نگاري جو گس ورتو آهي، پر سماجي تجربي ۽ مشاهدي جي سهائيءَ ۾ هن اهو ٻڌايو آهي تہ جڏهن سماجي حالتن ۽ انساني سوچ ۾ مثبت تبديلي جو امڪان وڌندي محسوس ڪندا آهن تہ اهي دقيانوسي سوچ جا پوئلڳ ۽ حالتن کي جيئن جو تيئن رکڻ جا قائل ذهن پنهنجي مفادن کي غرق ٿيندي پائيندا آهن .انهيءَ مثبت تبديلي کان خائف ٿي اسانجي معاشري ۾ اهي جعلي قوتون مڙجي انسان دوستيءَ واري سوچ رکندڙ ٻي.ڪي جهڙن انسانن کي بهتانن جي ڏهڻ ۾ ڏڪي ذهني الجهن جي ڄار ۾ ڦاسائي دلشڪستو ڪرڻ جا جتن ڪنديون آهن.

بهرحال مشتاق جي ڪهاڻي موضوع جي حوالي سان بهترين ڪهاڻ آهي. ڪهاڻيءَ ۾ فني لوازمات جو بہ ڪافي خيال رکيو ويو آهي. ٻولي، جذبات نگاري، ڪردار نگاري ۽ سيرت نگاري ڏانهن مشتاق کي اڃا بہ وڌيڪ ڌيان ڏ ن ي ضرورت آهي. ڪهاڻيءَ جو مڪمل طرح فني جائزو وٺڻ لاءِ اڌائي اکر ڪافي نہ آهن، ان هوندي بہ مجموعي طرح مشتاق جي ڪهاڻي خوبصورت آهي.

عزيز ڪنگراڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مسٽر پي.ڪي ۽ اسلام

هن ننڍڙي شهر ۾ آئي مسٽر بي - ڪي ڪي ڪجهہ ڏينهن ٿي مس ٿيا هئا، پر هن انهن ٿورن ڏهاڙن ۾ ئي ماڻهن سان پنهنجا سُٺا تعلقات ٺاهي ورتا هئا. ملنسار طبيعت جي ڪري ماڻهو هن وٽ پاڻهي ئي ڇڪجي ٿي آيا.

ماڻهن ڪي ويهاري انهن ڪان حال احوال پڇڻ، ننڍي ٺوڙي وڏي سان ساڳي عزت ۽ احترام سان پيش اچڻ، ڏکيي وقت ۾ ماڻهن کي پنهنجن مفيد مشورن سان مستفيض ڪرڻ ۽ پنهنجي وٽ آهر غريبن جي مالي سهائتا ڪرڻ هن جي طبيعت جون نمايان خوبيون هُيون. اُنهيءَ ڪري هي ماڻهن ۾ ڏينهون ڏينهن مقبول ٿيندو پئي ويو. سندس دڪان آڏو جيڪو بہ واقف گذرندو هو، پوءِ ڀلي هو ڪيترو بہ تڪڙو ڇو نہ هجي، پر هن جي دڪان تي لڙي ضرور ايندو هو. اها سندس حُسن ۽ سلوڪ جي خوبي هئي، جنهن جي ڪري ماڻهو هن وٽ پاڻهي ئي ڇڪجي ٿي آيا.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ماڻهو جڏهن هن کان سندس ناڻءُ، ذات ۽ اتو پتو پڇندا هئا تہ موت ۾ هي مرڪي چوندو هو، ” ڇا ايترو ڪافي ناهي تہ آءُ انسان آهيان ۽ ان کان وڌيڪ ٻيو ڪجهہ بہ نہ، تنهن هوندي بہ توهان مونکي مسٽر پي - ڪراچي جي ناڻءُ سان سڏي سگهو ٿا“.

عباس کي اولاد نہ ٿو ٿئي، ماسي زينت کي سيني پٽن ڇڏي ڏنو آهي، مريم مڙس جي نشي پٽي جي بندوبست ۽ ٻارن جي ماني ڳيي جي حاصلات لاءِ ٻين جي گهرن ۾ ڪم ڪندي آهي، اڪرم جهڙو سهڻو جوان ٽنگن کان معذور آهي، عثمان فطرت جا رنگ پسي نہ ٿو سگهي، جو هو نابين آهي. سليم پڙهي نہ ٿو سگهي ۽ ڪرسيون ان ڪري واڻيندو آهي جو هن کي بيمار ماءُ جي علاج ۽ ٻن وقتن جي ماني واسطي پئسن جي گهرج آهي. ۽ شمع ان ڪري ڏندو ڪندي آهي جو هن کي پنهنجين ٻن ننڍين ڀينرن ۽ هڪ ڀاءُ جو مستقبل سنوارڻو آهي. اهي ۽ ان جهڙا ٻيا واقعا مسٽر پي - کي کي دردن جي صليب تي ٽنگڻ لاءِ ئي ڪافي آهن. هن جو جيڪر وس هلي تہ هي انهن سيني جا درد گهڙي پلڪ ۾ ختم ڪري ڇڏي ۽ هنن کي احساس ڏياري تہ زندگي رڳو مسئلن سان مهاڏي اٽڪائڻ جو ئي ناڻءُ ڪونهي، پر زندگي ٻيو بہ گهڻو ڪجهہ آهي.

مذهبن جي تہ هي سخت مخالفت ڪندو آهي. هن جي نظر ۾ مذهب ئي سمورن فسادن جي جڙ آهن. ۽ جيڪي بہ وڏيون وڏيون جنگيون لڳيون آهن ۽ لکن ۽ ڪروڙن کان وڌيڪ جيڪو ماڻهن جو ڪوس ٿيو آهي، انهيءَ جو ڪارڻ گهڻو ڪري مذهب ئي رهيا آهن. نہ صرف اهو بلڪ هن جي نظر ۾ مذهبن انسان کان آزاديءَ سان رهڻ جو حق کسي ورتو آهي. ۽ مذهبن جي پيٺ ڪئي عالم اڪابر ٻڻ چاڙهيا ويا آهن. ان ڪري هن جو خيال آهي تہ جيڪڏهن ٻين سيني نظرين کي ڇڏي اسان رڳو ” انسان پرستي“ جو نظريو اپنايون، هڪ ٻئي جي احساسن، جذبن، خواهشن جو خيال ڪيون، ڏکئي وقت ۾ هڪ ٻئي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جي ڊال بنجي وڃون تہ انهيءَ ۾ ڪو شڪ ڪونهي تہ هي ڌرتي سُک، امن آشتيءَ جو گهوارو بڻجي وڃي.

هو شهر جي سادن ۽ اوڄهہ مائهن کي اڪثر سمجهائيندو رهندو آهي تہ جڏهن توهان جي گهر جو ڪو ڀاتي بيمار ٿي پئي تہ ان جي لاءِ ڪنهن مُلي کان تعويذ نہ ڪرائڻ بدران سرڪاري اسپتال مان سندس علاج ڪرايو. ڪنهن بہ قسم جي مذهبي، عقيدي واري خيرات ڪڍو تہ ان تي پاڙي جي ڪنهن يتيم، بيوه ۽ مفلس جو حق آهي. نہ ڪي پيٽ وڏن مُلن جو. الله جي ذات سان توهان پاڻ سڌو رابطو رکو، مُلن جي معرفت جو سهارو ڪڏهن بہ نہ وٺو. مولوي يا پيش امام کي صرف نماز جي حد تائين امام رکو. ۽ باقي هر مونجهاري لاءِ پنهنجي عقل جي امامت قبوليو. ۽ ياد رکو تہ الله ڪا ظالم هستي ناهي بلڪ هو تہ غفور ۽ رحيم آهي.

هي پنهنجي انهي نظريي جي اڪثر پرچار ڪندو رهندو آهي. هن جي انهيءَ پرچار کان وڌ ۾ وڌ جيڪڏهن ڪنهن کي خطرو آهي تہ اهو آهي پاڙي جي مسجد وارو مُلان عبدالرحمان.

ملان عبدالرحمان سوچيندو رهندو آهي تہ هي جيڪي ايترا سارا ماڻهو هن جي ويجهو ٿي رهيا آهن ۽ هن جي نظريي کان متاثر ٿي رهيا آهن، اهي جيڪڏهن سڀائي تعويذ لکرائڻ، زڪواة ڏيڻ، روزا رکڻ ۽ رکرائڻ ۽ نماز پڙهڻ ڇڏي ڏين تہ هن جو ڇا ٿيندو؟!. هن جي هيڏي ساري لئي لست ۽ ناٽ باٽ تہ ختم ٿي ويندا. ان ڪري مُلان هن تي اڪثر جڪ ڪائيندو رهندو آهي، ۽ هن جي مخالفت ڪرڻ وقت ڪو بہ موقعو ۽ مهل هٿان نہ وڃائيندو آهي.

اهو ئي سبب آهي جو مسٽر پي - ڪي جي ڏينهون ڏينهن ماڻهن ۾ وڌندڙ مقبوليت کان خوفزده ٿيندي، ملان عبدالرحمان شهر جي سڀني مسجدن جي مولوين جي اڄ پنهنجي مسجد ۾ ميٽنگ ڪوٺائي آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آهستي آهستي ڪري سڀني مسجدن جا مولوي جڏهن ڪٺا ٿي ويا تہ ملان عبدالرحمان پنهنجي ڏاڙهيءَ تي هٿ گهمائيندي، ڪنگهڪار ڪري گلو صاف ڪيو ۽ ميٽنگ جي ڪاروائي هلائيندي چوڻ لڳو : ” منهنجا مسلمان ڀائرو ۽ عزيز ساٿيو! توهان کي شايد خبر ڪونهي تہ اسلام کي هڪ ڀيرو ٻيهر يهودي صفت ماڻهن کان خطرو اچي پيدا ٿيو آهي ۽ هتي هڪ ڀيرو ٻيهر يهودي صفت ماڻهن جو راڄ قائم ٿيڻ وارو آهي“.

ريلوي مسجد جي مُلان حافظ غلام مصطفيٰ ” جوش“، جوشيلي انداز ۾ چيو : ”اسان يهودين جا ناپاڪ ارادا مٽيءَ ۾ ملائي ڇڏينداسين، ان لاءِ اسان کي جيڪڏهن شهادت جو جام پيئڻو پيو تہ ان کان بہ نہ ڪيٻائينداسين“. ٻين سڀني مُلن ”جوش“ جي پيروي ڪندي چيو : ”ها ها اسين اسلام، حق ۽ سچ جي راهہ ۾ پنهنجي رت جو آخري ڦڙو بہ وهائي ڇڏينداسين، پر يهودي صفت ماڻهن کي پنهنجن ناپاڪ ارادن ۾ ڪڏهن بہ ڪامياب ٿيڻ نہ ڏينداسين“. مولوي عبدالرحمان خوش ٿيندي چيو: ”مون کي توهان جهڙن سچن مسلمان ڀائرن مان اها ئي اُميد هئي“.

ڪجهہ پل ترسي وري مولوي چوڻ لڳو : ”هاڻي مسئلو هي آهي تہ اسان کي ”انسان پرستي“ جي نظريي جي پرچار ڪندڙ مسٽر پي - ڪي، جيڪو مون کي نالي مان ئي اول درجي جو حرامي، لوفر ۽ امريڪا جو ايجنٽ لڳندو آهي، انهيءَ کي هن شهر مان جيئ ۽ حد ٻي سگهي ڪيڏو آهي. جاڪاڻ تہ جيڪڏهن هو ائين ئي پنهنجي انسان پرستيءَ جي نظريي جي پرچار ڪندو رهيو ۽ ماڻهو هن جي وڃهو ٿيندا رهيا تہ پوءِ اسان کي اسلام تان هٿ ڪڻڻو پوندو ۽ هتي هڪ ڀيرو ٻيهر يهودي صفت ماڻهن جو راڄ قائم ٿي ويندو. مون ان سلسلي ۾ توهان سڀني مسلمان ڀائرن کي گهرايو آهي تہ جيئن ان لاءِ ڪو ” لائحہ عمل“ جوڙي مسٽر پي - ڪي کي هن شهر مان ڪڍي سگهجي جو ساهہ ڪڻون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بس اسٽاپ واري مسجد جي مُلان غوث بخش چيو : " منهنجي خيال ۾ مسٽر پي - ڪي کي پوليس حوالي ڪرڻ گهرجي، پوليس هن جي مٽي مان پاڻهي هوا ڪڍي ڇڏيندي".
مين بازار واري مسجد جي مُلان امام الدين چيو : " هن جا هٿ ٻڌي، ڪارو منهن ڪري، گڏهه تي چاڙهي سڄي شهر ۾ گهمايو وڃي".
ناڪي واري مسجد جي مُلان حافظ مولا بخش چيو : "ڪجهه پيو سوچيو، اهڙو ڪجهه جنهن سان نانگ به مري ته لٺ به بچي".
اڪثر ڪري اهڙن موقعن تي پنهنجن مفيد مشورن سان مستفيظ ڪندڙ حافظ عثمان چيو : " حافظ مولا بخش نيڪ پيو چوي، اسان کي هريرو جذباتي ٿيڻ نه گهرجي ۽ اهڙن موقعن تي ذهانت مان ڪم وٺڻ گهرجي. اسان کي اهڙو " لائحه عمل" جوڙڻ گهرجي جيڪو قانون جي دائري اندر پڻ هجي".
مولوي اسحاق جذباتي ٿيندي چيو : " پوءِ توهان ئي ڪٿي ٻڌايو ته اسان کي ڇا ڪرڻ گهرجي؟!.
حافظ عثمان پنهنجي ڏاڙهيءَ تي هٿ ڦيريندي چيو : " اسان کي سڀ کان پهرين چاڪنگ واري هٿيار مان ڪم وٺڻ گهرجي، ان بعد جلسا ۽ جلوس ڪڍيا وڃن ۽ آخر ۾ جي ڪم نه ٿئي ته پڪ هڙتال وارو هٿيار استعمال ڪرڻ گهرجي".
هن داد طلب نگاهن سان سڀني ڏانهن ڏٺو ته سڀ هن جي صلاح تي متفق ٿيندي نظر آيا.
ٻئي ڏينهن شهر جي سمورين ڀتين تي مسٽر پي - ڪي خلاف چاڪنگ نظر آئي : " اسلام دشمن عنصر پي - ڪي کي هن شهر مان فوري طور ڪڍيو وڃي، " " آمريڪا جو ايجنٽ نه کپي"، " پي - ڪي تي لعنت"، " شهر کي يهودي صفت ماڻهن کان پاڪ ۽ صاف بنايو، " پي - ڪي هٽايو - اسلام بچايو ".
ان چاڪنگ مان جڏهن ڪو به ڪُڙتيل نه نڪتو ته اڳئين ڏينهن تي شهر

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جي سيني مولوين، مولانا عبدالرحمان جي اڳواڻيءَ ۾ وڏو جلوس ڪڍيو ۽ مسٽر ڀي - ڪي خلاف نعرا هڻندي چونڪ تي آيا.

سڀ ڪان پهرين بس اسٽاپ واري مسجد جي مُلان غوث بخش تقرير ڪندي چيو : ”منهنجا پيارا مسلمان ڀائرو! حديث شريف ۾ آهي ته جهاد ڪرڻ عين عبادت آهي، جهاد ڪرڻ وارا الله تبارڪ و تعاليٰ کي سڀ کان وڌيڪ عزيز ۽ پيارا هوندا آهن. جهاد ڪندي جيڪڏهن ڪوئي مري وڃي ته ان کي شهادت جو درجو ملندو آهي ۽ جيڪو بچي وڃي ان کي غازي جو رتبو ملندو آهي (وچ هجوم مان ڪنهن لاٽڙيي رڙ ڪئي سبحان الله) ان ڪري توهان اسان سيني مسلمان ڀائرن کي ڀي - ڪي کي هن شهر مان ڪڍڻ واري جهاد ۾ شريڪ ٿيڻ گهرجي ۽ ثوابِ دارين حاصل ڪرڻ گهرجي“.

هن مائيڪ مولوي اسحاق حوالي ڪئي ۽ نلهه تان لهي ويو. فضا نعرن سان گونجي وئي. ” اسلام دشمن عناصر - مرده باد“، ”ڀي - ڪي کي هٽايو - اسلام بچايو“.

مولوي اسحاق هٿ جي اشاري سان سيني کي ماٺ ٿيڻ لاءِ چيو ۽ پوءِ تقرير ڪندي چوڻ لڳو : ” منهنجا پيارا مسلمان ڀائرو! هي مسٽر ڀي - ڪي کي چڱي طرح سڃاڻان، هو نهايت ڪميڻو، لوفر، بدمعاش ۽ آمريڪا جو ايجنٽ آهي. (هجوم مان ڪنهن نعرو هنيو - ”آمريڪا تي“ ٻين سيني چيو ” لعنت“.) نه صرف اهلو بلڪه هو شرابي ۽ رنڊي باز به آهي، ۽ هن جا ڪال گرل شمع سان به ناجائز واسطا آهن، هو اسلام جو دشمن ۽ ڪافرن جو ساٿي آهي. منهنجو وس هلي ته هن کي سرعام چونڪ تي ڦاهي چاڙهيان. اهڙي اسلام دشمن ماڻهو لاءِ، مون کي اوهان جهڙن سچن مسلمانن مان اها توقع آهي ته هن کي هن شهر مان ڪڍي ئي دم پٽيندؤ“.

فضا هڪ ڀيرو ٻيهر نعرن سان گونجي وئي. ان بعد هڪ هڪ ٿي مولوي ايندا رهيا ۽ اسلام جي بچاءَ ۽ شان ۾ قصيده پڙهندا رهيا ۽

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مسٽر پي - ڪي تي لعنت ڦٽڪار ڪندا رهيا.

آخر ۾ جلوس جي اڳواڻي ڪندڙ مولوي عبدالرحمان آيو ۽ ٿلهه تي چڙهندي وقت ڪرندي ڪرندي بچيو. ٻين ٽيڪ ڏئي هن کي ٿلهه تي چڙهڻ ۾ مدد ڪئي. مائيڪ سنڀاليندي عبدالرحمان چوڻ شروع ڪيو، " منهنجا نهايت عزيز ساٿيو ۽ مسلمان ڀائرو! اسلام جي خاتمي لاءِ ڏسو ته يهودين ڪيئن نه شهر شهر ۾ پنهنجا ايجنٽ ڇڏي ڏنا آهن، جيڪي انسانيت جي پرچار جي آڙ ۾ اسلام دشمنيءَ جهڙا ناپاڪ ڪم سرانجام ڏئي رهيا آهن. اسين انتظاميه تي واضح ڪرڻ ٿا چاهيون ته مهڙن ذليل، ڪميڻن، يهودي ايجنٽن کي هن شهر ۾ هاڻي اسين هڪ پل به وڌيڪ برداشت ڪري نه سگهنداسين. تنهنڪري مسٽر پي - ڪي جهڙن لعنتي يهودي صفت ماڻهن کي هن شهر مان فوري طور ڪڍيو وڃي".

مولوي جي هڪ شاگرد نعرو هنيو، " اسلام دشمن عناصر" - ٻين سڀني چيو " مرده باد". هن وري چيو " اسلام" - ٻين سڀني چيو " زنده آباد". هن وري چيو " پي - ڪي تي" ٻين سڀني چيو " لعنت". هن وري چيو، " پي - ڪي هٽايو"، ٻين سڀني چيو: " اسلام بچايو".

مولوي هٿ جي اشاري سان سڀني کي خاموش ٿيڻ لاءِ چيو ۽ پنهنجي تقرير کي جاري رکندي چيو : " منهنجا سچا مسلمان ڀائرو! اکيون کوليو، سجاڳ ٿيو، يهودي صفت ماڻهو اسان کي هڪ ڀيرو ٻيهر چئني طرفن کان گهيري ويا آهن. ان ڪري جيڪڏهن اسان کي اسلام لاءِ ڪجهه ڪرڻو آهي، اسلام کي بچائڻو آهي ته پوءِ اٿو ته يهودين جي ناپاڪ ارادن کي مٽيءَ ۾ ملائي ڇڏيون".

ملن جي جلسن، جلوسن هٽي وڃي هند ڪيو ۽ چوٿين ڏينهن تي صبح جو يارهين ڏاري مولوي عبدالرحمان پوليس جي موبائيل ۾ چڙهي مسٽر پي - ڪيءَ جي ڪتابن واري دڪان تي اچي لٿو. هٿ جي اشاري سان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هن پي - ڪي ڏانهن اشارو ڪندي اي ايس آءِ کي مسٽر پي - ڪي متعلق ٻڌايو.

پوليس جا جوان الرٽ ٿي ويا.

اي ايس آءِ اڳتي وڌيو ۽ مسٽر پي - ڪي کي وارنٽ ڏيکاريندي چيو، ” مسٽر پي - ڪي! مون وٽ توهان جي گرفتاري جو وارنٽ آهي“.

پي - ڪي خاموشيءَ سان پاڻ کي پوليس حوالي ڪري ڇڏيو.

اتي بيٺل مولوي جي چاڙتن مان هڪڙي نعرو هنيو، ” پي - ڪي“ ٻين چيو ” مرده باد“، انهي چاڙتي وري چيو، ” اسلام“ ٻين سڀني چيو ”زنده آباد“. هن وري چيو، ” پي - ڪي تي“ ٻين سڀني چيو ” لعنت“. پوليس وين ۾ ويهندي پي - ڪي جون اکيون پرجي آيون ۽ هو نعره هڻندڙ ماڻهن ڏانهن شڪايت ڀريل نيڻن سان نهاريندي، دل ۾ سوچڻ لڳو، اسلام ته محبت واري ورتاءُ سان پيش اچڻ جي تلقين ٿو ڪري ۽ ڪنهن سان به نفرت واري ورتاءُ سان پيش اچڻ کان منع ٿو ڪري، پوءِ هي ڪهڙا مسلمان آهن، جيڪي اسلام جي پيروي به نه پيا ڪن؟!.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هيءَ ڪهاڻي هڪڙي اهڙي ايف.آء.آر آهي جيڪا سنڌ جي ان شاعر خلاف ڪٽجي وئي آهي. جيڪو پنهنجي ليکي، پنهنجي سماج، توڙي چوڌاري جي ماحول کان الڳ ٿلڳ، جڻ ته ڪائنات جي هڪڙي اهڙي ڪنڊ ۾ رهي ٿو جتي هو لڳاتار پاڻ لڪائڻ جي ڪوشش ڪري ٿو

پر هو پنهنجي ئي خواهش جي ٻوڏ ۾ لڙهندو اچي ڪناري پيڙو ٿئي ٿو.هن ڪهاڻيءَ ۾ چٽيل ڪردار جي دعويٰ ليکڪ جي نظر ۾ اهڙو ڏوهه آهي جنهن جي سزا ٻه ڪيس اها پئي ملي جو هو پنهنجي چوڌاري همعصر شاعرن جي نظرن ۾ لتاڙيو ۽ لوڙيو پيو وڃي.

روانيءَ ۾ لکيل هي ڪهاڻي پڙهندي محسوس ٿئي ٿو ته ليکڪ دوست مشتاق پرڪڙي جي هيءَ مشق ڪيس اوچو مقام ڏياري سگهي ٿي. مشق ئي آهي جنهن سان ٻوليءَ ۾ رنگ پرڻ جو ڏانءُ سکي سگهجي ٿو.

جان خاصخيلي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مشهور ٽيڻ جو شوق

ولي محمد، جنهن کي اسين سڀ دوست ولو چوندا آهيون، تنهن جي دماغ جا وائسر ڪجهه ڍلا آهن. هن کي هر ٽئين، چوٿين مهيني ڪو نه ڪو نئون شوق جاڳندو آهي.

آئون ڪجهه ڏهاڙا ٻاهر ويل هئس، جڏهن واپس موٽيس ۽ دوستن سان ملاقات ٿي ته انهن ٻڌايو : " ولوءَ کي وري دؤرو پيو آهي". پريشان ٿيندي پڇيو مانس : " وري ڇا ٿيس؟".

چيائون : " ڇا وري ڇا ٿيٺو اٿس، همراهه کي وري نئون شوق جاڳيو آ لکڻ جو ".

ڪِل ۾ ٻڌي ويس. ڪِلي ڪِلي جڏهن سامت ۾ آيس ته چيومان : "ولو ۽ لکڻ ٻه الڳ الڳ شيون آهن، جيڪي ڪڏهن به هڪ ٿي نه ٿيون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سگهن".

چيائون : " دنيا جو اهو انون عجوبو ٿي گذريو آهي، هاڻ ولو ۽ لکڻ ٻئي شيون گڏ ٿي ويون آهن. ۽ ويجهڙ ۾ تنهنجي دماغ جا وائسر ڍلا ڪرڻ جو ٻه ارادو رکن ٿيون".

چيومان : " اهو وري ڪيئن؟".

چيائون : " اهو ائين ته صلاح مشوري لاءِ ولو تنهنجي ڳولا ۾ آهي".

چيومان : "مون کي بچايو".

ائين ڪندي دروازو کڙڪيو، آئون اٿيس ۽ جڏهن ٻاهر آيس ته منهنجون وايون بتال ٿي ويون................ سامهون ولو بيٺو هو ۽ هن جي هٿ ۾ ادبي ڪتاب هئا.

حيران ٿيندي چيومانس: "ولو تنهنجي هٿ ۾ ادبي ڪتاب؟! تون ته ڪتابن کان ائين ڀڄندو هئين، جيئن اسان جي نئين ٽهيءَ جا ليکڪ تنقيد کان ڀڄندا آهن".

کلندي چيائين : " اندر اچڻ لاءِ ٻه نه چوندين ڇا؟".

دروازي تان پري ٿيندي چيم : "اچ، اچ".

ولو جڏهن اندر آيو ۽ ولو کي جڏهن سيني دوستن ڏٺو ته سڀ اُٿي کڙا ٿيا ۽ مون کان موڪلائڻ لڳا.

معصوميت واري لهجي ۾ التجا وارين نگاهن سان ڏسندي کين چيم : "ويهو نه يار!". شرارت واري لهجي ۾ چيائون:" ولو ڪتان کان توسان ڪچهري ڪرڻ لاءِ سيڙجي آيو آهي، تنهنڪري تون ڀلي هن سان ڪچهري ڪر، اسين هلون ٿا".

ان کان اڳ جو آئون ترسڻ لاءِ وڌيڪ ڪجهه چوان، هنن دروازي ڏانهن رخ ڪيو.

چند ساعتن کان پوءِ ڳنڀير ٿيندي ولو کي چيم : " آئون هي ڇا پيو ٻڌان ولو؟".

خوش ٿيندي چيائين: "نيڪ پيو ٻڌين".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چيومانس : ”ڪر خبر توکي اهو شوق ڪيئن جاڳيو؟“.

رازدارانہ انداز ۾ ويجهو ٿيندي چيائين : ”مشهور ٿيڻ لاءِ“.

چيومانس : ”مشهور ٿيڻ جا ٻيا بہ ڪوڙ طريقا آهن، پوءِ ڇو ويچاري ادب جي پويان هٿ ڌوئي پيو آهين؟“.

چيائين : ”مون کي اهوئي طريقو سؤلو ٿو لڳي“.

چيومانس : ”اها تنهنجي وس جي ڳالهہ ڪانهي، ادب ۾ تون ڪو بہ مقام ناهي ڪو نہ سگهندين. تنهنڪري انهيءَ ضد تان لهي وڃ“.

چيائين : ” آئون فيصلو ڪري چڪو آهيان ۽ انهيءَ تان هٽڻ جو ڪو بہ ارادو نہ اٿم“.

سمجهائيندي چيومانس: ” ڏس استاد بخاري قوم لاءِ ڪيترا نہ گيت رچيا ۽ آخري وقت ۾ جڏهن هن کي ڪئنسر جو مرض لڳو تہ هن جي ڪنهن بہ واهر نہ ڪئي. ساغر صديقيءَ جون راتيون فوٽ پاٿن تي سمهندي گذريون ۽ واجد جي پنهنجو گهر هجڻ واري آخري خواهش بہ پوري ٿي نہ سگهي. اديب جو ڪو بہ مستقبل ڪونهي، اجايو مفت ۾ مري ويندين. تنهنڪري انهيءَ ضد تان لهي وڃ“.

چيائين : ”مري ويندس پر انهيءَ ضد تان نہ لهندس“.

چيومانس : ” پڪو فيصلو ڪري چڪو آهين؟“.

چيائين : ”سئو فيصد پڪو“.

چيومانس : ”تہ پوءِ هاڻ ڇا ٿو چاهين؟“.

چيائين : ” مون کي صلاح ڏي تہ ڪهڙي صنف ۾ لکڻ شروع ڪيان؟“.

چند پل سوچڻ ڪان پوءِ چيم : ”تنهنجي انگريزي بہ سٺي آهي ۽ اسان وٽ انگريزيءَ مان سنڌيءَ ۾ ترجمو بہ اٽي ۾ لوڻ برابر آهي، تنهنڪري في الحال تون انگريزي لکڻين جو سنڌيءَ ۾ ترجمو ڪرڻ شروع ڪري ڏي“.

منهنجي اها ڳالهہ دل سان وڃي لڳس ۽ همراهہ انهيءَ ڪم ۾ جنبي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ويو.

ڪافي ڏهاڙن کان پوءِ هڪ شام همراهه ڊوڙندو سهڪندو اچي، مون وٽ پهتو. اچڻ سان چيائين : " يار غضب ٿي ويو".

سندس پگهر ۾ شل چهري کي ڏسندي چيم : "ڪتل جڳهه ڪري پئي اٿئي ڇا؟".

چيائين : " نه".

" ڀلا اها ڪتارا سائيڪل چوري ٿي وئي اٿئي ڇا؟، جيڪا هڪ ٽين ڊبي واري پنج روپيا ڪِلو جي حساب سان کپائڻ لاءِ چيو هُيئي".

چيائين : " نه".

چيومانس: " پوءِ ڦات به ڪٿي ته ڇا ٿيو آهي؟".

جڏهن سهڪو ڪجهه گهٽ ٿيس ۽ سامت ۾ آيو ته چيائين : "اسان جو جيڪو مهان ڪوي آهي نه، انهيءَ جي چوري پڪڙي اٿم".

چيومانس : " ڪٿي ڪٿي هڪ شاعر جا خيال ٻئي شاعر جي خيالن سان ملي ويندا آهن".

چيائين : " نه ائين ڪونهي، هُن هڪ، ٻه نه بلڪه سورنهن نظم چورايا آهن".

چيومانس : "پوءِ مشهور ٿيڻ جو اهو سٺو موقعو اٿئي. وارو ڪر ثبوت سان اهي شيون ڪنهن رسالي کي ڏياري موڪل".

همراهه دير ئي نه ڪئيءِ اها تنقيد هڪڙي رسالي ۾ ولي محمد "خارش" جي نالي سان ڇپائي وڌي.

مون وٽ جڏهن اها تنقيد ڪٽي آيو ته، مٿان نالو ولي محمد "خارش" ڏسي چيومانس: "هي خارش ڪڏهن کان ٿي اٿئي؟".

خفا ٿيندي چيائين : " اهو منهنجوتخلص آهي".

چيومانس : "تخلص به اهو نظر آيئي؟".

چيائين : " هئا ته گهڻا، پر مون کي اهو وڻيو".

پڇيومانس : "انهيءَ جي وڻڻ جو سبب؟".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چيائين : ”اهڙي قسم جي تخلص وارا نالا هڪ دفعو پڙهڻ سان سيني کي ياد ٿي ويندا آهن“.
چيومانس : ” ولو هاڻ سياڻو ٿيندو پيو وڃين!“.
چيائين : ”توسان جو سنگت ۾ رهيو آهيان“.
پوٺ خراب ڪندي چيومانس : ”وري ائين نہ چئجانءِ“.
ڪنن کي هٿ لائيندي چيائين : ” ڪونہ چوندس“.
ڪجهہ پلن جي خاموشي کان پوءِ چيائين : ”هاڻ ٻڌاءِ ڇا ڪيان؟“.
چيومانس هاڻ پنهنجي تنقيد کي ڪيش ڪراءِ“.
ڪجهہ بہ نہ سمجهندي چيائين : ” ڪيئن؟“.
چيومانس : ” هاڻ بابا بسم الله ڪري تون بہ شاعري ڪرڻ شروع ڪر ۽ وچ رسالن کي موڪليندو“.
چيائين : ”ڇپيندا؟“.
چيومانس : ” مهان ڪويءَ تي تنقيد ڪرڻ کان پوءِ تنهنجي هر شي اکهامي ويندي“.
همراهہ نظم لکڻ شروع ڪيا ۽ هر طرف ” خارش“، ”خارش“ ٿيڻ لڳي.
جڏهن پنجن ڏهن شاعرن هن جي شاعري تي تنقيد ڪندي، هن کي پرڏيهي ماحول جو عڪاس ٿي ڪونيو ۽ هن جي شاعري کي پسند نہ ٿي ڪيو تہ، هن انهن جي راءِ کي بيلنس ڪرڻ لاءِ ٽن چئن فرضي نالن سان پنهنجي شاعريءَ جي حق ۾ خط ڇپائي ٿي ورتا.
هڪ ڏينهن ” خارش“ صاحب مون وٽ اخبار کڻي آيو، ڪالر ناهيندي چيائين : ”منهنجو هن ۾ انٽرويو لڳو اٿئي، اچي پڙهہ“.
انٽرويو پڙهي جڏهن بس ڪيم تہ چيومانس : ” پيو سڀ نيڪ آهي، پر هي پهرئين نمبر کان نائين نمبر تائين، جيڪو پاڻ کي نثري نظمن جو شاعر ڳڻايو اٿئي ۽ ان کان پوءِ ٻين شاعرن جا نمبر اچن ٿا چيو اٿئي، اهو تہ نيڪ نہ آهي“.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چيائين : " مزئي خير آ".
چيومانس : " خير وري ڏوڙ آ، توکان سنا نظم تہ فلاڻا، فلاڻا، فلاڻا، شاعر لکي رهيا آهن، ۽ منهنجي نظر ۾ تہ نو نمبر شاعر کان پوءِ تنهنجو نمبر ٿو اچي".
شڪي ٿيندي چيائين : " يار هرو ڀرو اهڙو ويل شاعر بہ ڪو نہ آهيان".
مذاق ڪندي چيومانس : " يار! آئون پاڻ کي ائين، نائين نمبر تي نثري نظمن جو شاعر سمجهندو هئس، پر تو تہ ماڳهين نو نمبر والاري مون کي بہ ڏڪي پري ڪري، الائي ڪٿي اڇلائي ڇڏيو آهي".
چيائين : "پاڻ ۾ آهيون يار! اسان جو بہ ڪو ليکو آهي".
چيومانس : " پهلا انٽرويو ۾ ائين چوڻ جو خيال ڪيئن آيئي؟ هاڻ تہ ٻيا شاعر تنهنجي پويان هٿ ڌوئي پئجي ويندا."
چيائين : " مان چا ۾ راضي آهيان، بحث ۽ خبرن ۾ رهڻ جو حق سياستدانن جيان اسان کي بہ تہ آهي نہ".
چيومانس: " خارش تون اڳتي ويندين، تمام گهڻو اڳتي ويندين".
خارش مهرباني چئي اٺي ڪڙو ٿيو ۽ ڪتاب ڪٺندي خدا حافظ چئي مون کان موڪلايائين.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مشتاق جون اڪثر ڪهاڻيون مون پڙهيون آهن. مشتاق جي خوبي اها آهي تہ هو، بي ڊپو آهي. جنسي نفسيات جهڙن ڏکين موضوعن کان عام موضوعن تائين لکي چڪو آهي.

هن ڪهاڻيءَ ۾ باگڙين جو ذڪر آهي ۽ باگڙي هڪ اهڙي ڪميونٽي ، جيڪا سدائين هجرن ۾ هوندي آهي.

ڪهاڻيءَ جو تير آهي، اهو نئي روايتي تہ هڪڙو شهري ماڻهو، پڙهيو لکيو ۽ اشراف، اهو هڪ باگڙياڻي جي عشق ۾ مبتلا ٿئي ٿو ۽ آخر اهو ئي Tragic اختتام.

هن ڪهاڻيءَ جي باري ۾ راءِ ڪي اڳتي وڌائڻ کان اڳ ان ڳالهہ جو اقرار ڪرڻ ضروري آهي تہ هي ڪهاڻي رڳو Fiction ناهي، يا (ڪن نقادن موجب) Fantacy نہ آهي، پر منهنجي ڄاڻ/سمجهہ موجب واقعي سچي پچي ۽ حقيقي ورتا آهي.

ڏاڍو ڏکيو آهي، هڪ حقيقت/ واقعي کي ڪهاڻي جو جامو پهرائڻ! تمام ڏکيو آهي. مشتاق ڪوشش تہ ڪئي آهي، بلڪہ ويهن ئي آڳرين جا زور پڻ لاتا اٿائين، پر اها فنڪاراڻا اٿت نہ ڪري سگهيو آهي. شين کي حقيقت جو رنگ ڏيڻ ۾ ڀرپور نمونے ڪامياب ٿي نہ سگهيو آهي.

ڪهاڻيءَ جو عنوان وڻجاري ۽ باگڙياڻي (هيروئن) جو نالو (ڀئي) ٻنهي حالتن ۾ مشتاق زوري ڏنا آهن. مشتاق ڪهاڻي کي جيترو ڊگهو ڪيو آهي، اوتري ٽريٽمينٽ ڪونهي.

هن عام ۽ روايتي قسم جي ڪهاڻيءَ ۾ آخر ۾ ڏاڍو ڏک تو ٿئي ۽ اهو ڏک تيستائين ٿيندو، جيستائين اسان مايوس ماڻهن جا داستان ائين انجام کي پهچندا.

مشتاق کي گهرجي ها تہ ڪا اهڙي ڪهاڻي لکي، جنهن ۾ ڪو ذوالفقار، ڪنهن وڻجاريءَ سان شادي ڪري ٿو ڏيکاري ۽ پوءِ ......

اها مڙسي ذوالفقار جهڙا "ڪردار" ڪن نہ ڪن پر مشتاق جهڙو چرياڻ ليکڪ ڪندو تہ مزو اچي ويندو.

طارق قريشي

ونجاري

"بابو: خير ڏي!".

مون اخبار تان نظرون هٽائيندي جيئن ئي هن ڏانهن ڏٺو تہ بس ڏسندو ئي رهجي ويس. هوءَ ايتري حسين هئي، جيترو هڪ انسان وٽ خوبصورتيءَ جو تصور هوندو آهي.

پيهر پنهنجي صدا ڏانهن ڏيان ڇڪائيندي چيائين : "بابو! خير ڏي!".

هن جي نيڻن ۾ نهاريندي چيم: " گهڻا ڏيانءِ؟".

جبل تان ڪرندڙ آبشار جهڙي سُريلي کِل کلندي چيائين : "جيڪي ڏين".

مون کيسي ۾ هٿ هنيو تہ پنجين پنجين جا ڇهہ نوٽ ٻاهر نڪري آيا.

هن جي هٿ تريءَ تي رکندي چيم : "ڪافي آهن؟".

نوٽ وٺندي چيائين : "گهڻا آهن".

هوءَ وڃڻ لاءِ مُڙي تہ روڪيندي چيو مانس : "ڳالهہ ٻڌ وري ڪڏهن ايندينءَ؟".

چپن تي مُرڪ تري آيس (جڻ ڪنهن باغ ۾ مکڙيون ٽڙي پيون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هجن) ”سياڻي اچان؟“.

دل ۾ آيم تہ چوانس : ” ڪنهن ڪافر سياڻي ڏني آهي. ويهي رهہ تہ پنهنجي نيڻن جي اُڃ اُجهايان“. پر دل جي ڳالهہ زبان تي آڻي نہ سگهيم ۽ چيو مانس : ”ها سياڻي ضرور اچجانءِ“.

اهو ڏينهن مون لاءِ جبل جيڏو ٿي پيو. دل ۾ آيو تہ سج کي سيڪنڊن ۾ هٿن سان ڪٽي وجهي اولهہ جي هنج ۾ سُمهاري اچان ۽ ٿوري دير بعد وري ڪٽي وجهي اوپر وٽ چڙهي اچان. ۽ پوءِ دوست جي ساڳي فوٽو اسٽوڊيو واري دُڪان تي اچي هن جي اچڻ جو اوسيئڙو ڪيان.

اوسيئڙو ڇا ٿيندو آهي، جيتوڻيڪ مون کي اڳ خبر هئي، پر اوسيئڙو ڪيئن ڪٽبو آهي ان جو پتو هاڻي مون کي پئجي رهيو هو. الائي ڪيئن اهو ڏينهن گذريو هو. رات ڪٽي هئي، صبح ٿيو هو ۽ آئون ٽانگي تي چڙهي خيرپور ناٿن شاهہ آيو هوس ۽ فوٽو اسٽوڊيو تي پهچي هن جو اوسيئڙو ڪرڻ لڳو هئس.

هوءَ جيڏي مهل آئي تہ مون کي ائين لڳو ڄڻ گلشن ۾ بهار اچي وئي هجي. ڦڪي جوڙي ۾ هوءَ اَپسرا لڳي رهي هئي. ڪليل وار، چپن تي سُرخي، نرڙ تي بنديا، ڳچيءَ ۾ سائو رئو، هن جي خوبصورتيءَ ۾ وڌيڪ اضافو آڻي رهيا هئا.

ڪنن ۾ رس اوتيندڙ آواز سان چيائين : ”بابو! خير ڏي“.

ڪبسي ۾ هٿ هنيم ۽ ٻہ ڏهين ڏهين جا نوٽ ڪڍي هُن جي هٿ تريءَ تي رکندي چيم : ”منهنجو نالو بابو نہ پر ذوالفقار آهي“.

هوءَ ڪا ٻئي، مون کي لڳو ڄڻ مندر ۾ گهنڊڙيون وڄي ويون هجن.

”پلا مون سان ٻارءِ ڪنديئن؟“. من جي ڳالهہ زبان تي اچي وئي.

”چوندا سڀ آهن. نڀائي سگهندين بابو؟“.

”آزمائي ڏس اسين نڀائڻ وارن مان آهيون“.

”چوڻ ۽ ڪرڻ ۾ وڏو فرق ٿيندو آهي بابو“.

”توکي چيم نہ تہ منهنجو نالو بابو نہ پر ذوالفقار آهي، ۽ ٻيو تہ سڀ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ماڻهو هڪجهڙا نہ ٿيندا آهن".

"خير اهو تہ وقت ٻڌائيندو، پر ايترو تہ ٻڌاءِ تون مون سان ٿي ياري جو ٿو رکڻ چاهين؟".

چيمر : " سڀ ماڻهو هڪجهڙا نہ ٿيندا آهن، تون جنهن قسم جو ماڻهو مون کي سمجهين ٿي، ان قسم جو ماڻهو مان نہ آهيان. منهنجي تو ۾ ڪنهن بہ قسم جي لالچ ۽ لوڀ ڪانهي. بس ڪجهہ ماڻهو اهڙا هوندا آهن، جن کي ڏسي اڪيون ڇنيڻ وساري ويهنديون آهن، من مندر ۾ گهنڊڙيون وڄڻ لڳنديون آهن ۽ اندران ڪو ٿي زور زور سان چوڻ لڳندو آهي، اهو ٿي ماڻهو آهي. اها ٿي شخصيت آهي جنهن لاءِ توکي هن جهان ۾ موڪليو ويو آهي ۽ جنهن جي ملڻ سان تومان اڌوري پڻي جو احساس ختم ٿي ويندو".

" هڪ ڳالهہ چوائين؟".

" هڪ ڇا هزار چئو!".

مرڪن جي ورڪا ڪندي چوڻ لڳي: " آئون توکي ڏلفي ڪري سڏيان؟".

چيمر : "تون مون کي پيار مان قلفي ڪري بہ سڏي سگهين ٿي، مون کي خراب نہ لڳندو".

فضا هن جي ٽهڪڙن جي ترنم ۾ ٻڏي وئي.

" ها تو پنهنجو نانءُ تہ ڪو نہ ٻڌايو؟".

"منهنجو نالو " وڻجاري" آهي".

ماحول ۾ ڪيتري دير تائين سانت ڇانئجي وئي. سانت کي ٽوڙيندي چيمر: "ٻڌائي جيڪڏهن هن وقت جيئرو هجي ها تہ " سر ساموندي" ۾ اضافو ڪندي، " وڻجاري" يعني توتي بہ بيت ضرور لکي ها."

ڇيائين :" اهڙا نصيب ڪٿي ".

چيمر : " نصيب نهندي دير بہ نہ لڳندي آهي".

ڳنڀير ٿيندي ڇيائين : " هڪ ڳالهہ چوائين؟".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چيم : ”هزار ڇئو“.
مُرڪندي چيائين : ” مون کي چاهڻ لڳو آهين؟“.
چيم : ”توکي نہ چاهڻ منهنجي وس ۾ ئي ناهي رهيو“.
حيران ٿيندي چيائين : ” هڪڙي ڏينهن ۾ مون سان ايترو پيار ٿي ويو اٿئي؟!“.
چيم : ” محبت لاءِ ڏينهن، هفتا، مهينا ۽ سال مقرر نہ هوندا آهن، محبت تہ ڪنهن هڪ سيڪنڊ، لمحي ۽ پل ۾ ٿي ويندي آهي“.
منهنجي نيڻن ۾ نهاريندي شوخيءَ وچان چيائين : ”مان ڪيتري خوبصورت آهيان؟“.
چيم : ” شاهہ جي وائي جيتري، اکين کي ڪيرو ڪنڌڙ آبشار جيتري، گلاب جي گل جيتري ۽ چنڊ جي چانڊوڪيءَ جيتري“.
ڪِلندي چيائين : ” ڏلفي! فلمون بہ ڏسندو آهين ڇا؟“.
سندس اجائي سوال تي مُنجهندي چيم : ”نہ“.
” تہ پوءِ ايترا ڊائلاگ ڪٿان آڻيندو آهين؟“.
من ۾ جڻ ڪنهن ٻرندڙ هٿي وڌي، گنڀير ٿيندي چيم : ”تون منهنجي من جي سچائين کي محض فلمي ڊائلاگن سان ڀيٽي رهي آهين!“.
چهري تي سنجيدگي تري آيس، چوڻ لڳي: ” مون تہ توسان ائين ئي مذاق پئي ڪئي“.
چيم : ” زندگي هيل تائين مون سان مذاق ئي تہ پئي ڪيا آهن“. ڇا اهي مذاق ڪافي ناهن جو تون انهن ۾ هيڪاندو اضافو ڪري رهي آهين!؟“.
شرمندگيءَ جي احساس وچان ڪنڌ جُهڪي ويس.
چند پلن بعد چيائين : ” ڇگو آءُ هلان ٿي“.
”وري ڪڏهن ايندينءَ؟“.
”سڀاڻي اچان؟“.
” نہ پَرين اچجانءِ سڀاڻي آءٌ اسڪول ويندس، روز روز موڪل ڪرڻ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نيڪ نہ ٿو لڳي".
" اڇا تہ تون ماستر آهين؟".
" ها آئون استاد " عرف" ماستر آهيان".
"ڇڱو آئون پَرينءَ ايندي"س".
هو ڇا هلي ويو، ٻاڻ سان گڏ منهنجو سُک، چين، قرار بہ چڻ گڏ ڪٽي ويو. اهو ۽ ٻيو ڏينهن منهنجو الائي ڪيئن گذريو. ٽئين ڏينهن آءُ ٿوري دير سان دوست جي دڪان تي آيس. دوست ٻُڌايو تہ ڪُجهہ دير اڳ هوءَ آئي هئي، تنهنجي پڇا ڪيائين، ٻڌايومانس تہ اڃان ڪو نہ آيو آهي تہ هوءَ هلي وئي.
مون کي پنهنجي دير سان اچڻ تي سخت ڪاوڙ اچي رهي هئي. سوچيم اسڪول کان بہ موڪل ڪيم ۽ هن سان ملي بہ نہ سگهيس.
چند ساعتن کان پوءِ دليپ چيو : " هي ڇا ڪري رهيو آهين؟".
ورائي پڇيو مانس : " ڇا ڪري رهيو آهيان؟".
چيائين : "اڃان پڇين ٿو ڇا ڪري رهيو آهيان!، خبر اٿئي هوءَ ڪير آهي؟".
چيم : " ها خبر اٿم تہ هوءَ انسان آهي".
" پر ان کان علاوه هن جي ٻي سڃاڻپ بہ آهي".
" ڪهڙي سڃاڻپ جي ڳالهہ ڪري رهيو آهين؟".
" هن جي ٻي سڃاڻپ باگڙيڻي آهي".
" آءُ انسان کان علاوه ٻي ڪنهن بہ سڃاڻپ کي ترجيح نہ ڏيندو آهيان".
" پر جنهن معاشري ۾ تون رهين ٿو، ان جا بہ ڪُجهہ پنهنجا رواج آهن، ريتون، رسمون، اصول ۽ پابنديون آهن. ان ڪري هن معاشري جو هڪ فرد هجڻ جي حيثيت ۾ توتي بہ ڪي جوابداريون عائد ٿين ٿيون. ۽ انهن جي پاسداري توتي فرض ٿئي ٿي".
"آءُ نٿو مڃان اهڙي معاشري کي جيڪو ٻن فردن جي خوشين تي راتاها

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هٽي ٿـو، آءٌ نہ ٿـو مـڃان اهڙين ريتن، رسـمن، رواجن ۽ پابندين کي جيڪي ٻن دلين کان خوشين جو حق ڇنن ٿيون".

" پر ٿـورو سـوچ تہ مـاڻهـو ڇا چوندا تہ تون هڪـڙي باگڙياڻيءَ سان عشق ڪري رهيو آهين؟".

" دليپ! پيار رسمن، رواجن، ماڻهن ۽ سرحدن کي نہ ڏسندو آهي. مون کي ان سان ڪا بہ غرض ناهي تہ ماڻهو ڇا چوندا. مون کي تہ ان سان غرض آهي تہ منهنجي دل ڇا ٿي چوي، ڇا ٿي چاهي".

اوچتـو مـتـان وڻجاري اچي بيـٺي. اسـان جي ڳالهين جو سلسلو منقطع ٿي ويو ۽ آئون وڻجاري کي اندر وٺي ويس.

ٻئنچ تي ويهڻ شرط چيائين:" ذلفي! خير ڏي".

چيومانس : " منهنجو ڪيسو تنهنجي ٻلي آهي".

چيائين : " نہ پاڻ ڪڍي ڏي".

چيـومـانس : " جڏهن توکي اجازت ڏني اٿم تہ پوءِ ڏجي ڇا کـان رهي آهين؟".

هن ڪيسي ۾ هٿ هنيو ۽ پنن سان گڏ پنجين جو نوٽ ڪڍي آئي.

چيائين : " بس ڪيسي ۾ هي پنج روپيا اٿئي؟".

چيومانس : " اڄ 25 تاريخ آهي ۽ اسان ماسترن جا ڪيسا 20 کان پوءِ خالي ٿي ويندا آهن".

" ۽ هي ايترا پنا ڇاجي ڪري کنيا اٿئي؟".

" انهن ۾ منهنجا شعر آهن".

" ڇا تون شاعري بہ ڪندو آهين؟".

چيم : " ها آءٌ شاعري بہ ڪندو آهيان".

" ڀلا تنهنجي شاعري جلال چانڊيـي ڳائي آهي؟".

" نہ".

" ڇـو تہ اڃان نئون شاعر آهين".

کِل ۾ ٻڏي ويس. چيم : " ها اڃان نئون شاعر آهيان".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هن شلوار جي کيسي مان سو جو نوٽ ڪڍيو ۽ هٿن ۾ پڪڙيل پنن ۽ پنجين جي نوٽ سان ملائي منهنجي کيسي ۾ وجهي ڇڏيو. مون کيس موٽائي ڏيڻ جي ڏاڍي ڪوشش ڪئي، پر هن واپس نہ ورتو. ان ڪري مجبورن مون کي سو روپيا رکڻا پيا.

چند پلن جي خاموشي کان پوءِ هُن کي چيم : ”وڻجاري هن کان اڳي تون ڪٿي رهندي هئين ؟.

چيائين : ” لاڙڪاڻي ۾

” ان کان اڳ؟“.

” حيدرآباد ۾“.

” ان کان اڳ ؟“.

” ڪراچي ۾“.

” ڀلا ٻين ڪهڙن شهرن ۾ رهي آهين؟“.

” دادو، مورو، ميهڙ، دولتپور. مطلب تہ جيڪو بہ شهر پناهہ ڏيندو آهي، اتي رهي پوندا آهيون“.

” ڇئبو تہ گهاٽ گهاٽ جو پاڻي پيتو اٿئي؟“.

” وڻجارن جي نصيب ۾ هڪ هنڌ رهڻ لکيل ئي ڪٿي هوندو آهي“.

”ڇگو هاڻ آءٌ هلان؟“.

۽ مون نہ چاهيندي بہ هن کي وڃڻ جي اجازت ڏئي ڇڏي.

جمع تي گلزار آيو. شاخ جي گڏجاڻي هئي. مون سان ڏاڍو ..ري آ. ملندي ئي چيائين : ” اڙي لعنتي آءٌ هي ڇا پيو ٻڌان؟“.

” ڇا پيو ٻڌين؟“.

”ٻڌان پيو تہ هڪڙي باگڙياڻيءَ سان عشق پيو ڪرين!“.

چيو مانس : ”باگڙياڻي سان عشق ڪرڻ تي ڪرفيو لڳو آهي ڇا؟“.

” ڪرفيو تہ ناهي لڳو پر ڪو ڇگو در تہ تاڙين ها“.

چيم : ” عشق نہ پُڇي ذات“.

چيائين : ”پر ماڻهو تہ ڏسن ۽ پڇن ذات“.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”پيارا دلين جي شهر ۾ ماڻهن ۽ ذاتين جو ڇا وڃي؟، دل تہ پاڳل ٿيندي آ نہ!“

چيائين : ”تہ پوءِ اهڙي لوسي دل ڇو ڏاري اٿئي؟“.

چيم : ”ڏاربا ڪُتا آهن، دليون تہ ملنديون آهن“.

”ڇڏ انهن ڳالهين کي ٻُڌاءِ تہ پڙهڻ لاءِ ڇا ڪـــٽي آيو آهين؟“. جان ڇڏائيندي چيم.

”غزل“.

”پوءِ اُت تہ هلئون گڏجاڻيءَ تي“.

گهٽِن ڏينهن پڄاڻان، آءٌ ڪلاس وٺي رهيو هوس تہ اسان جي اسڪول جي پٽيوالي اچي ٻُڌايو : ” سائين! ٻاهر اوهان جو ڪو مهمان آيو آهي“.

چيومانس : ”پوءِ هيڏانهن وٺي اچينس ها نہ “.

چيائين : ”توهان کي ٻاهر سڏي ٿو“.

آءٌ اسـڪـول جو مين گـيٽ ٽپي ٻاهر آيس تہ هوءَ بيـٺي هئي. منهنجا تپ ئي نـري ويا. پاسي تي وٺي وڃي چيومانس : ” ٻـمولائڻ ڇو ٿي منهنجي رهي کهي عزت مٽيءَ ۾ ملائڻ چاهين؟. هي ٻہ ڄڳهہ آ ملڻ جي، آءٌ شهر ڪو نہ اچان ها ڇا؟، هتي توسان گڏ استاد برادري، شاگرد ۽ ٻيا واقف ڏسندا تہ ڇا چوندا؟“.

”ذلفي! پيار ٻہ ڪرين ٿو ۽ بدناميءَ کان بہ ڊڄين ٿو!. ٻہ گـدرا مُٺ ۾ نهندا آهن؟“.

سمجهائيندي چيومانس : ”وڻجاري! چوين تہ نيڪ ٿي، پر هت اچڻ جي ڪهڙي ضرورت هئي توکي؟“.

” ٽن ڏينهن کان مون کي ناهين مليو، اچان پڇين ٿو، مون کي ڪهڙي ضرورت هئي هتي اچڻ جي، ڇا ملڻ جي سڪ صرف توهان مردن کي ئي ٿيندي آهي، اسان عورتن کي نہ!“. هن جون اکيون پرجي آيون ۽ آءٌ هن کان نظرون چورائڻ لڳس.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

"وڻجاري! مون سان به ته مجبوريون آهن".
"ڪهڙيون مجبوريون آهن توسان؟".
"ڪالهه هيڊ ماستر مون کي گهرايو هو پنهنجي آفيس ۾، ۽ الٽيميٽم ڏنائين ته تنهنجون موڪلون وڌنديون پيون وڃن، پيو ته تون موڪل ڪان سواءِ به غير حاضر رهڻ لڳو آهين، تنهنڪري پنهنجي چال سڌار نه ته ٻي صورت ۾ آءٌ تنهنجي رپورٽ ڪندس".
"تون سچ پيو چوين؟".
"آءٌ توسان به ڪوڙ ڳالهائي سگهان ٿو!".
"سڀاڻي شهر ايندين؟".
"ها ضرور ايندس".
"واعدو".
"پڪو واعدو".
"ته پوءِ آءٌ هلان ٿي". ۽ هوءَ هلي وئي.
ٻئي ڏينهن دڪان تي ملي.
"عيد مٿان ٻئي اچي، مون کي ڇا وٺي ڏيندين؟".
"ڇا وٺي ڏيانءِ؟".
"وڳو".
"ٺيڪ آ تون ٿوري دير ترسي اچ، آئون وڳو وٺي ٿو رکان".
آءٌ ڪپڙن جي دڪان تي آيس، هن لاءِ وڳو خريد ڪيم ۽ فوٽو اسٽوڊيو تي موٽي آيس.
دليپ معنيٰ خيز انداز ۾ چيو: "پيارا ڪنهن جي لاءِ ڪپڙو ورتو اٿئي؟".
"وڻجاريءَ لاءِ".
"هڪ ڳالهه چوانءِ".
"چئو!".
"مائينڊ ته نه ڪندين؟".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

" دوستن جي ڳالهين تي بہ مائينبد ڪبو آهي ڇا؟".

" توکي خبر آ تہ وڻجاري توکان سواءِ ٻين مردن ڏي بہ ويندي آهي؟".

" ها خبر اٿم".

" هن جو اهو عمل توکي خراب ناهي لڳندو؟".

"نہ".

" ڀلا سٺو لڳندو آهي؟".

"نہ".

" تہ پوءِ..........؟".

" ڏس دليپ! هن جي پنهنجي زندگي آهي، ۽ هر انســـان کي پنهنجي زندگي پنهنجي مرضيءَ سان گذارڻ جو حق حاصل آهي".

"ذوالفقار! تون اسان جو دوست آهين. ۽ هڪ دوست جو فرض آهي تہ ٻئي دوست کي سمجهائي، جيڪڏهن هو غلط قدم کڻي ٿو. ذوالفقار! هوءَ توکي ڪٺي پئي. جيڪڏهن پئسہ نہ ڪارائينديس تہ اڄڻ بہ بند ڪري ڇڏيندئي. هونءِ بہ اهڙو عشق ڪهڙي ڪم جو جيڪو بدنامي بہ ڏئي ۽ پئسہ بہ ويڙائي. ڏس! سراب جي پويان، نہ ڊوڙ. ڪجهہ ڪو نہ ورندئي، مون کي ڏک صرف ان ڳالهہ جو ٿئي ٿو تہ هڪ سلجهيل فرد ۽ معزز پيشي سان منسلڪ هجڻ جي ناتي ۾ توتي ڪوڙ ساريون ذميداريون عائد ٿين ٿيون ۽ معاشري ۾ تنهنجي هڪڙي الڳ سڃاڻپ آهي، تون پنهنجون سڀ سڃاڻيون هڪ ٽڪي جي ٻاگڙياڻيءَ پويان ڇو ٿو وڃائين ! ؟".

"دليپ! پنهنجا دوستاڻا واسطا آهن، ان بنياد تي تون وڻجاريءَ لاءِ گهڻو ڪجهہ ڳالهائي ويو آهين. ۽ آءٌ اهو بہ ڄاڻان ٿو تہ تون منهنجي ڀلائي ڪارڻ ئي سڀ ڪُجهہ چئين ٿو. پر دلين جي دنيا ۾ دليل ڪو نہ هلندا آهن. ان ڪري آئون توکي وينتي ڪندس تہ آئنده وڻجاريءَ متعلق اهڙيون ڳالهيون نہ ڪجانءِ. جن سان منهنجي دل آزاري ٿئي، وڻجاري جيئن بہ آهي، جهڙي بہ آهي، منهنجي دل جي راڻي آهي. ۽

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آءُ ان لاءِ ڪجهہ بہ ڪري سگهان ٿو".

اسان جي گفتگوءَ کي بريڪ تڏهن لڳي جڏهن وڻجاري دڪان تي چڙهي آئي ۽ اسين پوئين پورشن ۾ هليا وياسين.

وڻجاريءَ کي وڳو ڏيندي چيم : "اڇي هي تنهنجي لاءِ وٺي آيو آهيان".

وڻجاري شاپنگ بيگ مان وڳو ڪڍي ڏٺو ۽ ڪِل ۾ ٻڏي وئي. آئون ڪکو وکو ٿي هن کي ڏسڻ لڳس ۽ هوءَ کِلندي رهي. سندس کِل کي بريڪ ڏيڻ لاءِ چيم : "پنڪ پي آئي آهين ڇا؟".

چيائين : "نہ".

" تہ پوءِ ايترو کِلين ڇو ٿي؟".

"کِلان ٿي تہ هي کهڙو وڳو وٺي آيو آهين".

" ڇو خراب آ ڇا". مهانگو ريشمي وڳو گلن تي وٺي آيو آهيان پورن ٽي سؤ روپين ۾".

" پر مون کي ناهي پاڻٽو".

سمجهائيندي چيومانس : "ڏس وڻجاري مون کي زال تہ آهي ڪا نہ جو ان لاءِ ڪڏهن ڪپڙو خريد ڪيو هجيم، ۽ نہ وري ڪڏهن گهروارن لاءِ ڪپڙو خريد ڪرڻ جو اتفاق ٿيو آهي، ان ڪري مون کي جيڪو وڻيو، اهو وٺي آيو آهيان هاڻي جهڙو بہ آهي توکي پاڻٽو آهي".

چيائين : "نہ دڪان واري کان مٽرائي ڏي".

چيم : "اٿ پلا هل!".

هوءَ اٿي بيٺي ۽ اسين گڏجي نڪري آياسين. الائي ڪيترن واقفن ڏٺو هوندو، مٿن مائٽن ۽ سنگتين ساٿين ڏٺو هوندو، پر آئون هر ڳالهہ کان بي نياز ٿي ويو هوس. منهنجي ذهن تي تہ بس وڻجاريءَ جا لفظ ٻُري رهيا هئا، "عشق بہ ڪرين ٿو ۽ بدناميءَ کان بہ ڊڄين ٿو".

دڪان وارو واقف هو، مون کي باگڙياٽيءَ سان گڏ ڏسي حيران ٿي ويو، ڪپڙو تہ مٽائي ڏنائين پر هن جون چڀندڙ نظرون، جن ۾ سوالن جو اڻ کٽ سلسلو هو: "ماستر تون تہ اهڙو ڪو نہ هئين، تون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻه اهڙو ٿي وئين!. آئون توکي ته اهڙو کو نه سمجهندو هئس. تنهنجي شرافت جا مثال ته تنهنجي ڳوٺ وارا. مٽ مائٽ. دوست ۽ واقف سڀ ڏيندا هئا" . ۽ ٻيا انيڪ سوال هئا. جن کان بچڻ لاءِ آءُ هر هر نظرون چورائي رهيو هوس.

شام جو دير سان گهر پهتس. گهر ۾ اها ڳالهه باهه جيان پکڙجي وئي هئي. بابي منهن ۾ پوندو گهوروڙيندي چيو : " اڙي! ڪارو منهن به اِتي ڪرڻو هئي. اسان به جوانيءَ ۾ اڙٻنگ هئاسين. پر تو وانگر ته پنهنجو ڪارو منهن ڪو نه ڪيوسين. ٻيو نه ته منهنجي عزت جو ئي ڪجهه خيال ڪرين ها. اڙي ٻيا در ڪُتا هيئي جو وڃي باگڙياڻيءَ سان ڪارو منهن ڪيئي. ڪارو منهن ته پنهنجي جڳهه تي پر وتين ٿو بازار ۾ هن کي گڏ گهمائيندو. اڙي ڪجهه ته شرم ڪر ماستر ٿي پاڻ تي ۽ مون تي وتين ٿو ماڻهو کِلائيندو".

بابو ڪاوڙ ۾ نه ڄاڻ الائي ڇيو ڇا ڇا چوندو رهيو ۽ آئون ڪنڌ هيٺ ڪيون ٻڌندو رهيس. مون کي خبر هئي ته گهڙي ڪان پوءِ بابي جي ڪاوڙ ڍري ٿي ويندي. بابو مون سان ايترو ئي فري آ. جيترو هڪ دوست ٻئي دوست سان فري هوندو آهي. بابي مون تي ڪڏهن به پابندين جا بند ناهن ٻڌا. جيتوڻيڪ هو ٻهراڙيءَ جي ماحول ۾ پليو آهي. پوءِ به روشن خيال ماڻهو آهي. ڪنهن دور ۾ شاعري به ڪندو هو. پر پوءِ الائي ڪهڙن سببن جي ڪري شاعري ڇڏي ڏنائين. يا وري شايد شاعري هن کي ڇڏي ڏنو. بحرحال جڏهن ڪاوڙ ڍري ٿيس ته چيم : "بابا تو جهڙي روشن خيال ماڻهو کي اڄ ڇا ٿي ويو آهي؟".

تڏو شوڪارو ڀريندي چوڻ لڳو : " ذوالفقار! اڄ تائين مون توکي آزاد ڇڏيو آهي. مون توتي ڪي به پابنديون ناهن مڙهيون. پر اڄ تو ان جو ناجائز فائدو وٺندي هڪ باگڙياڻيءَ سان واسطا وڌايا آهن. سياڻي تون نه ڄاڻ الائي ڇا ڇا ڪندين!".

بابي جو گلو ڀرجي آيو هو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

"بابا! تو ڪڏهن عشق ڪيو آهي؟".
منهنجي اهڙي اوچتي سوال تي مون ۾ نظرون کپائي ڇڏيائين.
مون ٻيهر پنهنجو سوال ورجايو: "بابا! تو ڪڏهن عشق ڪيو آهي؟".
" ها ڪيو آهي". ۽ سواليه نظرون مون ۾ کپائي ڇڏيائين.
مون سندس سواليه نظرن کي سمجهندي جواب ۾ چيو : "بابا! مون کي به هن سان عشق ٿي ويو آهي".
ڪيتري ئي دير تائين ماحول ۾ سانت ڇانئجي وئي. ڄڻ بابو ڪنهن ڪشمڪش ۾ ڦاسي پيو هجي.
ڪافي دير کان پوءِ چيائين : "ذوالفقار! آئون ڄاڻان ٿو دلين تي ڪنهن جو به زور ناهي هلندو ان ڪري تون عشق ڀلي ڪر، پر هُن سان شادي ڪرڻ لاءِ ڪڏهن سوچجانءِ به نه. هڪ پيءُ هجڻ جي حيثيت ۾ جيڪڏهن تون منهنجي انهيءَ فيصلي کي قبول ڪرين ته نيڪ آهي نه ته ٻي صورت ۾ وساري ڇڏجانءِ ته آئون تنهنجو پيءُ آهيان".
"بابا! تون جيئن چوندين تيئن ٿيندو".
چوڻ لاءِ ته آءُ چئي ويس پر منهنجي اندر جي انسان ان فيصلي تي اطمينان ظاهر نه ڪيو. "اسين ڪيترا فيصلا اندر جي انسان کي ماري ڪندا آهيون، ۽ ڪيترونه ڏکيو ٿيندو آهي اهڙو فيصلو جنهن ۾ اندر جي انسان جي رضامندي شامل ناهي هوندي". ان جو اندازو مون کي پهريون دفعو هاڻ ٿي رهيو هو.
ٻن ڏينهن بعد هو اسٽوڊيو تي آئي. ڳراٽڙي پائيندي چيائين :
"ذلفي ! توکان هڪڙي ڳالهه پڇان؟".
چيومانس : "پُڇ".
چيائين : "سچ سچ ٻڌائيندين؟".
چيم :"اڄان تائين مون تي اعتبار نه آيو اٿئي؟".
" نه اهڙي ته ڳالهه ناهي".
" ته پوءِ پُڇ !".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

” توکي مون سان ڪيترو پيار آهي؟“.

چيم : ”جيئن سمنڊ جي گهرائي کي ماپي نٿو سگهجي، تيئن منهنجي پيار جي گهرائي به ماپي نٿي سگهجي“.

پنهنجي ٻانهن جو هار منهنجي ڳچيءَ ۾ وجهندي چيائين : ”پوءِ ٻه ڪجهه ته ٻڌاءِ؟“.

مون ڪيس ڇڪي پنهنجي سيني سان لائيندي چيو : ”مون توسان ايترو پيار ڪيو آهي، جيترو چڪور ڪي چنڊ سان هوندو آهي، ڪنهن عاشق کي پنائي جي ٻيٽن سان هوندو آهي، پرواني کي شمع سان هوندو آهي، ديش پريمي کي پنهنجي ڌرتيءَ سان هوندو آهي ۽ مون توسان ايترو پيار ڪيو آهي، جيترو پيار مجنون ليليٰ سان ڪندو هو“.

”پوءِ هميشه لاءِ مون کي پنهنجو ٻڌائي چو نه ٿو ڇڏين؟“.

”تون هميشه لاءِ منهنجي ئي ته آهين“.

”ائين نه“.

” ته پوءِ باقي ڪيئن؟“.

” مون سان شادي ڪري هميشه هميشه لاءِ مون کي پنهنجو ٻڻائي وٺ“.

آئون سوچن جي ساگر ۾ ٻڏي ويس. بابي جا لفظ منهنجي ذهن تي هٿوڙا ٻنجي وسڻ لڳا : ”ذوالفقار! تون عشق ڀلي ڪر، پر هن سان شادي ڪرڻ لاءِ ڪڏهن سوچجانءِ به نه“.

” ڇا ٿو سوچين؟“. وڻجاري پاڻ ڏانهن منهنجو ڌيان ڇڪائيندي چيو.

” سوچيم پئي حالتون اسان سان ئي ايتريون ويساهه گهاتيون چو ڪنديون آهن؟“.

” ارادا ۽ عزم پختا هجن ته حالتن کي بدلائي به سگهبو آهي“.

”پر جن جي پيرن ۾ مجبورين جون سنگهرون پيل هجن، اُهي حالتن کي بدلائي ڪٿي سگهندا آهن“.

ڪجهه لمحن لاءِ ماحول ۾ سانت ڇانئجي وئي، سوچيم وڻجاري جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

شخصيت بہ عجيب آهي، ڪڏهن ايڏيون گهريون ڳالهيون ڪرڻ لڳندي آهي، جو يقين ئي ناهي ايندو تہ وڻجاري ٻئي ڳالهائي. ڪڏهن وري اهڙيون مٺاڇريون ڳالهيون ڪرڻ لڳندي آهي جو محسوس ٿيندو آهي تہ ڄڻ ڪا ٻهراڙي جي عام عورت هجي.

"پوءِ ڇا ٿو چوين؟".

" ڇا جي باري ۾؟".

"شادي جي باري ۾".

"مون کي سوچڻ لاءِ ڪُجهہ مهلت ڏي.

" تون ڀلي سوچ، پر جلدي سوچي جواب ڏجانءِ".

چيم : " زندگي ڀر جي فيصلن ۾ ڪجهہ وقت تہ لڳندو آهي".

چيائين: " نيڪ آهي، تون ڀلي سوچي سمجهي جواب ڏجانءِ".

وقت مون کي اهڙي بہ واٽي تي آڻي بيهاريو، جتان ڪنهن هڪ رستي جو تعين ڪرڻ مون لئہ ڏاڍو ڏکيو ٿي پيو. آءٌ ڪشمڪش جي سوليءَ تي ٽنگجي پيس. مون ڪنهن بہ صورت ۾ وڻجاريءَ کي وڃائڻ نہ ٿي چاهيو، نہ وري بابي جي حڪم جي نافرماني ڪرڻ ٿي چاهي. آئون ڇا ڪيان، ڪاڏي وڃان، سوچي سوچي ڇتو ٿي پيس. مون ٿي لڳو ڄڻ آئون چريو ٿي ويندس يا دماغ جون نسون ڦاٽي پونديون. منهنجون راتين جون ننڊون حرام ٿي ويون، سک چين ڦٽي ويو. طبيعت ۾ بيزاري ۽ چڙچڙائپ گهر ڪرڻ لڳي. اسڪول، گهر توڙي ٻاهر ڪٿي بہ مزو نہ ٿي آيو. سوچيم ڪجهہ عرصو اهڙيون حالتون رهيون تہ پوءِ پڪ سان چريو ٿي پوندس.

ٿن ڏينهن کان پوءِ وڻجاري ملي، ڏسندي ئي چيائين : " هي پنهنجي ڪهڙي حالت ڪري ڇڏي اٿئي؟".

چپن تي مُرڪ آڻيندي چيم : "چو ڇا ٿيو آهي مون کي، نيڪ ٺاڪ تہ آهيان". الائي ڇو پنهنجي مُرڪ بہ اوپري لڳم.

"وارن کي ڪنگي ڪا نہ ڪئي اٿئي، ڪپڙا اُجرا ڪو نہ پهريا اٿئي،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پيرن ۾ بوٽ بہ ڪو نہ پاتو ائين، ۽ تنھنجيون اکيون بہ ٻڌائن ٿيون جڻ پن تن راتين کان ننڊ بہ نہ ڪئي ھجئي".

چيم : "اکين کي ڇاھي، اکيون تہ ھميشہ دوکو ڏينديون آھن، اسين ڏسندا ڪجھہ آھيون ۽ ھوندو وري ٻيو ڪجھہ آھي، باقي رھي ڳالھہ ڪنگي نہ ڏيڻ جي ، ڪپڙا اُجرا نہ پھرڻ جي ۽ بوٽ نہ پائڻ جي تہ ڪڏھن ڪڏھن مستن جيان رھڻ تي بہ دل چاھيندي آھي ۽ اسين مست بنجي پوندا آھيون".

"اُھو تہ ٺيڪ آھي پر دنياداري کي بہ ڏسڻو آھي نہ ۽ دنيا سان گڏ بہ تہ ھلڻو آھي نہ".

دنياداري ئي تہ اھڙا حال ڪيا آھن. دل جي ڳالھہ زبان تي آڻڻ چاھيم، پر نہ آڻي سگھيس. "اسين ڪوڙ ساريون ڳالھيون چوڻ چاھيندا آھيون پر الائي ڇو چئي نہ سگھندا آھيون".

"ڪھڙين سوچن ۾ پئجي وئين؟".

سوچن کي بريڪ ڏيندي چيم : "ونجاري! سوچن جي ئي تہ واحد دنيا آھي، جنھن ۾ سڀ اختيار اسان کي حاصل ھوندا آھن".

"پلا ھڪڙي ڳالھہ چوانءِ؟". پنھنجي مخصوص انداز ۾ مرڪندي چيائين.

ڏچندي چيم : "سَو ڇئو".

"پلا مون تي بہ شاعري ڪئي اٿئي؟".

چيم : "جڏھن تون اجان مون کي ملي ئي نہ ھئينءَ، تڏھن کان ئي منھنجي شاعري جا سمورا رستا توکان شروع ٿيندا ھئا ۽ توتي ئي ختم ٿيندا ..".

اکين کي عجيب اند... ر گھمائيندي (جڻ منھنجي ڳالھہ سمجھہ ۾ نہ آئي ھجيس) چيائين : "پلا ڪُجھہ ٻڌاءِ".

مون کيس بہ تي تازا غزل ٻڌايا، جيڪي مون ھن جي ئي پسمنظر ۾ لکيا ھئا.

غزل ٻڌڻ کان پوءِ حيرت وچان چيائين : "اھي تو پاڻ لکيا آھن؟!".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چيمر : " تون منهنجي هر ڳالهہ کي شڪ جي نگاهہ سان ڇو ڏسندي آهين؟ ".

چيائين : " ذلفي! هيل تائين زماني مون کي اهو ئي ڪجهہ تہ ڏنو آهي ".

منهنجي وجود جي سڄي عمارت ڏڄي وئي، اندر ۾ ڪجهہ ڀُرندي محسوس ڪيم، آواز ڳرو ٿي ويو، آواز جي لرزش تي قابو پائڻ جي ڪوشش ڪندي چيم : " وڻجاري! تون مون کي زماني جي سڀني ماڻهن سان ڀيٽي رهي آهين؟ ".

چيائين : " ذلفي! تون اهڙو تہ ڪو نہ آهين، پر اهو بہ ڄاڻان ٿي تہ ماڻهن کي ڦرندي دير بہ نہ لڳندي آهي ".

سوچيم هن جو بہ اُنهيءَ ۾ ڪهڙو ڏوهہ آهي، جنهن ماڻهوءَ جي پاند ۾ زماني ويساهہ گهاتين جا سڪا وڌا هجن، ان جي سوچڻ جو انداز اهڙو نہ ٿيندو تہ ٻيو ڪهڙو ٿيندو.

ڪئي پل خاموشي جي نظر ٿي ويا.

" ٻوءِ ڇا سوچيو اٿئي؟ ". ڏکي ٿيندڙ خاموشيءَ ۾ سوال جو پٿر اڇلايائين.

" ڇا جي باري ۾؟ ". ڪجهہ بہ نہ سمجهندي چيم.

" شاديءَ جي باري ۾ ".

ڳنڀير ٿيندي چيومانس : " سوچيان پيو ".

نيڻن ۾ نهاريندي چيائين : " سوچون جڏهن گهريون ٿي وينديون آهن، تڏهن فيصلا ڪمزور ٿي پوندا آهن ".

" ڄاڻان ٿو، پر ڪجهہ فيصلا اهڙا هوندا آهن، جن لاءِ گهڻو سوچڻو پوندو آهي ".

" نيڪ آهي، تون ڀلي سوچ آءٌ هلان ٿي ".

آئون هن کي تاريندو رهيس، تاريندو رهيس، ايستائين جو مهيني کان مٿي ڏينهن گذري ويا.

هڪ ڏينهن هو اسٽوڊيو تي آئي، ڏاڍي منجهيل هئيءَ منهن مان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پريشاني پئي بکيس.
منهنجي نيٽن ۾ نهاريندي چيائين : " ذلفي! پوءِ ڇا سوچيو اٿئي شاديءَ جي باري ۾ ؟".
نظرون چورائيندي چيم : "اجان تائين ڪنهن فيصلي تي نه پُڄي سگهيو آهيان".
"ذلفي! تو هيستائين گهڻو ٽال مٽول کان ڪم ورتو آهي. هاڻ مون کي صاف صاف ٻُڌاءِ ته مون سان شادي ڪندين يا نه ؟".
چيومانس : "مون کي ڪجهه مهلت ڏي".
ضد ڪندي چيائين :" نه هينئر جو هينئر مون کي ٻُڌاءِ".
چيو مانس : " اهڙي ڳالهه جي مون کان تڪڙي تقاضا ڇو ٿي ڪرين، جيڪا منهنجي وس ۾ ئي نه هجي".
چيائين : " نه ذلفي! هاڻي گهڻي دير ٿي وئي آهي، ان کان وڌيڪ وقت مان توکي نٿي ڏئي سگهان".
هن جي ضد آڏو هٿيار ڦٽاڪندي چيم : "نيڪ آ ٻن ڏينهن بعد آئون توکي پنهنجي فيصلي کان آگاهه ڪندس".
چيائين : " ٻن ڏينهن جو مطلب صرف ٻه ڏينهن".
چيم : " ها صرف ٻه ڏينهن".

اهي ٻه ڏينهن مون لاءِ ٻن صدين جيڏا ٿي پيا، انهن ٻن ڏينهن ۾ مون ٻن صدين جيڏو درد ڀوڳيو. سوچيم رات بابي کي چوندس : " هو منهنجي دل ۾، ڌڙڪن ۾، منهنجي رڳ رڳ ۽ رت ۾ شامل ٿي مون سان گڏ ڊوڙي رهي آهي. آئون هن کان سواءِ نامڪمل ۽ اڌورو آهيان. هن جو هئڻ منهنجي هئڻ جو ڪارڻ آهي. هن کان سواءِ آئون جي ڪو نه سگهندس. مون کان منهنجي جيئڻ جو ڪارڻ نه ڦُر ۽ مون کي هُنَ سان شادي ڪرڻ جي اجازت ڏئي ڇڏ". پر نه چئي سگهيس. چوڻ جي همت ئي ڪا نه ٿي سگهي. ان ڪري ٻه جو ڇاتم ٿي ته بابي طرفان موٽ ۾ انڪار کان سواءِ ڪجهه به پلئه نه پوندو ۽ بابي جو انڪار

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪڏهن بہ اقرار ۾ تبديل ٿي نہ سگهندو. چوڻ ۽ نہ چوڻ جي ٻڏتر ۾ بہ ڏينهن گذري ويا. ٽئين ڏينهن هوءَ اسٽوڊيو تي آئي، سندس نيڻن ۾ ٻري ٻري ٽائين ويراني ئي ويراني ڏٺم.

”پوءِ ڇا سوچيو اٿئي؟“.

آئون ڪڇان جهڙي ٻيت. ڪئي پل سانت جي نظر ٿي ويا.

لفظ لفظ تي زور ڏيندي چيائين : ”ڪهڙو فيصلو ڪيو اٿئي ذلفي!“.

مـوت ۾ آئون چُپ رهيس. ”جڏهن چوڻ لاءِ ڪُجهہ بہ نہ بچندو آهي تڏهن ماڻهو چُپ ئي تہ رهندو آهي“.

گلي مان وني دوڏاڙيندي چيائين : ”ٻُڌائين ڇو نہ تو ذلفي؟!“.

چيومانس : ”سياڻي ٻُڌائيندو سانءِ“.

سسڪندي چيائين : ” تنهنجي اها سياڻي ڪڏهن بہ نہ ايندي. توکي چيو هوم نہ تہ ٻن ڏينهن جو مطلب صرف بہ ڏينهن، ۽ تو چيو هو ها صرف بہ ڏينهن. ان ڪري مون کي اڄ ٻُڌاءِ. صرف اڄ“.

”وڻجاري! تون ايڏي اتاولي ڇو پئي ٿين. چيم نہ تہ توکي سياڻي ٻُڌائيندس“. مون جان ڇڏائيندي چيو.

چيائين :” نہ ذلفي اڄ، اڄ صرف اڄ“.

آئون سياڻي سياڻي ڪندو رهيس، ۽ هو اڄ اڄ ڪندي رهي، جڏهن ڏٺائين تہ ڪو بہ ڪڙتيل نہ نڪرندو تہ اٿي بيٺي ۽ وڃڻ لڳي، بہ قدم ڪٽي پنتي مُڙي نهاريائين. سندس نيڻن ۾ الائي ڇا هو. جيڪو هن کي روڪڻ لاءِ مون کي مجبور ڪري رهيو هو. پر ان سمي آئون ڪنور ٿي پيس ۽ هن جي نيڻن جون سموريون التجائون ٺڏي ڇڏيم ۽ هو هلي وئي.

بہ ڏينهن شدت سان هن جو اوسيئڙو ڪيم. پر هوءَ نہ آئي. سوچيم متان سياڻي اچي، ائين سياڻي ڪندي، ٽي ڏينهن ٻيا بہ گذري ويا. پر هوءَ نہ آئي. سوچيم شايد مون کان ناراض آهي، ان ڪري هلي وڃي هُنَ کي پرچائجي. مون کي پڪ هئي تہ، منهنجي هلي وڃڻ سان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هُن جي ناراضگي ختم ٿي ويندي. مون شهر کان ٻاهر وڻجاريءَ جي جهوپڙن ڏانهن رُخ ڪيو. جڏهن اتي پهتس تہ پري پري تائين ويراني ئي ويراني نظر آيم. صرف ٻہ جهوپڙا هئا، پر انهن مان ڪو بہ وڻجاريءَ جو نہ هو.

ان سمي دل موهن جو دڙو ٿي پئي. من مڪلي ٿي پيو. اندر آويءَ جان پچندي محسوس ڪيم، پاڻ کي آٿت ڏيندي سوچيم ائين نہ تہ ٿي سگهي، وڻجاري مون کي ڇڏي، ٺٽي وڃي سگهي. آئون خيال پچائيندو جهوپڙن وٽ اچي پهتس. هڪ جهوپڙي مان هڪ عورت نڪري آئي، جنهن کي وڻجاريءَ سان گڏ آئون ڪڏهن ڪڏهن ڏسندو هئس. وڻجاري هُن جو نالو "جانڪي ديوي" ٻڌايو هو. ويجهي وڃي جانڪي ديوي کان پڇيم : "وڻجاري ڪٿي آ؟".

"هوءَ هلي وئي".

منهنجو من هيروشيما ۽ ناگاساڪي ٿي ويو. پاڻ تي هزارين ايٽم بم ڪرندي محسوس ڪيم، "ڪاڏي وئي؟" . آواز جي لرزش تي قابو پائڻ جي ڪوشش ڪندي چيم.

" بابُو! اسان خانہ بدوشن جو ڪو ٺڪاڻو ٿي ڪٿي هوندو آهي، بس جيڪو بہ شهر مناسب لڳندو آهي، اتي ڪجهہ ڏينهن لاءِ ٽڪي پوندا آهيون".

وڻجاري. سان آخري ملاقات وارو منظر منهنجي ذهن تي تري آيو. ڪيڏو نہ اصرار ڪيو هو، ان ڏينهن هُن منهنجي فيصلي کان آگاهي حاصل ڪرڻ لاءِ. ۽ آئون ڪيڏو نہ ڪنور ٿي پيو هوس جو هن جون سموريون التجائون ٺڏي ڇڏيون هئم.

اُف............... درد جي پوري لهر منهنجي جسم ۾ ڊوڙي ويئي. منهنجا قدم ڳرا ٿيندا ويا. ۽ آئون ان جواري جيان واپس وريس، جيڪو پنهنجي زندگيءَ جي سموري جمع پونجي جوا ۾ هاري ٿڪل قدمن سان واپس ورندو آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سنڌيءَ ڪهاڻيءَ بابت هلندڙ بحث هاڻي ڪافي پراڻو ٿي چڪو آهي ۽ بنان ڪنهن نتيجي جي ختم به ٿي چڪو آهي جيتوڻيڪ عالمي ليول تي ڪهاڻيءَ بابت هاڻ بحث، ڪجهه پين رخن تي ٿئي ٿو، پر جيئن ته اسانجي سماج جيئان ، اسان جو ادب به جامد آهي . تنهنڪري جيڪڏهن انهيءَ ۾ ڪو پٿر اڇلي ٿو ته انهيءَ ۾ ايرندڙ لهرون ، اسان جي برداشت کان ٻاهر هونديون آهن.

" مشتاق پرڪڙي " به اسانجي نئين ٽهيءَ جي انهن ايرندڙ ڪهاڻيڪارن ۾ شامل آهي، جيڪي بنا ڪنهن سهاري ۽ سفارش جي هن ڪلها ڪس دؤر ۾ ڪلها هڻي اڳيان نڪرڻ جي ڪوشش ۾ آهن.

" جواني ڪيڏو جلدي گذري وڃي ٿي " هڪ ڀرپور تاثر ڇڏيندڙ ڪهاڻي آهي ، جنهن ۾ وڏيرڪي سماج جي هڪ معمولي جهلڪ سان گڏ اسان جي مجموعي سماجي حالتن جي به عڪاسي ٿيل آهي. جيئن ڪهاڻيءَ جو نالو خود پنهنجي پس منظر ۾ هڪ وڏي معنيٰ رکي ٿو، تيئن ڪهاڻيءَ جا ڊئلاگ به جاندار آهن. البت انهيءَ ڪهاڻيءَ ڪي وڌائڻ جي اڃا به ڪافي گنجائش موجود آهي.

هن ننڍڙي ڪهاڻي پڙهڻ کان پوءِ مون کي محسوس ٿيو ته مشتاق وٽ ڪهاڻي ڪٿڻ جو سٺو ڏانءُ آهي، پر ڪيس اڃا قلم جي گهٽي مشق جي گهرج سان گڏ، پنهنجي ڏانءُ کي مطالعي سان به اجاري اڃو ڪري ته واهه جو ڪم ٿي وڃي. باقي رهيو مشاهدو ، سو ته مشتاق ڪندو ئي ٿو رهي. جنهن جو ثبوت هي ڪهاڻي جو آهي.

يوسف سنڌي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جواني ڪيڏو جلدي گذري وڃي ٿي

اڄ صبح ساڻ ٿي هڪ چنڊي جي منهن پئي هئي.
سنڌس وڏا شهپر، ويڪري پيشاني، ڳچيءَ ۾ سونو لاڪيٽ، آڱرين ۾ سونيون منڊيون ۽ مٿي تي ٽوپ ڏسي پڪ ٿي وئي هئس ته هن ڪان ڪجهه نه ڪجهه ضرور ملندو. هن پنهنجي آواز ۾ نماڻائي اوتي چيو هوس : "ادا! رب سموريون مشڪلاتون آسان ڪندئي، سدائين سکيو هوندين، ٻيا محتاج هوندئي... رب جي نانءُ تي خير ڏي".
هن منهن ۾ سوڌ وجهي چيو هوس :" آءٌ توکي ادا ٿو لڳان؟! . شرم ڪو نه ٿو اچئي، ڪني بد ذات عورت مون کي پنهنجو ڀاءُ ٿي چئين!؟" .
موت ۾ هي چپ رهي هئي ۽ هاڻي ورتو هئائين ته وڏيڪ ڪجهه چوڻ سان پئسا ته ڪو نه ملندا پر گاريون ضرور ملنديون. ان بعد هي هڪ دڪاندار ڏانهن لڙي وئي هئي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

"ابا! رب روزي ۾ برڪت وجهندئي خير ڏي؟".
موٽ ۾ معافيءَ جو منحوس آواز ڪنن سان ٽڪرايو هوس.
؟ڏي پُٽ! صـــبح جو ٽائيم آ خالي نہ مـــوٽاءِ. الله سٺن پُٽن جو ڀيءُ ڪندئي".
"ٻُڌين ڪو نہ ٿي مائي!. صبح سان ڇو اچي مٿو ڪاڏو اٿئي؟!".
۽ هي منهن ٻيلو ڪري ڪسڪي وئي هئي.
ان بعد هڪ فروٽ جي ريڙهي واري وٽ اچي بيني.
"ابا! صوفڙو تہ ڏي، الله چڱي ڪندئي".
"معاف ڪر مائي!. صبح سان ٻوهڻي ئي ناهي ڪئي، توڪي وري صوف جي اچي لڳي آ".
"ابا هڪڙو ڪٽي ڏي!. الله چڱي ڪندئي".
"تہ مائي تہ صوف مفت ۾ تورئي ٿا اچن".
ان بعد هو ٻين ڪيترن دڪانن تي وئي هئي. پر مـوٽ ۾ پئسن بدران جهڻڪون ۽ دڙڪا مليا هئس.
اوچتـو هن جي ذهن تي سيٺ سـانوڻ جو نانءُ تري آيو تہ باغ بهـار ٿي وئي. هن ڪٿي ويهي دم پٽڻ وارو خيال ذهن مان ڪڍي ڇڏيو ۽ سيٺ سانوڻ جي اوطاق ڏانهن راهي ٿي وئي.
سيٺ سانوڻ اوطاق ٻاهران ڪُرسي رکيو وينو هو.
ويجهو وڃي مُرڪندي سيٺ سان مخاطب ٿي: " سيٺ خرچي ڏي!".
سيٺ کيسي ۾ هٿ هنيو ۽ اٺ آنا ڪڍي، هن جي هٿ ترِيءَ تي رکيا.
"بس اٺ آنا!؟".
" وڏيڪ ڪونهن ڪي مون وٽ". سيٺ ٻُوٿ خراب ڪندي چيو.
" اڳي تہ جام ڏيندو هئين، ٻوءِ بہ پنجڙي تہ ڏي!".
" چيم نہ ڪونهن".
ايتري ۾ پريل ٻُت سان سانوري رنگ جي هڪ ٻي فقيرياڻي سيٺ آڏو اچي بيٺي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هن ٽورو پري ٽي جاءِ ڏنس.

هڪ نظر هن ٽي وڌائين. هوءَ وڌ ۾ وڌ ويهن سالن جي ٽي لڳي.

"سيٺ خرچي ڏي". رس ڀريو آواز سيٺ جي ڪنن سان ٽڪرايو.

"ڪوڙ خرچي - پر ڪالهه تون ڪو نه آئينءَ".

" اڄ ته آئي هان نه".

سيٺ مُرڪندي ڪرسيءَ تان اٿيو ۽ هن جي ٻانهن ۾ هٿ وجهي ڪيس اوطاق ۾ وٺي ويو.

ان سمي ڏک جي لهر هن جي جسم ۾ ڊوڙي وئي.

هن پنهنجي ڍلندڙ جوانيءَ تي هڪ نظر وڌي ۽ پوءِ ٿـــڌو شـــوڪارو ڀريندي چپن ۾ ڀڻڪي : "اف! جواني ڪيڏو جلدي گذري وڃي ٿي".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اڪثر ادب دوستن جو خيال آهي تہ سنڌي ادب ۾ ڪهاڻي اڄ ڪلهہ پوين پساهن ۾ آهي ۽ گهٽ لکجي رهي آهي پر مان سندن انهيءَ خيال سان سهمت نہ آهيان، ڇو تہ سنڌي ادب ۾ ڪيترائي اهڙا نوان نالا آهن، جيڪي سنڌي ڪهاڻي تي طبع آزمائي ڪري رهيا آهن ۽ منجهس نوان تجربا ڪري ڪيس نئين جلا بخشي رهيا آهن. ان ڳالهہ جو ثبوت سنڌ جا سمورا رسالا ۽ اخبارون آهن، جن ۾ ڪثرت سان سنڌي ڪهاڻي ڇپجي رهي آهي. ان ڏس ۾ نوجوان ڪهاڻيڪارن جا ڪتاب بہ اهميت جا حامل آهن.

مشتاق پرڳڙي بہ اهڙن نئين ٽهي جي ڪهاڻيڪارن ۾ پنهنجن ڪهاڻين جي حوالي سان هڪ سٺي ڪهاڻيڪار طور سامهون آيو آهي ۽ سنڌي ادب ۾ پنهنجي جاءِ ناهڻ لاءِ لڳاتار محنت ڪري رهيو آهي. سندس محنت ۽ لگن کي ڏسي اندازو لڳائي سگهجي ٿو تہ هي نوجوان اڳتي هلي نمائنده ڪهاڻيڪار ثابت ٿيندو.

سندس ڪهاڻين ۾ خاص ڪري هي ڪهاڻي " سلهہ ٽياس" جيڪا سادي پر معنيٰ ، بهترين ۽ اثر ڇڏيندڙ ڪهاڻي آهي ....

هن ڪهاڻيءَ جو ڪردار اشفاق آس ۽ نراس جي ٽڪنڊي اندر گهمي ٿو. ڇاڪاڻ تہ هڪ پاسي ڪيس سلهہ جو مرض آهي ، جيڪو آخري مرحلي ۾ آهي ، ٻئي پاسي سندس محبت ۽ ٽئين پاسي وري ڪردار کي جيئڻ جي تمنا آهي. بيماري هن ڪهاڻيءَ جي مک ڪردار جي موت جو ڪارڻ بڻجي ٿي. ۽ سندس محبت ۽ جيئڻ جي تمنا دم ٽوڙين ٿيون. پوئتي سندس محبت ۽ عزيز وڃي بچن ٿا. خبر ناهي تہ ڇا لاءِ مشتاق هن ڪردار کي ڇاڪاڻ ماريو. جڏهن تہ سلهہ اڄ ڪلهہ قابل علاج مرض آهي. ٿئي تہ ائين ها تہ ڪيس بيماريءَ جي بستري تان صحتمند ٿيندي ڏيکاري ها. ٻئي پاسي ڪهاڻي جو اختتام ڪهاڻيءَ جي هيروئن ثميره جي ڳوڙهن لڪائڻ سان ٿئي ٿو، جيڪو ڏاڍو اثرائتو آهي. ڪردار جي مرڻ سان ڪيترين زندگين جو نقصان ٿئي ٿو. هڪ پاسي اميد ڏسندڙ ماءُ ۽ ننڍو ڀاءُ .... ٻئي پاسي ثميره ، جنهن سان هن گڏ جيئڻ ۽ مرڻ جا وچن ڪيا هئا....... جيتوڻيڪ هن ڪهاڻيءَ جا ڪردار احساس محرومي جا شڪار آهن تڏهن بہ هي ڪهاڻي پر اثر ۽ جاندار آهي . هتي هڪ ڳالهہ جي وضاحت ضروري سمجهان ٿو تہ سلهہ جي بيماري صرف زڪام ، کنگهہ ۽ ڇاتي ونجڻ سان شروع نہ ٿيندي آهي ، بلڪہ کنگهہ جو مسلسل رهڻ ، بخار جو مستقل رهڻ ، شام جي وقت ۾ پگهر جو اچڻ ، ٿڪاوٽ محسوس ٿيڻ ۽ وزن جو گهٽجڻ ، ڪمزوري محسوس ڪرڻ ۽ بعد ۾ کهنگهاري ۾ رت جو اچڻ پڻ شامل هوندو آهي تنهن ڪري سلهہ جي سڃاڻپ بہ ڊاڪٽر جلدي ڪري وٺندا آهن بعض اوقات لاپرواهي سبب آخري مرحلي تائين تشخيص ٿيندي آهي ۽ بيماريءَ جي خبر پوندي آهي.

مان اميد ٿو ڪريان مشتاق پرڳڙيءَ مان تہ هو اڃا بہ وڌيڪ محنت ڪندو ۽ پنهنجي قلم سان ، پنهنجي ڪهاڻين سان ادب ۾ هڪ سگهارو نالو بڻبو.

رجب آزاد

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سلھ - ٽياس

جيئڻ ئي سچ نڪري نروار ٿيو هو تہ، انهيءَ
سان گڏ هن جون اکيون بہ کلي پيون. ننڊ جا خمار ٽٽڻ بعد جيئڻ ئي
هن جي دماغ ڪم ڪرڻ شروع ڪيو تہ درد جي پوري لهر هن جي
جسم ۾ ڊوڙي وئي ۽ هن کي پاڻ سميت آس پاس جي سموري ماحول
کان وحشت ٿيڻ لڳي.
هي سوچڻ لڳو آخر ڪائنات ۾ سندس تخليق جي ڪهڙي ضرورت هئي
رب کي. جڏهن هن کي زندگيءَ جون ڪجهہ بهارون ئي ڏيڪارڻيون
هيون، تہ پوءِ پيدا ئي ڇو ٿي ڪيائين؟!. ڇا صرف انهيءَ لاءِ تہ شعور
سنڀاليندي ئي درد جي آڳ ۾ جلندو رهي، پڇرندو رهي!!. مايوسي ۽ درد
جي ڪيفيت کان هن جون اکيون پرجي آيون تہ پاسي ۾ ويٺل امڙ جو
بہ جيءُ جُهري پيو ۽ پاڻ سنڀالي هن کي آٿت ڏيندي چوڻ لڳي: ”نہ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

روءِ پٽ! تنهنجي روئڻ جا ڏينهن پورا ٿي ويا. ختم ٿي ويا. ڪالهه ڊاڪٽر چيو پئي تہ اسين بيماريءَ تي قابو پائي وٺنداسين".

"امان! ڊاڪٽر تہ سيني جي دل رکڻ لاءِ ائين چوندا آهن، تہ جيئن مريض حوصلا بلند رکي، ڪجهہ ڏينهن وڌيڪ زنده رهي تہ جيئن سندن خرچ پاڻي نهندو رهي".

"نہ ابا! ائين نہ چئہ ، ڊاڪٽر ڏاڍو قابل ماڻهو آهي ۽ انهيءَ مرض کان ڪوڙ سارا مريض آجا ڪرايا اٿائين".

"امان! اهي معمولي ڪيس هوندا ۽ پهرين مرحلي ۾ هوندا. هتي تہ بس ٿورڙي باقي تي ڪم آهي".

"نہ ابا نراس نہ ٿيءُ. مايوسي تہ گناهہ آهي نہ".

"پر امان روشنيءَ جو ڪرڻو بہ نظر اچي تہ اميد جي دامن کي بہ نہ ڇڏجي نہ".

هن کي شروع شروع ۾ بخار، زڪام ۽ کنگهہ ٿي هئي ۽ انهيءَ سان گڏ هن جي ڇاتي بہ وڻجي وئي هئي، پر هن انهيءَ ڏانهن ڪو بہ ڌيان نہ ڏنو هو، ۽ جڏهن سيني ۾ تڪليف وڌي وئي هيس تہ پوءِ هن ڊاڪٽر سان رجوع ڪيو هو ۽ جڏهن پوءِ مرض جي سڃاڻپ ٿي هئي، تڏهن ڪافي دير ٿي وئي هئي ۽ هي مڪمل سلهہ جي مرض ۾ جڪڙجي چُڪو هو.

هن جي ماءُ هن کي ڏاڍيون دلداريون ۽ آٿتون ڏيندي هئي تہ بس اجهو مرض ختم ٿيو ۽ پاڻ هتان وري پنهنجي شهر واپس هلنداسين ۽ تنهنجي شادي جلد ثميرا سان ڪرائينداسين. پوءِ وري ساڳيون خوشيون موٽي اينديون، ساڳين مسرتن وارا ڏينهن هوندا ۽ ڀرپور خوشين ۾ گذرندا. بس تون رڳو همت ڪر، ڪجهہ ڏينهن جي ئي تہ ڳالهہ آهي.

موت ۾ هي ماءُ جي دل رکڻ لاءِ مُرڪي پوندو هو ۽ معنيٰ خيز انداز ۾ چوڻ لڳندو هو : "ها امان! واقعي ڪجهہ ڏينهن جي ئي ڳالهہ آهي".

هن کي جڏهن رت جي پهرين اُلٽي آئي هئي، تڏهن هن ڇاتي ورتو هو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تہ زندگيءَ جي سرحد ڇاڻ ڪُٽي ۽ موت جي سرحد اچڻ واري آهي. هيستائين بہ هي جيئرو هو تہ شايد، ڊاڪٽرن، پنهنجي امڙ، دوستن، ۽ عزيزن جي دلدارين جي ڪري ئي جيئرو هو. هن جي من ۾ هڪ خواهش شدت سان اُڀري هئي تہ هي هڪ وار ثميرا کي جيءَ ڀري ڏسي، هن سان ڪچهري ڪري پوءِ ڀلي سندس روح پرواز ڪري وڃي. هن کي پڪ هئي تہ سندس اها خواهش پوري ضرور ٿيندي ۽ هڪ وار ثميرا هن کي ڏسڻ، هن سان ملڻ ضرور ايندي. هيل تائين سندس جيئڻ جا وڏي .. وڏا ڏڍ بہ اهي ئي هئا شايد.

هي ثميرا کي ڏاڍو چاهيندو هو. ۽ هوءَ بہ هن کي ڏاڍو چاهيندي هئي. ٻنهي هڪ ٻئي لاءِ جيئڻ مرڻ جا وچن ۽ ٻئي ڪنهن جو بہ نہ ٿيڻ لاءِ قسم کنيا هئا. هنن ٻنهي کي پڪ هئي تہ سندن راهہ ۾ آيل هر رڪاوٽ دور ٿي ويندي ۽ هو هميشہ هميشہ لاءِ هڪ ٻئي جا ساٿي بڻجي ويندا. بظاهر لڳو بہ ائين ٿي، ان ڪري جو ٻنهي کي پنهنجي پسند جو ساٿي چونڊڻ جي بہ ڪنهن حد تائين آزادي حاصل هئي، پر وقت جي مُٺ ۾ شايد سندن پسند جا سِڪا موجود نہ هئا ۽ ائين سلهہ جو مرض، ٻنهي جي پسند جي ساڀيائن آڏو مضبوط ديوار بڻجي پيو هو.

هي گذريل ڪيترن ڏينهن کان سلهہ واري وارڊ ۾ بستري نمبر چار تي سُتي زندگي ۽ موت جي ڀاڻ ۾ ويڙهہ ڏسي رهيو هو. هن کي الائي ڇو پڪ ٿي وئي هئي تہ زندگي موت هٿان شڪست کائي ويندي ۽ انهيءَ سان گڏ هن جون سندر آشائون ۽ پڻ ڀيو سڀ ڪجهہ مٽيءَ ۾ ملي ويندو.

سلهہ جو مرض هن کي روز بہ روز اندران کائي رهيو هو ۽ هي ڏاڍو ڪمزور ٿي ويو هو.هن جا جيڪي ڀريل ڳل هوندا هئا. انهن تان ماس روڙجي ويو هوس ۽ ڳلن ۾ ڇُگهہ پئجي ويا هئس، جنهن جي ڪري هڙٻانيون ظاهر ٿي پيون هوس. هن جو رنگ لهندڙ سج جي هيڊاڻ مائل ٿي ويو هو، سندس ٻانهون جن سان هي ڪنهن کي ٻڪ وجهندو هو تہ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڇڏائڻ مشڪل ٿي ويندو هو، انهن ۾ هاڻ ست ئي نہ رهيو هو. ۽ هي جيڪو پاڻ کي بستري تي اڇليندو هو تہ ننڊ جي ديوي هن کي حسين خوابن جي دنيا ۾ وٺي ويندي هئي. پر اڄ انهيءَ ننڊ لاءِ بہ هي گورين جو محتاج ٿي پيو هو ۽ خواب بہ هن کان موڪلائڻ لڳا هئا.

”زندگيءَ جي ڪنهن نہ ڪنهن موڙ تي انسان ڪڏهن ايترو تہ ڪمزور ٿي ويندو آهي، جو هو چاهيندي بہ ڪجهہ نہ ڪري سگهندو آهي. ۽ اهو ڪجهہ بہ نہ ڪري سگهڻ وارو خيال انسان کي اڃان بہ وڌيڪ ڏکي ڪري وجهندو آهي ۽ زندگي صفا زهر لڳڻ لڳندي آهي“.

هن کي بہ زندگي صفا زهر لڳڻ لڳي هئي، پر ساڳي وقت موت کان بہ پئو ڀڄندو هئس. اصل ۾ هن کي زندگي سان بي انتها پيار هو، پر سلهہ جون اذيتون ڀوڳڻ ڪري زندگي هن لاءِ صفا زهر ٿي پئي هئي. باقي زنده رهڻ جي خواهش اڄ بہ ١ ن جي من ۾ پوري شدت سان موجود هئي، بلڪہ اڳي کان بہ وڌيڪ زور وٺي وئي هئي.

ان وقت شام جا پنج ٿيا هئا. هي پنهنجي من کي بهلائڻ لاءِ هڪ رسالي جا ورق اٿلائي پٿلائي رهيو هو. هن کي محسوس ٿيو تہ ڪير هلندو اچي هن جي بيڊ جي پرسان اچي بيٺو آهي. هن رسالي تان نظرون هٽائيندي پنهنجي ذهن جي انهي خيال جي تصديق لاءِ جيئن ئي سامهون نهاريو تہ، بس نهاريندو ئي رهجي ويو. هن کي يقين ئي نہ ٿي آيو تہ ڪو سامهون واقعي بہ ثميرا بيٺي آهي. اها ثميرا جنهن کي هن هڪ هڪ پل ۾ هزارين ڀيرا ياد ڪيو آهي........ خوشيءَ جي شدت کان هن جون اکيون ڀرجي آيون ۽ هن جي اکين مان ڳوڙها ڳڙي پيا.

” نہ روءُ اشفاق! آئون پنهنجو جيون ڏئي بہ توکي بچائي وٺنديس“.

ثميرا هن جي نيڻن ۾ نهاريندي چيو.

” چري تون سمجهين ٿي تہ آئون موت کان ڊڄان ٿو؟!..... هي ڳوڙها تہ تنهنجي اچڻ جي خوشيءَ ۾ ننڍڙو نذرانو آهن. تمام گهڻي خوشيءَ وچان بہ تہ ڳوڙها ڳڙي پوندا آهن نہ “.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اوچتو هن کي پنهنجي بيوقوفي جو احساس ٿيو ته شڪي ٿيندي هن کي چيائين: ”تون بيٺي ڇو آهين؟ ويهه نه“. ۽ هو پاسي ۾ پيل بئنچ تي ويهي رهي، هي تڪ ٻڌي هن کي ڏسندي پنهنجي من جي اُڄ اجهائڻ لڳو ۽ ثميرا وري هن متعلق سوچيندي ڏکي ٿيڻ لڳي ۽ درد هن جي من ۾ لهڻ لڳو.

هوءَ سوچڻ لڳي ته ڪيڏو نه ڪمزور ٿي ويو آهي ۽ چهرو به ڪيئن نه هيڊو ٿي ويو اٿس. هن کي اهڙي حالت ۾ ڏسڻ هن کان نه پڳو ته هن پنهنجون نظرون هن جي چهري تان هٽائي ڇڏيون. اڄ به هوءَ هن کي ڏسڻ نه اچي ها. پر اشفاق جي پاءُ هن کي چيو هو ته اشفاق روز توکي ساريندو آهي ۽ تنهنجي اچڻ جو هن کي شدت سان اوسيئڙو آهي. تون هڪ وار اچي هن کي ڏسي وڃ. ۽ اڄ هي هن کي اهڙي حالت ۾ ڏسڻ جي پاڻ ۾ ست نه ساريندي به، هن جي خواهش جو مان رکڻ لاءِ هلي آئي هئي.

ثميرا سوچڻ لڳي ته اي ڪاش ائين ٿي سگهي ها جيڪر، ڪير پنهنجي زندگي ڏئي ٻئي کي بچائي سگهي ها ته پوءِ آئون به پنهنجي زندگي ڏئي اشفاق کي بچائي وٺان ها. هن جي نه هجڻ جو تصور ڪري ئي ڏکي وئي. اوچتو درد سان پُر هلڪڙي دانهن ٿي ته هن جي خيالن جو تسلسل ٽٽي پيو ۽ هوءَ بجليءَ جي رفتار جيان اشفاق مٿان اچي بيٺي ۽ سندس هٿ کي پڪڙي پڇڻ لڳي : ”ڇا ٿيو اشفاق....... ڇا ٿيو اشفاق!؟“ موٽ ۾ هو سيني تي هٿ رکندي مشڪل سان چئي سگهيو ته سيني ۾ سور پيو ٿئي.

هن جي ماءُ ۽ پاءُ به هن مٿان اچي بيٺا. ۽ پنهي هڪ ئي وقت هن کان پڇيو ته :”ڇا ٿيو اشفاق؟.. .ڇا ٿيو اشفاق؟“. موٽ ۾ هي درد جي شدت کان ڪجهه به نه چئي سگهيو. هن جو ساهه منجهڻ لڳو ته وڏا وڏا ساهه کڻڻ لڳو. اشفاق جو پاءُ ڊاڪٽرن کي وٺڻ لاءِ پڳو... هن پنهنجي ماءُ کي پاڪر وجهندي ۽ سندس سيني ۾ پاڻ لڪائڻ جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ناڪام ڪوشش ڪندي ۽ وڏا وڏا ساهه کڻندي چيو: ”امان.... امان....مان جيئڻ چاهيان ٿو... مون کي بچائي وٺ....مون کي..... بچائي وٺ“. انهيءَ سان گڏ هن کي رت جي اُلٽي آئي ۽ هن جو جسم ڍرو ٿي ويو.

هن کي ماءُ جيئن ئي سڏو ڪيو ته هن ڪان رڙ نڪري وئي ۽ هوءَ اوڇنگارون ڏئي روئڻ لڳي. ۽ هي ڊاڪٽرن جي پهچڻ کان اڳ ئي پنهنجي من اندر جون خواهشون، اندر ۾ ئي ساندي هن دنيا کي الوداع چئي چُڪو هو.

ان گهڙيءَ ثميرا جي من اندر ۾ مچ ٻري پيو، هن جي رڳ رڳ ۾ پيڙائون گردش ڪرڻ لڳيون. هن کي لڳو ته سندس وجود جو اڌ حصو، ڪنهن ڪپي جڻ ته ڌار ڪري ڇڏيو هجي. درد جي شدت ڪان هن کي چُپ لڳي وئي، هن جا چپ ڦڙڪڻ لڳا ۽ اندر ۾ لڳل باهه جڏهن ڳوڙهن رستي ظاهر ٿيڻ لڳي ته هن انهيءَ کي ضبط جو بند ڏيڻ جي ناڪام ڪوشش ڪندي اکيون بند ڪري ڇڏيون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مشتاق پرڳڙي منهنجو دوست آهي. هر دل عزيز دوست. اسان پنهي جو ادبي سفر روزانو آفتاب جي ادبي صفحن کان ٿيندو، هن دڳ تي پهتو آهي (اها رمر جهمر جي ڏکي /اڙانگي ۽ ور وڪڙ راه).

اسان پنهي ادبي سفر جي پهرين وک شاعريءَ جي دڳ تان کنئي، ان بعد ڪهاڻين جو دروازو به پنهي گڏجي کڙڪايو. سنت ئي پوءِ اسان پنهي محسوس ڪيو ته اسان پنهيءَ کي جيڪڏهن ادب ۾ ٿوري ٽڪي جاءِ ولارڻي آهي ته پوءِ اسان پنهيءَ کي انهن پنهي رستن مان ڪنهن هڪ رستي کي چونڊڻو پوندو. ۽ پوءِ مون شاعريءَ جو دڳ جهليو، ۽ مشتاق پنهنجي لاءِ ڪهاڻين وارو رستو ئي موزون ڄاتو.

منهنجي خيال ۾ ائين ڪري مشتاق تمام سنو ڪيو، ڇاڪاڻ جو هي شاعريءَ کي ئي ڇهنيو رهي ها ته پوءِ اڄ مشتاق اسان کي ڪٿي به نظر نه اچي ها.

ڇو؟.

ڇو ته هي شاعريءَ جي پر پيچ رستن ۾ ڪٿي نه ڪٿي ضرور گم ٿي وڃي ها.

مشتاق جي هي ڪهاڻي ' هار- جيت' هڪ سچي /ڪري ۽ نهايت ئي پيار ڪندڙ نوجوان جي ڪهاڻي آهي. جنهن کي هر طرف کان مايوسيون / نراسايون ۽ نا اميديون پلئه پون ٿيون، تنهن ڪري هو هڪ جيت جي حاصلات لاءِ خودڪشي جو رستو چونڊي ٿو، ۽ خودڪشي ڪري ڇڏي ٿو.

بهرحال گهٽي پٽاڻ جي ضرورت ڪانهي ، اهو هڪ نقطو جنهن تي ڳالهه کي ختم ڪجي اهو ، اهو ته مشتاق اسان جي افسانوي ادب ۾ هڪ زانءَ جو واڌارو آهي.

جيڪڏهن مشتاق انهيءَ لگن ۽ چاهه سان لکندو رهيو ته هڪ ڏينهن هن جو نانءُ سٺن ليکيارن ۾ شماريو ويندو، ان ڪري جو مشتاق جي ڪهاڻين ۾ اهي سموريون خوبيون موجود آهن ، جيڪي هڪ سٺي ڪهاڻيڪار ۾ هونديون آهن.

ذوالفقار گاڏهي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هـــار ــ جيــت

اج ستين رات هئي، جو هي دوستن ڏانهن کو نہ وڇي رهيو هو.
انهن دوستن ڏانهن جن کي واقعي دوست چئبو آهي، جيکي دوستيءَ ۾ سڀ ڪجهہ ڪري گذرندا آهن. ۽ انهن لاءِ دوستي سڀني رشتن کان اُتم رشتو هوندي آهي.

تمام گهٽي پيتڪڻ، رولاڪيون ڪرڻ ۽ زماني جون هينايون متايون ڏسڻ کان پوءِ، هن جي ملاقات شاهد سان ٿي هئي. شاهد کي ڏسي هن کي لڳو هو تہ اهڙائي ماڻهو آهن، جن جي ڪري ڪائنات اندر رنگ آهن، خوشبوئون آهن. شاهد جا دوست بہ هن کي شاهد جيترائي مخلص ۽ پيار ڪندڙ لڳا هئا.

رات واري ماني کان پوءِ شاهد جي اوطاق تي، ٠ات دير تائين روز هنن جا ڪچهرا ٿيندا هئا. فلمن کان وٺندي روز مره جا واقعا، پيار محبت، ادب، تاريخ ۽ سياست تي هنن جا پاڻ ۾ ڏگها ڏگها بحث ٿيندا هئا. باقاعده دليلن جي جنگ هلندي هئي ۽ پوءِ بحث ۾ هارائيندڙ دوست کي هوٽل تان ماني کارائڻ کان وٺندي، ٻئي جي هارائڻ تائين هُوٽ جو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نشانو بنجڻو پوندو هو.

ڪافي سارا ڪتاب پڙهڻ ڪان پوءِ به ۽ مشهور فلاسافرن، وڏن وڏن اديبن، شاعرن ۽ دانشورن جون چوٽيون ياد ڪرڻ ڪان پوءِ به الائي ڇو هي هر دفعي بحث ۾ هارائي ويندو هو. هارائڻ ڪان پوءِ دوستن طرفان ڏنل نئين موضوع تي، هي نئين سر وڏي جوش، جذبي ۽ ولولي سان تياري ڪرڻ لڳندو هو، پر پوءِ به الائي ڇو شڪست هن جو مقدر بڻجندي هئي.

هڪ دفعي بحث جو موضوع سياست هئي. هن جي مخالفت ۾ اشفاق هو. اشفاق سياست ڪرڻ جي مخالفت ۾ دليل ڏنا هئا، جڏهن ته هن سياست ڪرڻ جي حمايت ۾ دليل ڏنا هئا. هن جو چوڻ هو، "اڄ جي هر نوجوان توڙي ٻڪي پوڙهي ڪي سياست ڪرڻ گهرجي، ڇاڪاڻ جو سياست ئي اهو پليٽ فارم آهي، جنهن تان اسين پنهنجو آواز اٿاري، پنهنجي حقن جي حاصلات لاءِ جدوجهد ڪري سوپارا ٿي سگهون ٿا".

موٽ ۾ اشفاق جا دليل هئا، "سياست اڄ تاءِ اسان کي لاشن جا تحفا ڏنا آهن. يونيورسٽين کان وٺي، ڪاليجن، اسڪولن ۽ مزدورن هارين تائين سياست ۾ حصو وٺندڙ ماڻهن جي حصي ۾ اڄ تائين ڇا آيو آهي؟! ذلت، رسوائي، جيل، ڪوڙا ۽ ڦاهيون. جدوجهد هر دفعي شاگرد ۽ مزدور طبقو ڪندو آهي ۽ ڪتيو هميشه جاگيردار، زميندار، پير ۽ مير ڪائيندا آهن. ان ڪري اسان جي ماڻهن کي، خاص ڪري نوجوانن کي سياست کان پرهيز ڪرڻ گهرجي. ۽ پنهنجون سموريون توانائيون ۽ صلاحيتون تعليم، سائنس ۽ ٽيڪنالاجيءَ تي خرچ ڪرڻ گهرجن".

دليلن جي باقاعده جنگ هلي هئي ۽ ڪلاڪ ڏيڍ جي بحث ڪان پوءِ فيصلو اشفاق جي حق ۾ ٿيو هو ۽ هي مات ڪائي ويو هو.

ائين هڪ ٻئي دفعي " محبت" تي هن جو شاهد سان مقابلو ٿيو هو. هن جو چوڻ هو، " سچي محبت اڄ جي دور ۾ ڪٿي به ناهي رهي". جڏهن ته شاهد جو چوڻ هو، "سچي محبت اڄ به موجود آهي".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سچي محبت لاءِ شاهد ثبوت پيش ڪيا هئا ۽ هن کي هڪ پيرو پيهر شڪست جو منهن ڏسڻو پيو هو.

هن زندگي ۾ تمام گهڻو هارايو ۽ وڃايو هو، ۽ هاڻ هڪ ٻي هار جو متحمل ٿي نٿي سگهيو. هن ڇا ڇا نه هارايو ۽ وڃايو هو. پنهنجو پيار، پنهنجا والدين، پنهنجو گهر، پنهنجو نهايت پيارو هڪ دوست ۽ پنهنجا آدرش. جيڪي سمجهوتن جي ور چڙهي ويا هئا. هاڻ هن ڪنهن به صورت ۾ هارائڻ نه ٿي چاهيو. " هار" هن جي چيڙ بڻجي پئي هئي ۽ هڪ " جيت" هن جي حاصلات جو تمام وڏو مقصد.

هن هڪ جيت سان سمورين هارن جو بدلو وٺڻ ٿي چاهيو. انهيءَ لاءِ هي سڀ ڪجهه ڪرڻ لاءِ تيار هو. اهوئي سبب هو جو هي گذريل ڇهن راتين کان پنهنجن دوستن ڏانهن ڪو نه وڃي رهيو هو. هي آخري رات هئي ۽ ان بعد ايندڙ رات هن کي دوستن جي سامهون ثابت ڪرڻو هو ته، "زندگي ختم ڪرڻ تمام سولي آهي. جڏهن ته زندگيءَ جي سمورين ڪڙين سچائين سان زنده رهڻ انتهائي مشڪل آهي".

هي گذريل ڇهن ڏينهن ۽ راتين کان انهيءَ منجهيل سُٽ کي سلجهائڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو، پر ناڪام وڃي رهيو هو. مايوسي هن کي هاڻ وڌ ويڙهي جيان وڪوڙڻ لڳي هئي. ۽ هن کي لڳي رهيو هو ته هڪ "جيت" جي تمنا هن جي حسرت ئي بڻي رهندي ۽ هي ڪڏهن به "جيت" جي جبل جي چوٽي فتح ڪري نه سگهندو.

هن کي ياد اچڻ لڳو ماضي. ڪيڏو نه چاهيندو هو هي پروين کي. هن جي هر ادا تي فدا ٿيڻ لاءِ هر وقت تيار رهندو هو. هن جي نيڻن ۾ هن ڪائنات جا سمورا رنگ ۽ خوشبوءِ ڏٺيون هيون. پر صدين کان هلندڙ فرسوده ريتن رواجن هن کان پروين کسي ورتي هئي. پروين جي والدين اهو چئي ، هن جي والدين کي موٽائي ڇڏيو هو ته اسين ذات برادري کان ٻاهر سنگ نه ڏيندا آهيون. تڏهن پهريون دفعو هن کي زندگي بي معنيٰ لڳي هئي.

ٻيو دفعو زندگي هن کي تڏهن بي معنيٰ لڳي هئي، جڏهن هڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

روڊ ايڪسيڊنٽ ۾ سندس ماءُ پيءُ هن کي اڪيلو ڪري هن جهان ۾ ڇڏي ويا هئا. ڪيڏو نه رنو هو هي. عرش تائين هن جون دانهون ويون هيون. پر ڪا به دانهن سندس والدين کي موٽائي سگهڻ ۾ سڦل ٿي نه سگهي هئي.

ٽيون دفعو هن کي زندگي تڏهن بي معنيٰ لڳي هئي جڏهن هڪ دوست جو ايڪسيڊنٽ ٿي پيو هوس ۽ هن کي اي بي نيگيٽو رت جي ضرورت هئي. وڏي جاکوڙ ۽ ڀڄ ڀڄان کان پوءِ، جڏهن هي رت جي بوتل حاصل ڪري اسپتال پهتو هو، تڏهن ڪافي دير ٿي چُڪي هئي ۽ هن جو دوست هن کي الوداع چئي چڪو هو.

ان بعد هي ڏاڍو ڀڄڪيو هو. سگريٽ پيئڻ، پنهنجي عادت بنائي ڇڏي هئائين. شيو وڌائي ڇڏي هئائين، ڪپڙن پائڻ، کائڻ پيئڻ، اٿڻ ويهڻ ۽ هر شي تان توجهه هٽائي ڇڏي هئائين. سڪون جي تلاش ۾ هي در در ڀٽڪيو هو، پر هن کي سڪون ڪٿان به نه ملي سگهيو هو. ائين رولاڪيون ڪندي، هن جي شاهد ۽ ان جي دوستن سان ملاقات ٿي هئي، جيڪي هن کي آهستي آهستي زندگي ڏانهن ڪنهن حد تائين موٽائڻ ۾ سڦل ٿيا هئا.

هوا جي تيز جهونڪي ٿي، دريءَ جا ڀٽي تاڪ جڏهن پاڻ ۾ ٽڪرائجن ٿا ته کڙڪي ٿي هي ڇرڪ ڀري ماضيءَ کان حال ڏانهن موٽ کائي ٿو. وڏو ساهه ڀريندي، هي ٽيبل تي رکيل پاڪيٽ مان سگريٽ ڪڍي دُکائي ٿو.

سگريٽ جا وڏا وڏا ڪش وٺندي سوچي ٿو، ڪجهه ماڻهن جي مقدر ۾ رڳو هارائڻ ئي ڇو لکيل هوندو آهي. ۽ هو رڳو هارائڻ لاءِ ئي ڇو پيدا ٿيندا آهن؟!....................

مايوسي جي انتها تي پهچي، مٿي تي ٻئي هٿ ڏئي ويهي رهي ٿو. هن جي ذهن ۾ ڪيئي سوچون اينديون رهن ٿيون ۽ موٽ کائينديون رهن ٿيون. اوچتو هڪ سوچ هن جي ذهن ۾ بجلي جيان ڊوڙي وڃي ٿي ۽ هن کي سَرهائي بخشي ڇڏي ٿي. هي ڪرسي تان اٿي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٿو ۽ بين ۽ پنو ڪٽي دوستن ڏانهن چٽ لکڻ لڳي ٿو.

دوستو!

”زندگي ختم ڪرڻ انتهائي سولي آهي، جڏهن تہ زندگيءَ جي سمورين ڪڙين سچائين سان زنده رهڻ انتهائي مشڪل“.

هي هيٺان پنهنجو نالو لکي صحيح ڪري ٿو. ۽ پوءِ ان چٽ جي مٿان اهڙي طرح ڪتاب رکي ٿو، جيئن اها پري کان نظر اچي سگهي. ان بعد هي ڪبٽ مان ننڊ جي گورين جي شيشي ڪڍي ٿو، مسڪراهٽ هن جي چپن جا تاڪ کولي وجي ٿي ۽ هي سموريون گوريون هڪ جيت جي حاصلات لاءِ ڦڪي مٿان پاڻي پي ڇڏي ٿو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نسيم کرل جي موت کان پوءِ سنڌي ڪهاڻي جي حوالي سان ٽورا نانءُ ئي صحيح پر تمام سٺا نانءُ ڪهاڻيڪار جي حيثيت ۾ ميڃتا ماڻي چڪا آهن. منظور ڪوهيار، عزيز ڪنگراڻي، طارق قريشي، جان خاصخيلي، ضراب حيدر ۽ ٻيا ڪوڙ سٺا نانءُ آهن. انهن پڪن پختن ۽ سگهارن ناون ۾ هڪ نانءُ مشتاق پرڳڙي جو به شامل آهي.

مشتاق متين ڪهاڻيڪارن جي پيٽ ۾ اڃا نئون نانءُ آهي ۽ هڻ جي ڪيليبر جهڙو ليکڪ نه آهي، پر مشتاق جون ڪهاڻيون متين ڪهاڻيڪارن جي ڪهاڻين جي ڪيليبر جهڙيون ضرور آهن. مشتاق جون ڪي ڪي ڪهاڻيون اهڙيون به آهن جيڪي متين ڪهاڻيڪارن جي ڪهاڻين کان وڌيڪ سٺيون، معياري ۽ سگهاريون پڻ آهن . مشتاق وٽ ڪهاڻي لکڻ جو سٺو ڍانءُ آهي . مشتاق وٽ جيڪو ڪهاڻي لکڻ جو ڍانءُ ۽ انداز آهي، اهو ٻين ڪهاڻيڪارن کان مختلف ۽ نرالو آهي . مشتاق جون جيڪي ڪهاڻيون منهنجي نظر مان گذريون آهن اهي سڀئي ڪهاڻيون موضوع، پلاٽ ۽ تشبيهن جي حوالي سان انتهائي خوبصورت ۽ وڻندڙ آهن . مشتاق جي هي ڪهاڻي " هڪ مست جي پرسرار مسڪراهٽ ۽ آءُ" به هڪ خوبصورت ۽ وڻندڙ ڪهاڻي آهي. هن ڪهاڻي جو نانءُ به دل کي ڇهندڙ ۽ مقصد وارو آهي. مشتاق جي هي ڪهاڻي ڪنهن هلڪي ڦلڪي ذهن جي سمجهڻ کان مٿاهين آهي ۽ هن ڪهاڻي ۾ فلسفي جا اهڃاڻ پڻ نظر اچن ٿا. جنهن موضوع تي مشتاق هي ڪهاڻي لکي آهي. اهو موضوع بلڪل نئون ۽ نڪور آهي.

مشتاق جي هن ڪهاڻي ۾ ڪٿي به جهول نظر نٿو اچي، مشتاق جي ڪهاڻي جي شروعات، ڪردارن جي گفتگو، ڪهاڻي جو وچ وارو حصو ۽ پڇاڙي دل جي تارن کي ڇهندڙ آهي.

مشتاق جنهن لگن ۽ چاهه سان لکندو پيو اچي ان کي ڏسي چئي سگهجي ٿو ته اهو ڏينهن پري ناهي جو مشتاق جو نانءُ سنڌي ادب ۾ ڪهاڻين جي حوالي سان آپ ۾ روشن تاري جيان چمڪڻ لڳندو.

مشتاق جي ڪهاڻي تي منهنجي هي ننڍڙي راءِ ڪو پڪو سرٽيفڪيٽ نه آهي، نه ئي آخري راءِ آهي. منهنجي هي راءِ هڪ عام پڙهندڙ جي راءِ آهي.

وفا صالح راڄپر

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هڪ مست جي پراسرار مسڪراهٽ ۽ آءُ

همیشه وانگر هُو سيد نور محمد شاهه جي قبرستان ۾، هڪ قبر جي پاسي ۾ ويٺو، ننڍڙي ڪانيءَ سا زمين ڪوٽي رهيو آهي. مون کي ائين لڳو ڄڻ هو پنهنجي گذرندڙ ڏينهن، ننڍپڻ يا جوانيءَ کي زمين مان ڳولي ڪوٽي ڪڍڻ جي ناڪام ڪوشش ڪري رهيو هجي.

سندس عمر پنجاهه کان سٺ سالن جي وچ ۾، سندس وار تمام وڏا، گدلا، تيل ۽ مٽيءَ جي ملي وڃڻ ڪري چڳيون چڳيون ٿيل، ڀڻڀاٽي وڏي ويڪري، اکيون ڀرندڙ ۽ ڪپڙن تي ايترو ته مير جو تهه چڙهيل جو رنگ جي خبر نه پوندڙ.

آئون هن جي پاسي ۾ اچي ويهان ٿو ۽ کنگهڪار ڪري هن کي پاڻ ڏانهن متوجهه ڪرڻ جي ڪوشش ڪيان ٿو. پر هو مون ڏانهن ڌيان ئي نٿو ڏئي، ۽ ڪانيءَ سان زمين ڪوٽيندو رهي ٿو. آءٌ هن کي ڳالهائڻ لاءِ آماده ڪرڻ جي ڪوشش ڪندي، هن کان پڇان ٿو: ”ملنگ ڇا پيو ڪرين؟“.

موٽ ۾ هو هڪ لحظي لاءِ زمين ڪوٽڻ بند ڪري ٿو ۽ مون کي ڇتائي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڏسي ٿو. ڇڻ منهنجو هن کي ائين چوڻ ۾ ٻر ۾ اچي ويهڻ ناگوار لڳو هجي. ۽ پوءِ هو وري پنهنجي ڪِرت کي لڳي ويجي ٿو.

هي هميشه ائين ئي ڪندو آهي. اول تہ منهنجي ڪنهن ڳالهہ يا سوال تي ڌيان ئي نہ ڏيندو آهي، يا وڌ ۾ وڌ ايترو ڪندو آهي تہ منهنجي ڪنهن ڳالهہ يا سوال تي، مون کي ڇتائي ڏسڻ کان پوءِ مُرڪي پوندو آهي. "اهڙي مرڪ جنهن ۾ معنائن جا هزارين راز پوشيده هوندا آهن". سندس اها مُرڪ ايتري ئي پراسرار هوندي آهي، جيتري سندس شخصيت پراسرار آهي.

هن متعلق ڪيترائي قصا مشهور آهن. ڪُجهہ ماڻهن جو چوڻ آهي، هي ڀهرين تمام گهڻو دولتمند هو ۽ ايترو ئي مغرور پڻ، جيترو ڪنهن دولتمند کي هجڻ گهرجي. ڇڻ مغروري ۽ دولتمند هڪ ٻئي لاءِ لازم ۽ ملزوم هجن. هن کي اولاد ۾ صرف هڪ پٽ ئي هو. جنهن کي ڦوهہ جوانيءَ ۾ ڪئنسر جهڙو موذي مرض لڳو هو. پنهنجي پُٽ جي حياتي بچائڻ لاءِ هن پاڻيءَ جيان پئسو وهايو هو. پر اهو پئسو جنهن تي ايترو غرور ۽ فخر هوس، سو بہ سندس پُٽ جي حياتي بچائڻ ۾ سڦل ٿي نہ سگهيو. ائين پوءِ هن گوشہ نشيني واري زندگي گذارڻ کي ئي ترجيح ڏني هئي. ڪجهہ ماڻهن جو وري خيال آهي تہ پُٽ جي مرڻ واري صدمي جي ڪري اهڙا حال تي ويا اٿس. جڏهن تہ ڪُجهہ ماڻهو وري هن کي C.I.A. يا ٻي ڪنهن خفيہ اداري جو ايجنٽ سمجهندا آهن.

انهن ڳالهين ۾ ڪيتري صداقت آهي، اها تہ خدا کي خبر آهي. پر هڪ ڳالهہ جي مون کي پڪ آهي ۽ ماڻهن جي اڪثريت واري اِن راءِ کي مون رد ڪيو آهي تہ ڪو هي چريو آهي. ها البتہ آءُ انهن ٿورن ماڻهن جي راءِ سان ڪنهن حد تائين سهمت ضرور آهيان تہ هي درويش، مست، مولائي يا سودائي قسم جو ماڻهو آهي.

ماڻهو هن کي چريو، مولائي، مست، درويش، سودائي، بيوقوف ۽ ٻين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪيترن ئي مختلف نالن سان مخاطب ٿيندا آهن. موت ۾ هي اڪثر چپ رهندو هي. يا پوءِ انهن کي چتائي ڏسڻ کان پوءِ مُرڪي پوندو آهي. ” اهڙي مُرڪ، جنهن ۾ معنائن جا هزارين راز پوشيده هوندا آهن“. مون اهڙي پراسرار مُرڪ اڄ تائين ڪٿي به ڏٺي ناهي.
هن کي ڳالهائيندي اڄ تائين ڪنهن به ڏٺو ناهي. ڪُجهه ماڻهن جو خيال آهي ته هي پيدائشي گونگو آهي. جڏهن ته ڪجهه ماڻهن جي چوڻ مطابق پُٽ جي مرڻ واري صدمي هن کان ڳالهائڻ جي سگهه کسي ورتي آهي. هي اڪثر ڪري خلائن ۾ گُهوريندي نظر ايندو آهي. چڻ دل ئي دل ۾ هوائن سان ڳالهيون ڪندو آهي. ڪجهه ماڻهو هن کي پهتل پير سمجهندا آهن. هو هن وٽ اچي نهايت نياز ۽ نوڙت سان هن کي چوندا آهن : ” مرشد! اسان جون مرادون پوريون ڪر “. موت ۾ هي پراسرار مُرڪ مُرڪي پوندو آهي. ” اهڙي مُرڪ جنهن ۾ معنائن جا هزارين راز پوشيده هوندا آهن“. ۽ ان بعد جڏهن هو هن جي پيرن کي ڇهڻ لاءِ جهڪندا آهن ته هي يڪدم خوفزده ٿي پوئين پير ڊوڙندو آهي. ماڻهو سندس ائين ڪرڻ کي به هن جي ادا ۽ وڏائي سمجهندا آهن.

هن کي جيڪڏهن ڪير ڪائڻ لاءِ ماني ڏيندو آهي ته وٺي کائيندو آهي. ان کان وڌيڪ جي طلب هن ڪڏهن به ناهي ڪئي. ڪجهه ماڻهو هن اڏو سَون، هزارن جي نوٽن جون دستيون رکي هن کي چوندا آهن : ” مرشد ! اسان جي طرفان هي حقير نذرانو قبول ڪر“. موت ۾ هي مُرڪڻ تي ئي اڪتفا ڪندو آهي. ” اهڙي مُرڪ جنهن ۾ معنائن جا هزارين راز پوشيده هوندا آهن“.
گهڻي وقت کان قبرستان ۾ رهڻ ڪري، هاڻي هي قبرستان جو ئي هڪ حصو لڳندو آهي. هي اڪثر جنهن قبر جي پير ۾ ويٺل نظر ايندو آهي، ماڻهن جي چوڻ مطابق سا سندس پُٽ جي ئي آهي. اڄ صبح جو جڏهن آءٌ هن جي پير ۾ اچي وينس، تڏهن به هي ساڳيءَ قبر جي پير ۾ وينو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هو ۽ خلاف معمول خلائن ۾ گهورڻ بدران، ڪائيءَ سان زمين کوٽي رهيو هو. مون هن کي ڳالهرائڻ لاءِ وڏا وس ڪيا آهن. پر هي به پنهنجي هوڏ تان ناهي هٽيو. مون کي سندس جنهن ڳالهه هن جي ويجهو ٽيڻ تي مجبور ڪيو، سا هئي هن جو خاموش رهڻ ۽ ڪن ڳالهين تي ماڻهن کي چتائي ڏسڻ ڪان پوءِ مُرڪي پوڻ.” اهڙي مُرڪ جنهن ۾ معنائن جا هزارين راز پوشيده هوندا آهن”.

آءٌ سندس انهيءَ خاموشي ۽ پراسرار مسڪراهٽ جو اونت لهڻ لاءِ هن جي ويجهو ٽيڻ لڳو هوس. پر هن جي ويجهو اچي به مون کي ائين لڳندو آهي، ڄڻ آءٌ هن ڪان ڪوهين ڏور هُجان. هزارين ڪوششون ڪرڻ جي باوجود به آءٌ هن کي هڪ لفظ ڳالهائڻ تي مجبور ڪري نه سگهيو آهيان. ۽ هن ڪان اهو معلوم ڪرڻ ۾ سقل ٿي نه سگهيو آهيان ته ” تون خاموش ڇو رهندو آهين، ۽ ماڻهن کي چتائي ڏسڻ ڪان پوءِ اهڙي مُرڪ ڪيئن مُرڪي سگهندو آهين، جنهن ۾ معنائن جا هزارين راز پوشيده هوندا آهن؟”.

آءٌ سندس انهيءَ مُرڪ جو ڀيد لهڻ لاءِ هڪ ڀيرو ٻيهر سوالن جو ڇار اڇليندي هن ڪان پُڇان ٿو : ” رات جنهن وقت زوردار برسات پئي هئي، ان وقت تون ڪٿي هئين؟”. هڪ پل لاءِ هن زمين کوٽڻ بند ڪئي ۽ ٻئي پل وري زمين کوٽڻ کي لڳي ويو.

مون وري هن ڪان پُڇيو : ” ڪجهه ماڻهن ڪان ٻڌو اٿم ته پهرين تون وڏو دولتمند هئين؟”. هن منهنجي سوال ڏانهن ڌيان ئي نه ڏنو ۽ زمين کوٽيندو رهيو.

مون هن ڪان وري پُڇيو : ” ماڻهو جڏهن توکي چريو، مست، موالي، سودائي، بيوقوف ۽ ٻين ڪيترن ئي نانوَن سان مخاطب ٿيندا آهن، تڏهن توکي ڪاوڙ ڇو نه لڳندي آهي؟”. هن ڪنڌ ڪٽي مون کي چتائي ڏنو ۽ پوءِ مُرڪي ڏنائين : ” اهڙي مُرڪ جنهن ۾ معنائن جا هزارين راز پوشيده هوندا آهن”.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مون هن کان پڇيو : ” تون اهڙي مُرڪ ڪيئن مُرڪي سگھندو آهين، جنهن ۾ معنائن جا هزارين راز پوشيده هوندا آهن؟“. هن مون ڏانهن ڌيان ئي نہ ڏنو.

مون وري هن کان پڇيو : ” ڪُجھہ ماڻهن جو خيال آهي تہ تون پيدائشي گونگو آهين؟. جڏهن تہ ڪُجھہ ماڻهن جي خيال مطابق پُٽ جي مرڻ واري صدمي توکان ڳالهائڻ جي سگھہ کسي ورتي آهي؟، انهن ڳالهين ۾ ڪيتري صداقت آهي؟“. هن مون ڏانهن ڌيان ئي نہ ڏنو.

مون سوالن جي سلسلي کي جاري رکندي هن کان پڇيو : ”تون ڪير آهين، ڪٿان آيو آهين، ڳالهائين چو نٿو، پاڻ تي خاموشيءَ جو تَهہ چو چاڙهي رکيو اٿئي ۽ تون اهڙي مُرڪ ڪيئن مُرڪي سگھندو آهين، جنهن ۾ معنائن جا هزارين راز پوشيده هوندا آهن؟!“.

مون سوالن مٿان سوال ڪري هن کي جنجهوڙڻ چاهيو تہ جيئن هي اهو سڀ ڪُجھہ ٻڌائي ڇڏي، جيڪو سالن کان سيني ۾ دفن ڪيو ويٺو آهي. موٽ ۾ هن مون کي چتائي ڏسڻ کان پوءِ مُرڪڻ تي ئي اڪتفا ڪيو. ” اهڙي مُرڪ جنهن ۾ معنائن جا هزارين راز پوشيده هوندا آهن“.

مون وڌو ساهہ پريندي نهايت ڳنڀيرتا مان سوچيو، ” آئون هن جي خاموشيءَ ۽ پراسرار مُسڪراهٽ جو ڀيد ڪڏهن بہ معلوم ڪري نہ سگھندس، جنهن ۾ معنائن جا هزارين راز پوشيده هوندا آهن“. ايتري ۾ ڇهن نوجوانن جو ٽولو، جيڪو سيد نور محمد شاھہ بخاريءَ جي زيارت تي آيو هو، اسان جي ڀرمان گذريو. انهيءَ ٽولي مان هڪ نوجوان جيڪو سيني کان ٽپ ٽاپ تي لڳو، تنهن اسان ڏانهن اشارو ڪندي چيو : ”هو سامهون ڏسو بہ چريا“.

ان ٽولي تي ٻين نوجوانن ٽهڪڙن سان هن جو ساٿ ڏنو. ان وقت منهنجي چپن تي مسڪراهٽ ڦهلجي وئي. مون ڪنڌ ورائي ڏنو تہ مست جي چپن تي بہ ساڳي مسڪراهٽ ڦهليل هئي.

”ان وقت مون مست جي خاموشيءَ پراسرار مسڪراهٽ جو ڀيد ڄاڻي ورتو“.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هڪ رات جي ڪٿا

رات اڌ ڪـــان وڌيڪ گـذري وئي هئي، پر ننڊ

هن جي نيڻن کان ڪوهين ڏور هئي. سوچن جا سلسلا هن جي ننڊ آڏو ديوار بڻجي تي بيٺا. هن جون نظرون ڪمري جو طواف ڪري، پاسي واري بيـڊ تـي ســتل سندس پـيڻ تي اچي تـي ٽِڪـيـون. سندس گــول ڇاتيون، اڇو رنگ، سنهڙي چيلهہ ۽ خوبصورت چپ، هن کي سيڪس اپيل ڪري رهيا هئا. هن جو ايمان گهڙي گهڙي ڏگمگائي رهيو هو. دل هر هر پئي سَٽ ڪــاڏس تـہ پنهنجي بيـڊ تان اُٿي هن جي پــر ۾ وڃي سمهي ۽ ڪيس پـاڪر ۾ پـري وٺي. ان ڪان پوءِ پنهي هٿن سـان ڇاتين کي پـڪـڙي، تــورو زور ســان پِـڪـوڙي، پوءِ پئي هٿ سندس لسي ۽ ترڪٽي بدن تي ڦــيـريندو رهي. ان بعـد پنهنجا چپ هن جي چپن تي رکي، هن جي چپن جو سمورو امرت چوسي وٺي. ۽ پوءِ آخر ۾ هن جو اڳٽ ڇوڙي، پنهنجي منزل کي وڃي رَسي.

دماغ ائين ڪرڻ کان هر هر تي روڪيس.

دماغ چيس تي : ”خبردار تيءُ ! هوءَ تنهنجي ڀيڻ آهي. ڇا تون ايڏو بي غيرت ٿي پيو آهين، جو پنهنجي ڀيڻ سان اهو ڪجهہ ڪندين، جيڪو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سوچڻ بہ گناھہ تصور ڪيو ويندو آهي؟!".
موت ۾ دماغ کي مطمئن ڪرڻ جي ڪوشش ڪندي چيائين تي : " پر هوء منهنجي ماءُ جائي ڪانهي".
دماغ جيس : "جا تي پيو جي هوءَ تنهنجي ماءُ جائي ڪانهي، پر پيءُ جائي تہ آهي نہ ".
دماغ کي چيائين : "آءٌ رشتن کي ڪو نہ ٿو مڃان. انسان مزي ماڻڻ لاءِ پيدا ٿيو آهي ۽ هن کي پنهنجو هڪ هڪ پل ماڻڻ گهرجي".
دماغ چيس : "هي مغرب ناهي، جتي مرد ڪنهن سان بہ جنسي لاڳاپا قائم رکڻ چاهي تہ رکي سگهي ٿو. پوءِ اڳلي سندس ڀيڻ ئي ڪٿي چو نہ هجي، هي مشرق آهي، هتان جا پنهنجا رواج آهن، قدر آهن ۽ ثقافت آهي. هتي ائين سوچڻ بہ گناھہ تصور ڪيو ويندو آهي. تون پنهنجي قيامت ڪاري نہ ڪر!".
هي انهن سوچن کان پنهنجو پاند ڇڏائڻ لاءِ بيڊ تان اٿي ٿو ۽ فرج مان پاڻي جي بوتل ڪڍي منهن تي چاڙهي ڇڏي ٿو. جڏهن ٿڌو پاڻي نڙيءَ مان لهيس ٿو تہ پاڻ کي ڪجھہ رليڪس محسوس ڪري ٿو. ڪمري ۾ گُهٽ ۽ ٻُوسٽ جو احساس ٿيڻ لڳيس ٿو تہ ٻاهر اڱڻ تي نڪري اچي ٿو ۽ قميص جا مٿيان ٻئي بٽڻ کولي ڇڏي ٿو. واءُ جي جهوٽي لڳڻ سان راحت جو احساس ٿئيس ٿو.
سوچڻ لڳي ٿو تہ آءٌ هي جا ڪري رهيو هوس!!. امان ۽ بابي وارا مائٽن جي شادي ڪائي موتي اچن ها ۽ انهن کي خبر پوي ها تہ منهنجي منهن ۾ جا رهي ها ۽ آءٌ سماج ۾ ڪنڌ ڪٿي ڪيئن کڻي سگهان ها.
مون ڀيڻ جي هڪ ڀاءُ لاءِ پيار کي ڪيڏو نہ غلط رنگ ڏنو. هوءَ مون کي هڪ ڀاءُ جي حيثيت ۾ پيار ڀرين نگاهن سان نهاريندي رهي ۽ آءٌ وري سندس نيڻن ۾ سمايل ان پيار کي، ٻئي پيار جو رنگ ڏيندو رهيس. اُف آءٌ ڪيڏو نہ غلط نڪتس. ۽ شام ڏاري جڏهن امان وارن سان شادي تي وڃڻ کان اهو چئي انڪار ڪيائين تہ منهنجي طبيعت

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خراب آهي، مٿي ۾ سُور آهي تہ آءُ ان کي بہ شڪ جي نگاهن سان ڏسندو رهيس. ۽ جڏهن رات واري ماني کائڻ کان پوءِ چيائين : " ادا مون کي رات جو اڪيلائپ ۾ ڊپ ٿيندو آهي، آءُ تنهنجي ڪمري ۾ سمهان؟ "، تڏهن بہ آءُ سمجهندو رهيس تہ هوءَ مون کي ٻين نظرن سان ڏسندي رهي ٿي.

آءُ ڪيڏو نہ نيچ ۽ ڪميڻو آهيان، جو هن جي ٻي غرض ۽ اڻ مٽ پيار کي ڪيڏو نہ غلط رنگ ڏيندو رهيس. اُف خدايا! آءُ هي ڇا ڪري رهيو هوس؟!. هن ٻنهي هٿن سان مٿي کي پڪڙيندي پنهنجو پاڻ کي چيو : "منهنجي ڀيڻ سيمان کي جڏهن خبر پوي ها تہ، سندس جسم تي سُرندڙ هي اُهي هٿ آهن، جيڪي شفقت وچان مٿي تي رکيا آهن، هي اُهي هٿ آهن جيڪي عزت جا رکوالا هوندا آهن. ۽ هي اُهي هٿ آهن، جيڪي هڪ ڀيڻ کي تحفظ جي ضمانت جو احساس ڏياريندا آهن تہ هن جي دل تي ڇا گذري ها!!؟؟.

هڪ لحظي ۾ آءُ هن جي نظرن ۾ ايترو تہ ڪري پوان ها، جو وري هڪ لک هڪ هزار دفعا ڪوشش ڪرڻ جي باوجود بہ هن جو مانُ ۽ اعتبار موٽائي نہ سگهان هان. هوءَ جيڪا منهنجي ڪمري کي صاف سٿرو رکندي آهي، منهنجا ٻي ترتيب ڪتاب ترتيب سان ڪري رکندي آهي، مون کي صبح جو پوري ٽائيم تي ننڊ مان اٿاريندي آهي ۽ مون لاءِ ناشتو آڻڻ کان ويندي منهنجي هر ضرورت جو خيال رکندي آهي.

گذريل سياري ۾ مون کي سئيٽر ڏيندي چيو هئائين : " اچي وٺ ادا! مون تولئہ پنهنجي هٿن سان ناهيو آهي".

مون هُن ڏانهن نهاريندي چيو هو : "تون منهنجو ايترو خيال ڇو رکندي آهين؟ ".

موت ۾ سموري جَهان جو پيار نيڻن ۾ سمائي چيو هئائين : " آخر بہ تہ تون منهنجو پيارو ڀاءُ آهين نہ ".

اهڙي فرشتا صفت ڀيڻ لاءِ مون اهڙا ذليل خيال پنهنجي دل ۾ ڪيئن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آندا؟!. لعنت آ مون تي ۽ منهنجي زندگيءَ تي.

هي پاڻ تي لعنت ملامت ڪندو ڪمري ۾ آيو. پاڻ کي بيڊ تي اڇلڻ کان اڳ ۾ خيال آيس تہ، منجهند ڏاري مليل خط ڪتاب ۾ اِنهيءَ خيال سان رکيو هئائين تہ واندڪائي ۾ آرام سان کولي پڙهندو. هن شيلف ۾ پيل ڪتاب مان خط ڪڍي کوليو ۽ پڙهڻ لڳو. جيئن جيئن خط پڙهندو ويو، تيئن تيئن سرهائي من ۾ اوتجندي تي ويس.

هن جي هڪ پرستار هن کي خط لکيو هو، جنهن ۾ هن جي فن جي ڏاڍي تعريف ڪئي هئائين. هن لکيو هوس : "اوهان جون ناهيل تصويرون ڏسي ائين لڳندو آهي، ڄڻ ڪنهن ڪئميرا سان فوٽو ڇڪي ورتا هجن. اوهان جون ناهيل تصويرون زندگيءَ جي قريب تر لڳنديون آهن. مون کي ائين لڳندو آهي ڄڻ اوهان وٽ ڪو جادوئي برش آهي، جيڪو سماج ۾ ٿيندڙ وارتائن جي ڇتي پٽي عڪاسي ڪري ٿو. ٻيا بہ ڪوڙ سارا تعريفي جملا هئس. پنهنجي ڪاميابيءَ تي مُرڪندي خط پڙهي لفافي ۾ وڌائين پوءِ لفافو ساڳي ڪتاب ۾ وجهي، ڪتاب شيلف ۾ رکي ڇڏيائين. پنهنجي بيڊ ڏانهن ايندي، هن هڪ نظر گهڙيال تي وڌي، جتي ٽي وڄي رهيا هئا.

سوچيائين رات ڪافي وهامي وئي آهي، هاڻ سُمهڻ گهرجي. هن بتي وسائي ۽ بيڊ تي آهلجي پيو.

ڪيئي پل بيڊ تي سُتي گذري ويس.

اوچتو ٻنيءَ تي لرزندڙ هٿ لڳس. پاسو ورايائين تہ گول ڇاتيون سيني سان ٽڪرائجي ويس. هن هڪ لحظي ۾ ڇاٽي ورتو تہ اهو جسم سندس پيڻ کان سواءِ ٻئي ڪنهن جو بہ ٿي نٿو سگهي.

هن پيڻ جي لرزندڙ هٿن کي پڪڙيندي چيو: "خير تہ آهي نہ ادي، ڇا ٿيو؟".

موٽ ۾ پيڻ ڪنبندڙ آواز ۾ چيس : " ادا ڏاڍو خوفناڪ خواب ڏٺو اٿم، مون کي پنهنجي، سيني ۾ لڪائي ڇڏ، مون کي ڏاڍو ڊپ ٿو ٿئي".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پيڻ ڪي ٻانهن ۾ پڪوڙيندي چيائين : ”مان آهيان نہ ادي! تون ڪو بہ ڊپ نہ ڪر، ڪو بہ فڪر نہ ڪر“.

ياءُ جي ٻانهن جي حصار ۾ ايندي هوءَ هن جي پٺيءَ تي آهستي آهستي هٿ گهمائڻ لڳي. ان کان پوءِ ياءُ جا ٻئي هٿ پڪڙي، پنهنجي گول گول ڇاتين تي رکي ڇڏيائين. اچان بہ جڏهن ياءُ ڪي خاموش ڏٺائين تہ هن جي سيني تي هٿ گهمائيندي، گهمائيندي، هن جي مخصوص مردانہ عضوي تي هٿ رکي ڇڏيائين.

هن جا وحشي جذبا يڪدم ڀڙڪو کائي جاڳي پيا، جن کي ڪجهہ دير اڳ زوريءَ تقڪيون ڏئي سمهاريو هئائين.

هن پنهنجا ٻئي هٿ هن جي جسم تي گسائڻ شروع ڪيا ۽ پوءِ هن جي منهن ڏانهن ويجهو ٿيندي، پنهنجا چپ، هن جي چپن تي رکي ڇڏيائين.

سندس چپن کي چمندو، ڳچيءَ کان ٿيندو، هن جي ڏنَ وٽ اچي پڳو. هن هٿ سان، هن جي اڳٽ کي ڳوليو ۽ پوءِ هڪ سَٽ سان اڳٽ ڇوڙيندي، هن اهو ڪجهہ ڪري ڇڏيو، جيڪو هن ڪي نہ ڪرڻ ڪپندو هو. ڪڏهن بہ نہ ڪرڻ ڪپندو هو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چاهتون پائڻ جي اوسيئڙي ۾ تي وجود

ڪاليج ڪان موٽندي جڏهن هي بس اسٽاپ
تي پهتو ته هن کي خبر پئي ته سندس ڳوٺ وڃڻ واري بس پنج منٽ
اڳ نڪري وئي آهي. هن کي افسوس ته گهڻو ٿيو پر هاڻي ڪري به ڇا
ٿي سگهيو، سواءِ ٻي بس جو انتظار ڪرڻ جي. بس جو انتظار ڪندي
ويهه منٽ ئي گذريا هئا جو هڪ ٽانگو، هن جي ڀرسان اچي بيٺو ۽
ٽانگي مان جڏهن اچي ڊريس پهريل ڪاليجي ڇوڪريون لٿيون ته هي
انهن مان هڪ ڇوڪريءَ کي ڏسندي ئي پنڊ پهڻ ٿي ويو.

هن کي حيرت ان ڪري ڪا نه ٿي هئي جو هوءَ بيحد حسين هئي،
پر هن کي حيرت ان ڪري ٿي هئي جو انهيءَ ڇوڪريءَ کي ڪيترائي
ڀيرا اڳ هي خواب ۾ به ڏسي چُڪو هو.

هي سوچڻ لڳو ڇا خواب ائين به حقيقت جو روپ ڌاريندا آهن ۽
خوابن ۾ ڏٺل چهرن کي آئيڊيل بنائيندي حقيقت جي دنيا ۾ ائين به

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پَسي سگهبو آهي، هن کي ذهن جي ڪنهن ڪنڊ مان جواب مليو ته ها ڪڏهن ڪڏهن ائين به ٿيندو آهي، جيڪڏهن ائين نه ٿئي ته پوءِ حيرتون جنم ئي نه وٺن ۽ انهن جو وجود ئي نه رهي.

هن کي ان خواب جهڙي ڪيفيت مان جاڳ اوڏي مهل ٿي، جڏهن بس جي هارن جو تيز آواز هن جي ڪنن سان ٽڪرايو ۽ هي ڇرڪ ڀري پنهنجي دنيا ۾ موٽي آيو. جيڪڏهن بس ڊرائيور هارن نه وڄائي ها ته شايد اها بس به هن کان مِس ٿي وڃي ها، هي جڏهن بس جي اڳئين دروازي کان چڙهيو ته هن کي هوءَ به دروازي جي بلڪل سامهون واري سيٽ تي پنهنجي سهيلين جي وچ ۾ نظر آئي.

هن کي ڏسندي ئي هن جي من ۾، هڪ خواهش ان ڀار جيان ڪَر موڙي جاڳي پئي جيڪو رانديڪن جي دڪان آڏو گذرندي، اوچتو ڪنهن خوبصورت رانديڪي کي شيشي مان ڏسي انهيءَ کي حاصل ڪرڻ لاءِ ٻيهي رهندو آهي. هي به ان ٻار جيان دروازي تي ٻيهي رهيو. پر جلد ئي هن کي اتان هٽي، پوئتي وڃي سيٽ تي ويهڻو پيو، جڏهن بس ڪنڊيڪٽر : " اڳتي هلو بابا اڳتي هلو" جا لفظ ورجايا.

پنهنجي ڳوٺ وٽ جڏهن هي بس مان لٿو ته هن کي ائين لڳو ڄڻ، هن جي ڪا قيمتي شيءِ بس ۾ رهجي وئي هجي.

گهر پهچڻ تي هي وياڪل وياڪل ۽ اداس هو. هن جي دل ڪنهن به شي ۾ نٿي لڳي ۽ بي چيني هن کي وڌ ويڙهي وانگر وڪوڙڻ لڳي. ڏينهن ته جيئن تيئن ڪري گذاري ويو. پر رات گذارڻ هن لاءِ مسئلو ٿي پئي. هن اکيون بند ٿي ڪيون ته هوءَ هن جي سامهون اچي ٿي بيٺي ۽ اکيون کوليائين ٿي ته هن جا خيال، هن جون سوچون، هن کي پنهنجي حصار ۾ ٿي جڪڙڻ لڳيون. هن کي ياد ڪندي، تصور ۾ پسندي، رات جي پوئين پهر هن جي اک لڳي وئي.

صبح جو جڏهن هي اٿيو ته اکيون ڳاڙهيون لال، ۽ سڄي بُت ۾ سور هئس. هڪ ڀيرو ڀيهر ساڳي بيچيني ڪر موڙي جاڳي پئي ۽ هن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪي پنهنجي حصار ۾ جڪڙڻ لڳي.

هو جلدي ۾ تيار ٿي، ناشتو ڪري ڪاليج پهتو، پر هن جي اتي به دل نه لڳي هن کي لڳو ته هڪ نظر هن پري ڇهري هن کي ڏسي، هن جو سُک چين ڪسي ورتو آهي. ڪاليج ۾ هن کي آرام نه آيو ته هي اتان ڪلاڪ کن اڳ ۾ ئي هليو آيو ۽ بس اسٽاپ تي پهچي هن جو انتظار ڪرڻ لڳو. جڏهن هوءَ آئي ته هن کي لڳو ڄڻ چين هن کي واپس ملي ويو هجي. هن جي اچڻ سان هن کي محسوس ٿيو ڄڻ صدين کان هي هن جي اوسيئڙي ۾ هو. ۽ اهو اوسيئڙو، هن جي اچڻ سان ختم ٿي ويو هجي.

هي جڏهن ڳوٺ پهتو ته وري هن سان ساڳي حالت ٿيڻ لڳي. بيچيني، بيقراري، لڄ پڄ ۽ اندر جي آنڌ مانڌ هن کي وري پنهنجي حصار ۾ گهيرڻ لڳي.

هن کي محسوس ٿيو ته هوءَ آهي ته مان آهيان. ڪائنات جيءَ سموري خوبصورتي آهي ۽ سڀ ڪجهه آهي. پر جي هوءَ ناهي ته پوءِ ڪجهه به ناهي، نه خوبصورتي، نه هي پاڻ ۽ نه وري هن جي زندگيءَ جي ڪا اهميت آهي.

صبح جو جڏهن هي ڪاليج پهتو هو ته بغير ناشتي جي. ان ڪري جو هاڻ هن کي بُک سميت ٻي ڪنهن به شي جو احساس نه رهيو هو. هن کي بس ڪو خيال هو ۽ ڪجهه ياد هو ته اها هئي هوءَ جيڪا هن جي هاڻ زندگي هئي، هن جي دل جي ڌڙڪڻ جو ڪارڻ هئي.

ڪوڙ ڏينهن هن جا ان ڪيفيت ۾ گذري ويا. هن سوچيو ته ائين آخر ڪيستائين ٿيندو رهندو ته عشق جي آڳ ۾ هي اڪيلو جلندو رهندو ۽ هن کي خبر ئي نه پوندي. ان ڪري هن سوچيو ته هن کي پنهنجي خيالن کان آگاهه ڪرڻ گهرجي. هن کي ٻڌائڻ گهرجي ته : ” ڪير تنهنجي اچڻ جي راهه روز تڪيندو آهي، ۽ جيستائين تون هن کي نظر نه ايندي آهين، تيستائين هن کي هڪ پل به قرار نه ايندو آهي. ۽

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هو توسان ايترو تہ پيار ڪندو آهي، ايترو تہ پيار ڪندو آهي، جو دنيا ۾ ٻئي ڪنهن بہ ڪنهن سان ايترو پيار نہ ڪيو هوندو“. انهيءَ ڏس ۾ هن خط تہ لکيو پر هن تائين خط پڄائڻ ، هن لاءِ مسئلو ٿئي پيو.

نيٺ هڪ ڏينهن هن دل ٻڌي هن کي خط ڏيڻ جي ڪوشش ڪئي، پر هن ڪان اهو خط هن جي سهيلي گهريو. هن چيو: ”هي خط اوهان لاءِ نہ پر اوهان جي سهيلي لاءِ آهي“. جنهن تي هن چيو: ”ڳالهہ ساڳي آهي“ ۽ خط هن جي هٿ مان ڪسي ورتو.

اڄ اها هن جي سهيلي، هن سان فري ٿي ڳالهائيندي آهي، ان جي ڳالهائڻ مان صاف محسوس ٿيندو آهي تہ هوءَ، هن کي چاهي ٿي، پر هي انهيءَ کي موٽ نہ ٿو ڏئي، ان ڪري جو هي پنهنجي دل هٿان مجبور آهي، ۽ هي انهيءَ کي ٿو چاهي جيڪا هن جي سهيلي آهي. (جنهن کي هن خط ڏيڻ چاهيو هو، پر هن وٺڻ گوارا نہ ڪيو هو) ۽ اڄ ڪلهہ اداس رهڻ لڳي آهي. شايد هن کي بہ پنهنجي چاهت جي منزل ملي نہ سگهي آهي. ائين ٿئي پنهنجون، پنهنجون چاهتون پائڻ جي اوسيئڙي ۾ آهن ۽ اوسيئڙو وري بہ ڏکهو ٿيندو پيو وڃي.......... ڏکيو ٿيندو پيو وڃي!!.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جستجو

ڪجهہ ڏينهن کان هي سخت پريشان آهي،
ان ڪري جو هن جي ذهن ۾ هڪ سوال اڀري اٿيو آهي تہ ، ” زندگي ڇا آهي؟“ . هن جي ذهن ۾ جڏهن بہ ڪو سوال ڪر کڻندو آهي، يا ڪو بہ ذهني مونجهارو پيدا ٿيندو اٿس، تہ پوءِ جيستائين انهيءَ سوال يا مونجهاري جو حل تلاش ڪري نہ وٺندو آهي، تيستائين هن کي هڪ پل بہ قرار نہ ايندو آهي. اهو ئي سبب آهي جو هي ” زندگي ڇا آهي؟“. معلوم ڪرڻ لاءِ پڻ ڪافي ڏينهن کان سخت پريشان ۽ ذهني ڇڪتاڻ ۾ ورتل آهي.
هن انهيءَ سوال جي جواب جي حاصلات لاءِ پنهنجي ذهن کي ڪافي ڊوڙايو آهي. پر هن کي ڪو بہ مطمئن ڪندڙ جواب ملي نہ سگهيو آهي. ڪنهن پل هن کي خيال ايندو آهي تہ زندگي ڏکن ۽ سُکن جو مجموعو آهي، تہ ڪنهن پل وري هن کي خيال ايندو آهي تہ زندگي رڳو دردن جو نالو آهي. ڪنهن پر وري هن کي خيال ايندو آهي تہ زندگي حسين خوابن جي تعبيرن ملڻ جو نالو آهي، تہ ڪنهن پل وري هن کي خيال ايندو آهي تہ زندگي دردن جي انبار کي مُرڪن جي غلاف ۾ ويڙهي ٿهڪن ڏيڻ جو نالو آهي. ڪنهن پل هن کي خيال ايندو آهي تہ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

زندگي محبوب جي زلفن جي ڇانوَ ۾ گذرندڙ پلن جو نالو آهي، تہ ڪنهن پل وري هن کي خيال ايندو آهي تہ زندگي محبوب جي جدائين ۾ تڙپي تڙپي گهارڻ جو نالو آهي. غرض تہ هن جي ذهن ۾ ڪيئي خيال ايندا رهيا آهن، پر هي ڪنهن بہ خيال تي، ڪنهن بہ سوچ تي مطمئن ٿي نہ سگهيو آهي.

هي سوچي ٿو زندگي جي حل لاءِ هاڻ ٻين کان مدد وٺڻ گهرجي. انهيءَ ڏس ۾ هي گهران نڪري پيوي ٿو.

سڀ کان پهرين هن جي نظر، هڪ پندرهن سالن جي ڇوڪري تي پوي ٿي، جيڪو فٽ پاٿ تي بوٽ پالش ڪري رهيو آهي. هي ان وٽ پهچي سلام ورائي ٿو ۽ پوءِ سڌو سنئون پنهنجي مقصد ڏانهن ايندي هن کان پڇي ٿو : "زندگي تنهنجي نظر ۾ ڇا آهي؟". موت ۾ هو هن کي چتائي ڏسي ٿو ۽ پوءِ هڪ اهڙي طنزيہ مُرڪ مُرڪي ٿو، جڻ هن کي زندگي کان لاتعداد شڪايتون هجن ۽ پوءِ هو چوي ٿو : "زندگي صبح جو سوير اُٿي ٻين جي بوٽن کي چمڪائڻ جي بدلي ۾ ٻن وقتن جي ماني حاصل ڪرڻ ۽ ان آس تي زنده رهڻ تہ اسان جا ڏينهن بہ ڪڏهن بدلبا، جو نالو آهي".

هي انهيءَ جواب تي ڪجهہ پل سوچي ٿو ۽ پوءِ مطمئن نہ ٿيندي اڳتي هلڻ لڳي ٿو. ڪجهہ اڳتي وڃي هي هڪ نابين پينو فقير کي الله جي نالو تي خيرات گهرڻ جي صدا هڻندي ڏسي ٿو. هي فقير وٽ پهچي کيسي مان روپئي جو نوٽ ڪڍي، فقير جي هٿ ترئ تي رکي ٿو ۽ پوءِ هن کان پڇي ٿو : "چاچا! تنهنجي نظر ۾ زندگي ڇا آهي؟". فقير چند ساعتن لاءِ خاموش ٿي وڃي ٿو ۽ پوءِ ٿڌو ساهہ ڀريندي چوڻ لڳي ٿو : "پوپٽن، گلن، دريائن، شام جو پنهنجي پنهنجي ماڳن ڏانهن ورندڙ ڪونجن جي خوبصورت قطارن، سمندن، باغن ۽ قدرت جي ٻين مڙني خوبصورتين کي، پنهنجي اکين سان ڏسڻ ۽ انهن مان ڀرپور لطف حاصل ڪرڻ جو نالو ئي زندگي آهي".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هي انهيءَ جواب تي اهڙي مُرڪ مُرڪي ٿــــو، جيــڪــا هڪ ئي وقت ڪيتـرين ئي ڪيـفـيتن جو اظهـار ڪندي آهي. ۽ پوءِ هي اڳتي وڌڻ لڳي ٿو، ان ڪري جو هن کي فقير جو جواب بہ متاثر ڪري نہ سگهيو هو. اڳتي وڃي هن کي هڪ پينٽ شرٽ ۾ ٽِيهن سالن جو نوجوان نظر اچي ٿو. هي انهيءَ وٽ پهچي، هڪ منٽ جئي نوجوان کي پاڻ ڏانهن متوجهہ ڪري ٿـــو ۽ پوءِ هن کـــان پُڇي ٿـــو : ” اوهان جي نظر ۾ زندگي ڇا آهي؟“. نوجوان منهن ڪان وني پيرن تائين هن جو جائزو وني ٿو ۽ پوءِ هن ڪان پُڇي ٿو : ” ڇا اوهين صحافي آهيو؟“. ائين ئي سمجهو. نوجوان چند سيـڪنڊن لاءِ خامـوش ٿي وڃي ٿـو ۽ پوءِ چوڻ لڳي ٿـو : ” هڪ عدد عاليشان بنگلي ۾ رهڻ، هر سال ڪار بدلائڻ، هر ٽئين چوٿين مهيني نئين گرل فرينڊ جو هجڻ ۽ هر ٻئي مهيني آمريڪا، بئنڪاڪ، سنگاپور ۽ ٻيــا ٻاهريان ملڪ گـهـمڻ ۽ اُتان خوب شــاپنگ ڪرڻ جو نـانءُ ئي زندگي آهي“.

هي انهيءَ جواب تي بہ مطمئن نہ ٿـو ٿـئي ۽ اڳتي وڌڻ لڳي ٿـو. اڳتي وڃي هي هڪ ماڻهوءَ کي سامهون ڪان ايندي ڏسي ٿـو. ۽ جيڪا ڳالهہ هن کي ڏيان ڇڪائڻ جو سبب بنجي ٿي، اُها اِها هوندي آهي تہ هن جي هٿ ۾ ڪو ادبي ڪتـاب هوندو آهي. هو جڏهن هن جي ويجهـو پهـچي ٿـو تہ هي هـن کي هـڪ منـٽ بيهـڻ لاءِ چونـدي، پڇي ٿو: ”سـائين! اوهان ڇا ڪندا آهيـو؟“. هو پيـرن کـان وٺي مـٿي تائين هن جو جائزو وٺندي چوي ٿـو : ” مـان شـاعـر آهيـان ۽ شـاعـري ڪندو آهيـان“. (هي معاشري جي هڪ سچاڻ فرد سان ملندي دل ئي دل ۾ خوش ٿئي ٿو ۽ هڪ اُميد جو ڪرڻو هن جي من مان ڦٽي نڪري ٿو. تہ هاڻ شايد هن کي زندگي بابت مطمـئن ڪندڙ جواب ملي سـگهي) هــي هن کان پُڇي ٿو : ”سائين ! اوهان جي نظر ۾ زندگي ڇـا آهي؟“. شاعر ڪجهہ وقت سـوچن جي ســاگـر ۾ ٻڏي وڃي ٿـو ۽ پوءِ ڳنڀيــر ٿي چوڻ لڳي ٿـو : ” زندگي هڪ ڪنوار آهي، جيــڪـا پنهـنجي گهوٽ ”مـوت“ جي انتظار

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۾ آهي".

هي انهي جواب تي بہ مطمئن نہ ٿو ٿئي ۽ اڪتي وڃڻ لڳي ٿو. هي زندگي متعلق مختلف شعبن سان واسطو رکندڙ ماڻهن سان ملندو رهي ٿو ۽ انهن کان زندگيءَ بابت پُڇا ڪندو رهي ٿو، ۽ مطمئن نہ ٿيندي اڪتي وڌندو رهي ٿو، وڌندو رهي ٿو. ايستائين جو شام ٿي وڃي ٿي ۽ هي زندگي جي جبل جي چوٽي فتح ڪرڻ ۾ ناڪام وڃي ٿو.

هي جوا ۾ سڀ پيسا هارائيندڙ جواريءَ جيان ٿڪل قدمن سان فليٽ ڏانهن وري ٿو. فليٽ تي پهچي ٿڪاوٽ دور ڪرڻ لاءِ هي چانهہ ٺاهي ٿو. صوفا کي ٽيڪ ڏئي آرام سان ويهندي، چانهہ جي سِپ پيري ٽيپ چالو ٿو ڪري. ٽيپ جو آواز خاموشيءَ کي چيري ٿو ۽ زندگيءَ سان وابستہ غزل جا هي ٻول، هن جي ڪنن سان ٽڪرائجن ٿا:

ٽُو نهين تو زندگي ۾ اور ڪيا رهہ جائيگا
دُور تڪ تنهائيون ڪا سلسلہ رهہ جائيگا
درد ڪي ساري تهين اور ساري حادثي
سب ڌوان هوجائينگي اِڪ واقعہ رهہ جائيگا

هن کي مزو نہ ٿو اچي تہ ٽيپ جي فارورڊ ڪرڻ واري بٽڻ کي دٻائي ڇڏي ٿو. ڪيسٽ تيزيءَ سان اڪتي ٿيڻ لڳي ٿي. چند سيڪنڊن کان پوءِ هو وري پلي جي بٽڻ کي دٻائي ٿو. هن دفعي هي ٻول هن جي ڪنن تي پون ٿا:

يہ بتادي مجهي زندگي
پيار ڪي راهہ ڪي همسفر
ڪس طرح بن گئي اجنبي
ڦول ڪيون ساري مرجها گئي
ڪس لئي بُجهہ گئي چاندني
يہ بتادي مُجهي زندگي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هن کي مــزو نـہ ٿــو اچي تہ ٽيپ بند ڪري ڇڏي ٿــو. هي سگريٽ دکائي، صوفا کي ٽيڪ ڏئي، سگريٽ جا ڪش هڻندي، سوچي ٿـو تہ زندگيءَ متـعلق مليل جوابن مـان ڪهڙي جواب کي ڪـنهن حـد تائين قـبـول ڪري سگهـجي ٿـو. هن جي ذهن تي پندرهن سـالن جي ڇوڪري جا لفظ تري اچن ٿـا. هي انهن تـي سوچي ٿـو. پر بوٽ پالش ڪندڙ انهيءَ ڇوڪري جي خيالن کي انڌي فقير جي خيالن تان رد ڪري ڇڏي ٿو. وري پينٽ شرٽ پاتل نوجوان ۽ شاعر جا خيال ذهن تي تري اچنس ٿا. هي انهن سڀني جي پاڻ ۾ ڀيٽ ڪري ٿو ۽ ڪنهن بہ نتيجي تي نہ پهچندي صوفا تان اٿي ٿـو ۽ ڪمري ۾ چـڪر ڪاٽڻ لڳي ٿـو. چـڪـر ڪاٽيندي، ڪاٽيندي هڪ خيـال هن جي ذهن ۾ بجلي جيـان ڊوڙي وڃي ٿـو تہ زندگي مـتـعلق هن کي مليل جوابن ۾ اڪثريت اهڙن جوابن جي آهي، جن ۾ پنهنجين خواهشن ۽ تمنائن جو اظهـار ڪيل آهي، ۽ پوءِ هي چاٽي وٺي ٿو تہ ”زندگي خواهش ۽ تمنائن جي ميڙ جو نانءُ آهي“. انهيءَ جواب تي هي مطمئن ٿي وڃي ٿو ۽ پاڻ کي صوفا تي اڇلي ڇڏي ٿو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

درد جي دريا ۾ لڙهندڙ جيون

اڄ تقريبن ڏهن سالن جي عرصي کان پوءِ
هوءَ هن کي ملي هئي. هي جڏهن هڪ ڪلاٿ هائوس ۾ اندر گهڙي رهيو هو ته، هوءَ اتان شاپنگ ڪري اوڏي مهل نڪري رهي هئي. هڪ پل لاءِ ٻنهي جون نظرون مليون هيون ۽ ٻنهي هڪ سيڪنڊ ۾ هڪ ٻئي کي سڃاڻي ورتو هو.

ٻنهي جي زبان مان هڪ ئي وقت نڪتو هو : ”تون .... ۽ هتي ....؟!“ ۽ پوءِ هن پاڻ سنڀاليندي جلديءَ ۾ دڪان اندر گهڙي وڃڻ چاهيو ته، هُنَ هِن جا ارادا ڄاڻي وٺندي، تڪڙ ۾ چيو هو: ”ڇا تون ڏهن سالن جي هيڏي ساري عرصي گذرڻ باوجود به مون سان ناراض آهين ۽ ٻنهنجا ٻنج منت به مون کي نه ٿو ڏئي سگهين؟“ . هن جي لهجي ۾ بي انتها التجا هئي، جنهن کي هي رد ڪري نه سگهيو هو ۽ ائين ٻئي هلندا اچي هڪ ڪيفي ۾ وينا هئا.

هنن ٻنهي جي مَن ۾ ڪيئي سوال هئا. ڪئي سوچون هيون، ڪئي خيال هئا. جيڪي وضاحتن جا گهرجائو هئا. پر هي ٻئي خاموش هئا ۽

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چاهيندي بہ هڪ ٻئي کان ڪُجهہ پُڇڻ جي پاڻ ۾ سگهہ ساري نہ رهيا هئا. خاموشيءَ جو وقفو جڏهن ڪجهہ طويل ٿي ويو تہ هن، هن کان پُڇيو : " ڪيئن آهين سيما صاحبہ ؟".

هن جي من تي هن جي لفظن تيزاب جوڪم ڏنو. هو جيڪو هن کي نهايت پيار مان سيمي ڪري مخطاب ٿيندو هو، تنهن اڄ هن سان مخطاب ٿيندي، " سيما صاحبہ" چيو هو. ڪيڏو نہ دوريءِ وڇوٽيءَ جو احساس هو انهن لفظن " سيما صاحبہ " ۽ " سيمي" ۾.

هن پل ۾ هن جي ويجهو وينئي هوندي بہ پاڻ کان ڏور ڏور ۽ الائي ڪيترو ڏور ڀاسندي چيو : " ٺيڪ آهيان ظفر!".

" ۽ خوش نہ ؟!".

" خوش ڪير آ، تون خوش آ؟."

هن جي جواب هن کي لاجواب ڪري ڇڏيو.

ڪجهہ پلن لاءِ وري خاموشي ڇانئجي وئي. هن دفعي خاموشي جي وقفي کي سيما ختم ڪندي ظفر کان پڇيو : " تون ٻڌاءِ ڇا ڪندو آهين، ڪٿي رهندو آهين ۽ گهڻا ٻار اٿئي؟". هن وڏو ساهہ ڀريو، هڪ طنزيہ ۽ اُداس مُرڪ مُرڪي ۽ چيو : " ڪجهہ بہ تہ نہ بدليو آهي، نہ اها نوڪري، نہ اهو گهر ۽ نہ وري منهنجي گهر جي تنهائي، بس بدلجي وئينءَ تہ وقت سان گڏ تون............... صرف تون !".

" پر ظفر منهنجو بہ تہ انهيءَ ۾ ڪو ڏوهہ نہ هو. حالتن ئي مون کي زندگيءَ جي اهڙي بہ واٽي تي آڻي بيهاريو هو، جتي مون توکي تي اپنايو تہ ٽي زندگيون تباهہ ٿي ٿيون، ان ڪري مون پنهنجي زندگي جو ٻليدان ڏئي ٽن زندگين کي تباهہ ٿيڻ کان بچائي ورتو".

" ڄاڻان ٿو سڀ سيما!، پر....... پر منهنجو انهيءَ ۾ ڪهڙو ڏوهہ هئو ۽ هيڏي ساري سزا مون جو ڀوڳي ۽ اڃان تائين ڀوڳي رهيو آهيان؟ ڇو........... آخر ڇو؟".

"ظفر! ڪڏهن ڪڏهن اڻ ڪيل گناهن جي بہ سزا ڀوڳڻي پوندي آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۾ انهيءَ کي قدرت جو ليک سمجهي قبول ڪرڻو پوندو آهي. سزا تہ مون بہ ڀوڳي آهي، هيڏا سارا ڏهہ سال تون سمجهين ٿو تہ مون خوش ٿي گهاريا هوندا!؟ نہ ظفر نہ .... منهنجي مڙس ۾ ساهرن کي پاڻ ۾ پنهي جي تعلقاتن جي خبر پئجي وئي هئي، ان ڪري مون مارن ڪائڻ کان ويندي، پل پل طعنن جي تيرن جا عذاب سٺا آهن. جيڪڏهن تون اڃان بہ مون کي ڏوهي ٿو سمجهين تہ پوءِ پليز مون کي گهٽو ڏئي ماري ڇڏ". هن هن جا هٿ پنهنجي ڳلي ڏانهن آڻيندي چيو.

هن جي سموري ڪاوڙ ڪافور ٿي وئي ۽ هي سوچڻ لڳو تہ ان ۾ سيما جو بہ تہ ڪو ڏوهہ ڪو نہ هو. ڏهہ سال اڳ جڏهن هن جيئڻ ۽ مرڻ جا وچن ڪيا هئا تہ انهن تي هر موسم ۾ قائم ۽ دائم رهي هئي. پر پوءِ اوچتو وقت جي ڦيٽي اهڙو چڪر ڪاڌو ۽ حالتن هن کي اهڙي هنڌ اچي بيهاريو هو جتان هن کي ڇڏڻ کان سواءِ هن وٽ ٻي ڪا بہ راهہ نہ بچي هئي.

" آءٌ توسان ملڻ تنهنجي گهر اچان؟". هن جي خيالن کي بريڪ ڏيندي سيما چيو.

" هرگز نہ............... ڪڏهن بہ نہ".

" پر ڇو؟".

" ان ڪري جو آئون پئي ڪنهن جي بہ امانت ۾ خيانت جو قائل نہ آهيان. آئون اهو ڪڏهن بہ گوارا نہ ڪندس تہ شادي شده عورت جا واسطا مون سان بہ رهن".

" پر هاڻ تہ آئون ڪنهن جي بہ امانت نہ رهي آهيان، ٻہ سال ٿيا آهن، منهنجي مڙس کي هڪ روڊ ايڪسيڊنٽ ۾ فوت ٿئي، تڏهن کان آئون پنهنجي مائٽن وٽ پئي رهان".

" ڇا هاڻ بہ آئون توسان ملڻ نہ اچان؟".

موت ۾ هي چپ رهيو ۽ چاهيندي بہ اهو چئي نہ سگهيو تہ ها بلڪل اچ. هڪ وار تہ ڇا سو وار اچ، هزار وار اچ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

” ڪڏهن ڪڏهن انسان حالتن هٿان ايترو تہ مجبور ٿي پوندو آهي، جو هو پنهنجي من جون ڳالهيونِ زبان تي آڻي نہ سگهندو آهي ۽ جن سان پيار ڪندو آهي، جن کي دل جي اٿاهہ گهراين سان چاهيندو ۽ جن جون خوشيون توڙي غم پنهنجا پنهنجا لڳندا آهن، انهن کان ئي نظرون چورائڻ لڳندو آهي. ۽ انهن کي ويجهو اچڻ نہ ڏيندو آهي، ان ڪري جو ڪجهہ مجبوريون انهن آڏو هڪ مضبوط ديوار جي صورت ۾ اچي بيهنديون آهن “.

هن آڏو بہ مجبوريءَ جي هڪ مضبوط ديوار هئي، تنهنڪري هن نہ ٿي چاهيو تہ هيءَ هن سان ملي، ان ڪري بہ جو هن کي پڪ هئي تہ اها پهرين ملاقات پوءِ ٻي ملاقات جو ڪارڻ بنجندي، ٻي، ٽينءَ جو ۽ ائين آهستي آهستي پُراڻا سلسلا وري نئين سر بحال ٿي ويندا ۽ هن سان کو بہ سلسلو رکڻ نٿي چاهيو.

خاموشيءَ جو وقفو جڏهن ڪجهہ وڌيڪ طويل ٿي ويو ۽ هن کي پنهنجي سوال جو جواب نہ مليو تہ هن، هن کي ٻانهن کان وٺي لوڏيو ۽ پاڻ ڏانهن متوجهہ ڪرائيندي چيو : ” ظفر! آئون روز ڪو نہ ايندي يس، بس ڪڏهن ڪڏهن ايندي يس.......... ۽ مان جڏهن تنهنجي گهر اچان تہ تون مون سان ٻيلي ڳالهائجانءِ بہ نہ. هڪ نظر ڪٽي مون ڏانهن ڏسجانءِ بہ نہ ۽ ويهڻ لاءِ بہ ٻيلي نہ چئجانءِ. بس آءٌ هڪ نظر توکي ڏسي هلي ويندي يس.............. ظفر ڇا منهنجو ايترو بہ حق ناهي؟........ ٻُڌاءِ نہ ايترو بہ حق ناهي؟ “. ڳالهائيندي ڳالهائيندي هن جو آواز ڳرو ٿي پيو هو، ۽ بہ لڙڪ هن جي نيڻن جو بند ڀڃي ڳلن تي لڪير ٺاهي ويا هئا.

تنهن دم هن جواندر ميڻ ٿي پيو هو، هن جا مضبوط ارادا ڪچي پٿر جيان ڀُري پيا هئا ۽ هن کي مجبورن چوڻو پيو هو تہ : ” ٻيلي اچجانءِ پر ڪڏهن ڪڏهن “.

رات پنهنجو ڪارو وڳو پهري چُڪي هئي، آسمان جي سيج تي تارا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جرڪي رهيا هئا. چئوطرف پري پري تائين سانت ئي سانت ڇانيل هئي، انهيءَ موت جهڙي ماحول ۾ هي سيما سان ٿيل ملاقات بابت سوچي رهيو هو. هن سوچيو ته اهو ڪجهه نيڪ نه ٿيو، هر پهرين ملاقات ٻي ملاقات جو باعث بڻجندي آهي. ٻي ٽئين جو، ٽين چوٿين جو ۽ ائين سلسلو اڳتي وڌندو رهندو آهي ۽ پوءِ وڌندو ئي ويندو آهي. ان ڪري هن نه ٿي چاهيو ته سيما سان هن جو ڪو به سلسلو هجي. پر هن جي وس ۾ به ته ڪجهه نه رهيو هو.

هن کي ياد اچڻ لڳا اهي ڏينهن جڏهن هي ۽ سيما يونيورسٽي ۾ پڙهندا هئا. هي سوچڻ لڳو ڪيڏو نه سهانو وقت هو اهو جڏهن هي علامه آءِ آءِ قاضي جي مزار جي پر ۾ ويهي، ادب، فلسفي، شعر و شاعري، روز مره جي واقعن، سياست ۽ زندگي کان ويندي محبت تائين هر موضوع تي ڪلاڪن جا ڪلاڪ ڳالهائيندا رهندا هئا ۽ وقت گذرڻ جو هنن کي احساس ئي نه ٿيندو هو. هي فيض، بخاري، اياز، فرحت عباس شاهه، ساحر کان ويندي پروين شاڪر ۽ فراز تائين ٻين ڪيترن ئي شاعرن جي شاعري هن کي ٻڌائيندو رهندو هو ۽ هوءَ نهايت چاهه سان ٻڌندي رهندي هئي. نه صرف اهو بلڪه هو هڪ ٻئي جا برٿ ڊي به ملهائيندا هئا ۽ هڪ ٻئي کي تحفا ڏيندا هئا. اڄ به هن جا ڏنل سيئي تحفا هڪ پين، هڪ ڊائري، هڪ گهڙي، هڪ سينٽ جي شيشي، امر جليل، مظهر اسلام ۽ فراز جا ڪتاب هن وٽ محفوظ پيا آهن. ۽ هن کي دنيا جي هر شيءِ کان وڌيڪ عزيز آهن. بلڪه هن کي پنهنجي زندگي کان به وڌيڪ عزيز آهن.

هن ڪجهه به ته نه وساريو هو. نه هن سان گڏجي يونيورسٽي ۾ گهمڻ، نه پارڪن ۾ ويهي سموسا کائڻ ۽ جوس پيئڻ، نه حيدرآباد جي بوڪ اسٽالن تان ڪتاب خريد ڪرڻ، نه ريشم گهٽيءَ مان شاپنگ ڪرڻ، نه ننڍين ننڍين ڳالهين تي خوش ٿي کِلڻ ۽ هڪ ٻئي کان ڪجهه دير لاءِ رُسي وري جلدي پرچي پوڻ ئي ڪو هن وساريو هو. ۽

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اڄ وقت جي ستم ظريفيءَ سبب هي خود ئي انهيءَ هستيءَ کان پاڻ بچائڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو.
ٻئي ڏينهن صبح جو هوءَ هن وٽ آئي هئي. هن پاڻ کي روڪڻ جي ڏاڍي ڪوشش ڪئي هئي ته، اڳتي نه وڌي ۽ نه هن کي اڳتي وڌڻ ڏئي، پر هي پنهنجي من تي جبر ڪري نه سگهيو. ايئن ٻئي ڪيتري ئي دير تائين ماضي کي ياد ڪري خوش ٿيندا رهيا هئا ۽ انهيءَ موڙ تي اچي جتي ٻنهي ۾ جدائي ٿي هئي (ٿيو ائين هو ته سيما جون ٻه ڀيڻون جت ڏنل هيون اهي ٿيون سگ سيما جو گهري رهيا هئا ۽ سگ نه ڏيڻ جي صورت ۾ ٻنهي ڀيڻن کي طلاق جي ڌمڪي ڏئي رهيا هئا. حالانڪه سيما جي هڪ ڀاءُ کي هن جي ڀيڻ به ڏنل هئي. پر پوءِ به هو پنهنجي ڀيڻ جي زندگي داءُ تي لڳائيندي طلاق جي ڌمڪي ڏئي رهيا هئا. ان ڪري جي زندگي داءُ تي لڳائيندي طلاق جي ڌمڪي ڏئي رهيا هئا، ان ڪري سيما نٿي چاهيو ته هن هڪ جي زندگيءَ جي ڪري ٻي ٻيون زندگيون تباهه ٿي وڃن. انهيءَ ڪري هن پنهنجين سمورين آشائن جو انت آڻي، پنهنجي زندگيءَ کي قرباني جي سوليءَ تي ٽنگي ڇڏيو هو.) کي ياد ڪري ڪيتري ئي دير تائين روئيندا رهيا هئا.
هنن جي ملاقاتن جو سلسلو هاڻ ڇگو خاصو ڊگهو ٿي ويو هو. تڪلف ۽ جهجهڪ جون سموريون ڀتيون ڊهي وڃي پٽ پيون هيون ۽ اڳي جيان هي ٻئي هر مسئلي ۽ هر موضوع تي کُلي ڳالهائڻ لڳا هئا.
اهو جمع جو ڏينهن هو، هي ٻئي دريا ڪپ تي ڪيتري دير کان خاموش ويٺا هئا.
انهيءَ خاموشيءَ جي ديوار ۾ ڏار وجهندي سيما چيو : ” ظفر! هڪ ڳالهه آئون ڪيترن ڏينهن کان توکي چوڻ پئي چاهيان، پر پاڻ ۾ چوڻ جو ست به نه پئي ساريان“.
يڪدم ظفر جي چهري تي خوف ۽ سنجيدگيءَ جا پاڇا لهرائي ويا، پر پوءِ به هن پاڻ کي آٿت ڏيندي سوچيو، ضروري ڪونهي جيڪو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آئون سوچي رهيو آهيان، هوءَ به اهوئي ڪجهه چوڻ چاهيندي هجي ۽ پوءِ چيو : ” سيما تون چئُه آئون سڀ ڪجهه ٻڌڻ لاءِ تيار آهيان“.

” ظفر!..............ظفر!.........“.

” ها ها چئُه “.

” آئون توسان........... توسان شادي ڪرڻ چاهيان ٿي“.

سيما جا اهي لفظ هن لاءِ ڪنهن بم ڌماڪي کان گهٽ نه هئا. هن جو شڪ صحيح نڪتو هو، هن جنهن سبب جي ڪري سيما سان واسطا وڌائڻ نه ٿي چاهيا. آخرڪار وري به اهوئي ڪجهه ٿي ويو.

هي درد جي صليب تي ٽنگجي پيو ۽ هن کي چپ لڳي وئي.

” ٻڌاءِ نه ظفر! آئون توسان شادي ڪرڻ چاهيان ٿي، تنهنجو انهيءَ باري ۾ ڇا خيال آهي؟“.

ظفر پنهنجون سموريون همتون ڪٺي ڪيون ۽ پنهنجي لهجي کي انتهائي خشڪ بنائيندي چيو : ” پر آئون توسان شادي ڪرڻ نه ٿو چاهيان“.

سيما جي چهري تي يڪدم حيرانگي ڇانئجي وئي. ڇڻ هن کي انهيءَ جواب جي ذري برابر به توقع نه هئي.

” پر ڇو؟“.

” بس منهنجو فيصلو آهي“.

ڪئي پل خاموشيءَ جي نظر ٿي ويا، ۽ پوءِ سيما هڪ وڏو ساهه ڀريندي نهايت ڳنڀير ٿي چيو : ” ڇا تون ٻئي هنڌ ڪٿي شادي ڪرڻ جو خواهشمند آهين؟“.

”نه“.

سيما جو من درد جي شدت کان ڀرجي آيو ۽ هن هڪ ٻئي انديشي جي خوف کان چيو : ” ڀلا ڪٿي ائين ته ناهي ته ڏهه سال اڳ، مون توسان ڪورٽ ميرج ڪرڻ کان جيڪو انڪار ڪيو هو، انهيءَ جو بدلو اڄ تون انڪار جي صورت ۾ وٺي رهيو آهين؟“.

” نه ائين به ڪونهي“.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

" تہ پوءِ ڇاهي؟".

سيما جي ضبط جا سمورا بند ڀڄي پيا هئا. هن سسڪندي ظفر جي ڳلي مان ورني دوڏاڙيندي چيو : "تہ پوءِ ڇو نہ تو ڪرڻ چاهين تون مون سان شادي؟".

"مون توکي عبادت جي حد تائين چاهيو آهي، انهن ڏهن سالن جي عرصي ۾ اهڙو ڪو ڏينهن نا هي گذريو جو مون توکي دل جي اٿاهہ گهرائين سان ساريو نہ هجي ۽ اڄ........اڄ جڏهن تقدير اسان کي هڪ ٻيهڻ جو موقعو فراهم ڪري رهي آهي تہ تون انهيءَ کي بہ هٿ سان وڃائي رهيو آهين ؟!.

امتحان جي اها گهڙي پهچي چڪي هئي، جنهن کان هن هيل تائين بچڻ چاهيو هو. پر هاڻ هن جي بچڻ جا سڀ چارا بند ٿي ويا هئا ۽ درد جي اها گهڙي پڄي چڪي هئي، جنهن ۾ پاڻ بابت هن کي ٻڌائڻو هو.

هن پنهنجون سموريون همٿون ڪٺي ڪيون ۽ چيو : " تون ٻڌڻ چاهين ٿي نہ تہ آئون توسان شادي ڪرڻ ڇو نہ ٿو چاهيان. تہ ٻُڌ، ان جو سبب اهو آهي تہ .... اهو آهي تہ مون کي بلڊ ڪئنسر آهي ۽ آئون ٿوري عرصي جو مهمان آهيان".

ظفر جا لفظ هن جي ذهن تي هٿوڙن جيان وسيا. هوءَ سوچن جي ساگر ۾ لڙهي وئي. لڙڪ سندس اختيار جا سمورا بند ٽوڙي ڀڙواڪيءَ سان وهڻ لڳا. هڪ ڏکي مانڌ سندن جسمن ۽ ذهن کي ڏنگڻ لڳي .

چند پلن جي خاموشيءَ کان پوءِ پاڻ سنڀاليندي سيما ڳوڙها اگهيا ۽ ظفر کي چيو : "ظفر! ايڏي پيڙا، ايڏي پوڙنا توکي اڪيلي سر ڀوڳڻ ڄڳائي ٿي؟، هنن تمام حالتن جي ذميوار مان بہ تہ هئس، پوءِ سزا تو اڪيلي سر ڇو ڪاٽي؟".

وري ڪجهہ دير لاءِ ٻئي سانت جي حوالي ٿي ويڃن ٿا.

ظفر مات کي ٽوڙيندي چيو: "سيما! صرف ان لاءِ تہ تون ڏکي نہ ٿين".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

"مان سُکي ڪڏهن هيس؟". سيما احتجاجي لهجي ۾ چيو.

"ظفر!"

"هُون،.

"مان پوءِ بہ توسان شادي ڪرڻ چاهيان ٿي." سيما پنهنجو آخري فيصلو ٻڌائيندي چيو.

" نہ سيما! اهو پاڳل پڻو ڇڏي ڏي، ميلاپ هينئر اسان جي پهچ کان پري ٿي چڪو آهي. ۽ اهو گهٽ آهي ڇا؟ باقي زندگي مطمئن ٿي گذارڻ لاءِ، تہ اسان ٻنهي هڪ ٻئي کي روح جي گهراين سان چاهيو آهي. تون وڌيڪ ڏکي ٿين اهو آءٌ گوارا نہ ڪندس".

" نہ ظفر نہ ! هاڻ تنهنجي هڪ بہ نہ هلندي، مون فيصلو ڪري ڇڏيو آهي تہ جيئڻو آهي تہ توسان. پوءِ ڀلي جيون وفا ڪري يا نہ".

" اهو ناممڪن آهي سيما!".

" ناممڪن ڪُجهہ بہ ناهي". سيما وري روئڻ ۾ لڳي وئي.

ڪجهہ دير ڪان پوءِ ظفر چيو : "چڱو تون اٿي تہ هلون، مان توکي تنهنجي گهر ڇڏي اچان ۽ تون آرام سان سوچي سمجهي پوءِ پنهنجي فيصلي کان آگاهہ ڪجانءِ".

سيما وراڻيو: " مون سوچي ڇڏيو آهي. دماغ جي فيصلن ايتري اذيت ڏني اٿم جو هاڻ هر فيصلو دل جي راءِ سان ڪندي آهيان".

" چڱو هاڻ اٿ تہ هلون. انهيءَ مسئلي کي سياڻي ڪو نتيجو ڏينداسين". ظفر هن کي ٿاريندي چيو.

صبح جو سوير نوڪرياڻي سيما کي نند مان اٿاري هڪ خط ڏنو. هوءَ خط کولي پڙهڻ لڳي ٿي:

ان ڪان اڳ،

جو درياءُ اُجاري وٺ

هلي اچي ۽

اُجارو بي ادب ٿي پئي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ءَ ان ڪان اڳ

جو مان خود غرض ٿي پوان ۽

دردن جي آڙاهہ ۾ توکي،

اڪيلي ڇڏيان.

آءُ توکي الوداع ٿو چوان.

الوداع!

الوداع! اي سيما! الوداع!

الوداع! اي شهر الوداع!

الوداع! اي زندگي الوداع!

الوداع!الوداع!الوداع!............!

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وڃائجي ويل شهر جي ڳوڙ ۾
نڪتل شخص

بس اسٽاپ تي تمام گهڻي رش هئي. بسن، وينن، رڪشائن ۽ ٻين موٽرڪارن جا آواز ۽ مختلف هارن ڪنن جا پڙدا ڦاڙي رهيا هئا. چئو طرف ماڻهن جي اچ وڃ لڳي پئي هئي. ڪي پنهنجن دوستن، عـزيزن کي See Off ڪرڻ آيا هئــا تـہ ڪي وري پنهنجن دوستن عـزيزن کي Receive ڪرڻ. ڪي شوقيہ ماڻهو وري جن ۾ نوجوان، ٻـڪـا توڙي پوڙها شـامل هئـا، اُهي وري پنهنجي نيـٽن جي اُڃ اُجهائڻ لاءِ آيا هئا، بسن ۽ وينن جي پاسن ۾ بيٺل ريڑهن وارا پنهنجين پنهنجين شين جي فروخت لاءِ زور زور سان هوڪا ڏئي رهيا هئا. غرض تہ افراتفري جهڙو عالم لڳو پيو هو. اهڙي افراتفري جي ماحول ۾ هو مون کي پري کان ئي اجنبي لڳو. هو چئوطرف ائين نهاري رهيو هو ڄڻ غلط اسٽاپ تي لهي پيو هجي. ويجهو وڃي پڇيو مانس :" ڀائو ڪير

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آهين ۽ هتي ڇا ڪري رهيو آهين؟".

ٽِڪ ٻڌي مون کي نهارڻ لڳو ڄڻ سڃاڻڻ جي ڪوشش ڪندو هجي، ۽ پوءِ چيائين :" اهو شهر ئي ناهي رهيو. جيڪو منهنجي سڃاڻپ هيو، شهر جي وڃائجي وڃڻ کان پوءِ منهنجي ڪا به سڃاڻپ ناهي رهي ۽ هتي آءٌ پنهنجو شهر ڳولي رهيو آهيان".

پڇيومانس :" پوءِ توکي مليو پنهنجو شهر؟".

چيائين : "اڃا تائين تہ نہ مليو آهي".

پڇيومانس : "ڀلا تنهنجو اهو شهر ڪيئن هو؟".

چيائين : "منهنجو شهر بيحد خوبصورت هو. ٻارن جي مرڪن وانگر ۽ محبوب جي دل لڀائيندڙ ادائن وانگر. منهنجي شهر جا ماڻهو ڦڏي فساد کان لهرائيندا هئا ۽ اُتي مڪمل امن امان هو ۽ منهنجي شهر ۾ ڪائنات جي هر خوشي موجود هئي".

پڇيومانس : "ڀلا تنهنجي شهر جا ماڻهو هڪٻئي سان ڪيئن پيش ايندا هئا؟".

چيائين : "منهنجي شهر جا ماڻهو هڪ ٻئي سان نهايت پنهنجائپ منجهان پيش ايندا هئا. ۽ هو هڪٻئي جو ايڏو خيال رکندا هئا، جيترو هاري پنهنجي ٻنيءَ جو رکندو آهي، عاشق پنهنجي محبوب جو رکندو آهي، ماءُ پنهنجي اولاد جو رکندي آهي ۽ هڪ وڻي جيترو پنهنجي "ور" جو خيال رکندي آهي".

مون کي هي ماڻهو ڏاڍو دلچسپ لڳي رهيو هو.

هن جون ڳالهيون بہ ڏاڍيون موهيندڙ هيون. ان ڪري مون هن کي هٿ مان وڃڻ ڏيڻ جو فيصلو ڪيو. ان ڪري مون هن کي هٿ مان ونندي چيو : "اڄ تہ توکي چانهہ پياريان". موٽ ۾ هن ڪا بہ مزاحمت نہ ڏيکاري ۽ اسين هلندا اچي هڪ هوٽل تي ويناسين.

چانهہ جو آرڊر ڏيندي، گفتگو جي ڪڙي کي مون ٻيهر اتان کان ملائيندي هن کان پڇيو : "تنهنجي شهر جا ماڻهو مسافرن سان ڪيئن پيش ايندا هئا؟".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڄيائين : منهنجي شهر جا ماڻهو مسافرن سان ائين پيش ايندا هئا، ڄڻ هو پنهنجي ئي شهر جي ماڻهن سان ملي رهيا هجن. هو مسافرن کان سندن شهر متعلق پڇندا هئا، اتان جي رهڻي ڪهڻي، اٿڻي ويهڻي متعلق پڇندا هئا. ۽ هو مسافرن سان ايترو ته پنهنجائپ منجهان پيش ايندا هئا، جو موڪلائڻ وقت مسافرن جا نيڻ ٻرجي ايندا هئا".

حيران ٿيندي ڄيومانس : "ڇا واقعي تنهنجي شهر ۾ ايترو پيار هو؟".

ٽيبل تان ڇانهه جو ڪپ کڻي سپ ڀريندي ڄيائين : "تمام گهڻو، ايترو جيترو ڪير ڌرتي سان ڪندو آهي، ايترو جيترو ڪير پنهنجي بزرگن سان ڪندو آهي ۽ ايترو جيترو ڪير پنهنجي اولاد سان پيار ڪندو آهي".

پڇيومانس: "تنهنجي شهر جي خاص سڃاڻپ ڪهڙي هئي؟".

ڄيائين :"منهنجي شهر جي خاص سڃاڻپ اها هئي ته اتي ڪير به ڪنهن سان حسد نه ڪندو هو، نفرت ۽ دشمني جو ته اُتي نالو نشان ئي ڪو نه هو، ڪوڙ ڇا ٿيندو آهي؟، منهنجي شهر جا ماڻهو ان کان واقف ئي نه هئا، اتي هر ڪنهن جي جذبن جو احترام ڪيو ويندو هو ۽ هڪ ٻئي جي خواهشن جو تمام گهڻو خيال رکيو ويندو هو".

پڇيومانس: "تنهنجي شهر جا ماڻهو ادب ۽ شعر و شاعري سان به لڳاءُ رکندا هئا؟".

ڄيائين : "تمام گهڻو".

پڇيومانس: "پلا هو ڪنهن کي گهڻو پڙهندا هئا؟".

پاڪيٽ مان سگريٽ ڪڍي دکايائين ۽ سگريٽ جو وڏو ڪش هڻندي ڄيائين : "منهنجي شهر جا ماڻهو پٽائي، غالب، بلها شاهه، وارث شاهه کان ويندي سچل ۽ سامي تائين سيني کي هڪ جيتري انس سان پڙهندا هئا".

پڇيومانس: "تنهنجي شهر جا ماڻهو ۽ ثقافت کاتو به ڇا بيمار ادبين، سگهڙن ۽ فنڪارن جي پرگهور نه لهندو هو ۽ اُهي به استاد بخاري ۽

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

واجد جيان بيماري جي بستري تي چڙي چڙي دم ڏيندا هئا؟".
چيائن : "بلڪل نه. منهنجي شهر جا ماڻهو ۽ ثقافت ڪاتو بيمار ادين، شاعرن ۽ فنڪارن جي باقائدي پرگهور لهندو هو. منهنجي شهر جي ماڻهن کي ادين، شاعرن ۽ فنڪارن سان تمام گهڻو پيار هو. هو ادين، شاعرن ۽ فنڪارن کي قومي سرمايو سمجهندا هئا. تنهن ڪري انهن جو علاج تيستائين جاري رهندو هو، جيستائين هو بلڪل نيڪ ناڪ نه ٿي ويندا هئا".
پڇيومانس : "تنهنجي شهر جي ماڻهن کي ثقافت ۽ تاريخي ورثي سان ڪيترو پيار هو؟".
چيائين:" منهنجي شهر جي ماڻهن کي ثقافت ۽ تاريخي ورثي سان تمام گهڻو پيار هو. هو پنهنجو لباس پائي فخر محسوس ڪندا هئا. هو تاريخي ورثي کي بچائڻ لاءِ حڪومت سان سهڪار ڪندا هئا ۽ هنن کي پنهنجين ثقافتي شين ۽ تاريخي ماڳن سان بي انتها پيار هو".
پڇيومانس: " چا تنهنجي شهر ۾ به ڀڳل ٽٽل روڊ هئا، ناڪاره ڊرينج سسٽم هو، پيئڻ جي پاڻي جي ڪوتي هئي، نوجوان نوڪرين لاءِ در در ڌڪا کائيندا وتندا هئا، رشوت ۽ چور بازار گرم هئي، تعليم مهانگي ۽ صحت گهرن ۾ دوائون اڻ لڀ هيون ۽ سياسي پارٽيون ڀهرين وڏن وڏن ڪمن ڪرڻ جون دعوائون ڪري ۽ پوءِ جڏهن اقتدار ۾ ايندڙيون هيون ته عوام کي وساري ڇڏينديون هيون؟".
حيران ٿيندي چيائين : "بلڪل نه. منهنجي شهر ۾ ڀڳل ٽٽل روڊ نه بلڪه پڪا ۽ ڪشاده رستا هئا. ڊرينج سسٽم انتهائي پائيدار هو، پيئڻ جي پاڻي جي ڪوتي جو ته سوال ئي پيدا نٿي ٿيو، نوجوان سڀ روزگار سان لڳل هئا، رشوت ۽ چور بازاري جو ته نالو ۽ نشان ئي ڪو نه هو، صحت ۽ تعليم مفت هئي ۽ سياسي پارٽيون جيڪي به دعوائون ڪنديون هيون ته اهي اقتدار ۾ اچي پوريون به ضرور ڪنديون هيون".
پڇيومانس." چا تنهنجي شهر ۾ به عورت کي ڪاري ڪري ماريو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ويندو هو؟."

چيائين:" منهنجي شهر ۾ عورت کي ڪاري ڪري مارڻ جو ته سوال ئي پيدا نه ٿي ٿيو، ڇاڪاڻ جو منهنجي شهر ۾ عورت کي به مرد جيتري ئي حيثيت حاصل هئي، عورت مرد سان ڪلهو ڪلهي سان ملائي ڪم ڪندي هئي. ٻيو ته منهنجو شهر علم جي روشني سان مالا مال هو".

پڇيومانس: "ڀلا تنهنجي شهر ۾ به وڏيرا هارين کي پنهنجي خانگي جيلن ۾ قيد ڪري رکندا هئا ۽ انهن تي هر طرح جو ظلم ڪندا هئا؟".

چيائين : " بلڪل نه. منهنجي شهر ۾ ته جو ڪيڙي سو ڪائي جو نظام هو. اُتي ڪير به وڏيرو ۽ هاري نه هو ۽ اتي سڀ پاڻ ۾ برابر هئا".

پڇيومانس: "ڇا تنهنجي شهر ۾ به غنڊه گردي، دهشتگردي ۽ ڌاڙيلن جون ڦهري ڪاروايون ٿينديون هيون ۽ ڇا تنهنجي شهر جا ماڻهو به خوف واري فضا ۾ ساهه کڻندا هئا؟".

چيائين :" بلڪل نه. توکي پهرين به ٻڌائي آيو آهيان ته منهنجي شهر ۾ بلڪل امن امان هو ۽ منهنجي شهر جا ماڻهو سُک، امن ۽ شانتي سان رهندا هئا".

پڇيومانس: " مسئلا حل نه ڪرڻ جي صورت ۾ به ڇا تنهنجي شهر جي حڪومت ڪرسي کي چنبڙي پئي هوندي هئي؟".

چيائين : "بلڪل نه. مسئلا حل نه ڪرڻ جي صورت ۾ منهنجي شهر جي حڪومت استعيفيٰ ڏئي ڇڏيندي هئي".

حيران ٿيندي پڇيومانس: " ڇا واقعي تنهنجي شهر ۾ ائين ٿيندو هو؟".

مُرڪندي چيائين : " ها واقعي منهنجي شهر ۾ ائين ٿيندو هو".

پڇيومانس: " ڀلا تنهنجو اهو شهر ڪٿي هو ۽ توکان ڪيئن گم ٿي ويو؟".

موت ۾ ڏادو اُداس ٿي پيو. من ۾ محشر برپا ٿي ويس. بي چيني وڌڻ ويڙهيءَ جيان وڪوڙڻ لڳس، ڏادو اتاولو ٿي پيو. ڳالهائڻ لاءِ چپ کوليائين ته آواز ڳرو ٿي پيس. ضبط ڪندي ڀريل آواز سان الائي ڪيئن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چئي سگهيو تہ :” منهنجو اهو شهر هن جي نيٽن ۾ هو. هن جي نيٽن ۾ مون ڪائناتِ جا سمورا رنگ ڏٺا هئا. اوچتو هن جي گم ٿي وڃڻ تي مون کان منهنجو شهر ٻہ وڃائجي ويو آهي. تڏهن کان آئون پنهنجو وڃايل شهر ڳولي رهيو آهيان“.

هو تيزيءَ سان ڪرسي تان اٿيو ۽ تڪڙا تڪڙا قدم کڻندي، مون کي حيران ۽ پريشان ڇڏي هوٽل مان نڪري ويو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مـــــور

هي دروازو کڙڪائي ٿو. پر موٽ ۾ ڪو بہ جواب نٿو مليس.
چند ساعتن بعد ٻيهر زور سان دروازو کڙڪائي ٿو.
"ڪير؟". هن دفعي اندران خوفزده آواز ۾ جواب مليس ٿو.
"مان آهيان انور".
"اڇا تہ تون آهين انور!". شهزاد دروازو کوليندي چوي ٿو. هي جيئن ئي اندر گهڙي ٿو تہ شهزاد چويس ٿو :" هانءُ ڦاڙيو هئي، اسان سمجهيو پوليس اچي وئي آهي".
"ڇو ڪو شڪار ڦاسايو اٿو ڇا؟". انور مرڪندي چوي ٿو.
"شڪار بہ ڪو شڪار، ڏسندين تہ وات گودو ٿي ويندئي".
"ڇو ڪا آسماني مخلوق آ ڇا؟!". انور مذاق ڪندي چويس ٿو.
"آسماني مخلوق بہ هن کي ڏسي تہ شرم ۾ پاڻي پاڻي ٿي وڃي". شهزاد هن جي تعريف ڪندي چوي ٿو.
"خير تون ٻڌاءِ جاويد ڪٿي آ؟". انور هن کان پڇي ٿو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

"الائي هتي تہ اجان ناهي آيو" . شهزاد هن کي ٻڌائي ٿو. ايتري ۾ ڪمري مان نڪري سلوار جا وَر ٺاهيندي اڪرم بہ هنن وٽ اچي پهچي ٿو.

" ڪهڙا حال آهن انور؟" .

" چڱا" .

" تون ٻڌاءِ اڪرم ؟" .

" خير لڳو پيو آ" .

" ڪامريڊ! وَٽ ڪندين چا؟" . ايمان سان ڪمال جي شي اٿئي" . چند ساعتن بعد اڪرم مُرڪندي انور کي چوي ٿو.

" نہ يار آءٌ تڪڙو آهيان. جاويد کي ڏسڻ آيو هوس، پر اجان هتي ناهي آيو. هاڻ دڪان تي وڃانس ٿو متان اُتي ملي وڃي" .

هو وڃڻ لاءِ موٽ کائي ٿو تہ اڪرم روڪيندي چويس ٿو :" اڙي يار وَٽ ڪيون وڃ. اهڙيون شيون وري وري ناهن ملنديون ۽ قسمت سان هٿ ايندڙيون آهن" .

هي موٽ کائيندي هنن کان پڇي ٿو : " ڪبوتري آهي يا ڪبوتر؟" .

" ڪبوتر آهي، پر گولو اٿئي گولو" . اڪرم کلندي ٻڌائيس ٿو.

هو ڇوري جو ٻُڌي وڃڻ لاءِ ٻيهر مُڙي ٿو تہ شهزاد چويس ٿو : "ظالم! شيءِ اٿئي شيءِ. ايمان سان اونداهي ڪمري ۾ ويهارينس تہ راڌ جي ضرورت ئي نہ پوي. وڏي ڳالهہ تہ عمر بہ 15-16 سالن کان مٿي ڪو نہ ٿيندس" .

(جاويد جي معرفت اڪرم ۽ شهزاد سان هن جي دوستي ٿي هئي ۽ هي ٽورن ڏينهن ۾ هڪٻئي سان گهڻو ڦري ٿي ويا هئا.)

هي وري موٽ کائي ٿو. دوستن جي ايڏي تعريف تي دل ۾ اشتياق ٿو پيدا ٿيس ۽ سوچي ٿو ڏسان تہ آهي ڪهڙي شي جنهن جي هي ايتري تعريف ٿا ڪن. هن کان اڳ هڪ بہ شيون جيڪي گڏجي ڪاڏيون آهن، انهن جي تہ هنن ڪڏهن بہ ايتري تعريف ناهي ڪئي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”يار! هاٽي ايترو اصرار نا ڪيو ته وچان تو ڪمري ۾ ۽ ڏسان تو ته کهڙا ڦاڙها ماريا اٿوَ“. هي ڪمري ڏانهن وڪون کڻندي ڪي چوي ٿو. پويان شهزاد چويس ٿو : ” اڙي شيءِ ڏسندين ته عمر ڀر دعائون ڪندين“.

هي ڪمري ۾ گهڙڻ وقت سوچي ٿو. جي واقعي ايترو سهڻو هوندو ته پهرين چاٽو ڪندومانس، ان بعد ڏک ڪندومانس.

ڪمري ۾ گهڙيو ته بيڊ تي ڇوري کي ٻانهون ڪاڏي تي ڏئي اونڌو ستل ڏٺائين. سندس ماسيرو پولهه ڏسي، سڄي بدن ۾ برقي لهرون ڊوڙي ويس. ٿورو اڳتي وڌيو ته کڙڪي تي ڇوري اُٿي ئي ستي ڪنڌ ڦيرائي هن ڏانهن نهاريو.

هن جا تاڪ لڳي ويا. مٿو گهوماتيون کائڻ لڳس، سن ٿي ويو ۽ حيرتن جا پهاڙ ڪري پيس. يقين ئي نٿي آيس ته ڪو ائين به ٿي سگهي ٿو. ان ڪري جو بيڊ تي ستل ڇوڪرو ٻيو ڪو نه پر هن جو ننڍو ڀاءُ مظهر هو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سيلز مين جو هڪ ڏينهن

منجهند جو هڪ ٿي رهيو هو. گرمي پنهنجي جوڀن تي هئي. ائين پئي لڳو ڄڻ ٻڪي مـــان هوا ڇڏائي وئي هئي. فل اسپيڊ تي هلندڙ پکو جسم مان ڳڙندڙ ٻگهر کي سڪائڻ ۾ ناڪام وڃي رهيو هو. بازار ۾ اڳ جهڙي رونق هاڻ نه رهي هئي. ايڪڙ ٻيڪڙ ماڻهو اچي ۽ وڃي رهيا هئا. گرميءَ ماڻهن کي گهرن ۾ رهڻ تي مجبور ڪري ڇڏيو هو.

صبح کان هن ٻوهڻي نه ڪئي هئي. اڄ صبح ساڻ ئي هن کي چندا گراهڪ لڳا هئا.

اڃان هن دڪان مس کوليو هو ۽ صفائي لاءِ تياري تي ورتائين ته هڪ پَتڪي سان جهونو شخص، جنهن سان 12 کان 14 سالن جو ڇوڪر ڳڏ هو، دڪان تي چڙهي آيا هئا.

هن کنگهڪار ڪري گلو صاف ڪيو هو ۽ پنهنجي مخصوص ٻوليءَ ۾

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سائن مخطاب ٿيو هو : ”ها چاچا حڪم ڪريو!“.

” ابا ننڍڙي لاءِ ڪو سينڊلڙو ته ڏيکار“.

هن ڀهرين نظر ۾ سندن جائزو ورتو پنهنجي لهجي کي انتهائي خوشگوار بنائيندي چيو هو: ”ڪوڙ سينڊل چاچا“.

هن هلڪي وارا سينڊل ٽن مختلف ڊزائنن ۾ هيٺ لاٿا. ۽ خبرداري سان صندليءَ تي سامهون ويهندي، ساڄي پير جو هڪ، هڪ سينڊل ڪڍي سندن سامهون رکيو هو.

ٻوڙهي ٽئي سينڊل واري واري سان کڻي اٿلائي پٿلائي ڏٺا هئا. ۽ پوءِ هن سان مخاطب ٿيو هو: ” ابا ڪي چڱا سينڊل ڏيکار. جيڪي چار ڏينهن هلن به، پئسن جي تون پرواهه نه ڪر. رکو شي سٺي هجي“.

هي دل ۾ ڏاڍو خوش ٿيو هو ته اڄ صبح سان ئي ڪنهن سٺي گراهڪ جو منهن نصيب ٿيو آهي. ان ڪري اڄ مڙئي سوايو ڌنڌو ٿيندو ۽ سيٺ خوش ٿي ويندو. سندس ذهن ۾ ڪنهن اهو وهم ويهاري ڇڏيو هو ته جيڪڏهن ڀهريون گراهڪ سٺو لڳي ته اهو ڏينهن ڌنڌي جي حوالي سان مڙئي چڱو گذرندو آهي. هن جو ايمان ان ڳالهه ۾ ان ڪري به پختو ٿي ويو هو جو هيل تائين گهڻو ڪري هن سان ائين ئي ٿيو هو.

هن سٺي وارا ٽن مختلف ڊزائنن ۾ سينڊل لاٿا ۽ هڪ هڪ پير ڪڍي هن جي آڏو رکيا هئا.

ٻوڙهي ٽنهي مان هڪ سينڊل چونڊي کنيو ۽ ان کي اٿلائي پٿلائي ڏسڻ کان پوءِ هن کي چيو : ” ابا هي پارائينس“.

چوڪري کي سينڊل پارائڻ کان پوءِ، ٻوڙهي جوڪر ڏي [illegible] ابا هلي ڏس“. ڇوڪري دڪان ۾ ٻه ٽي قدم کڻي هلي ڏٺو.

”ابا پير ۾ ته پورو اٿئي نه؟“.

ڇوڪر ڪنڌ ڌوڻي هائوڪار ڪئي.

”ها ابا بها ڪر هن جي!“.

”چاچا ٻه سئو روپيه“.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻوڙهو اتي ويٺي رهيو.
"چاچا ويهه تہ سهي".
" ابا ڇا ويهان، وٺي ايڏو ٽيو ڏنو اٿئي!".
" هلڪي واري شي تي ويهين ڪو نہ ٿو. سُٺي شيءِ تہ ضرور سٺا پئسا ڪائيندي نہ. هي چمڙي جي شي اٿئي، ٻارهين مهيني بہ چمڙو نہ نڪري تہ واپس ڪري وڃجانءِ چاچا!".
"ابا آهي تہ برابر چمڙو، پر ٻها تہ مناسب لڳاءِ".
هو وچڻ لاءِ مڙيو هو تہ هن ٻانهن مان وٺي روڪيندي چيو هوس :
"چاچا! تون اسان جي چوڻ سان تہ پئسا ڪونہ ڏيندين نہ، تون ٻڌاءِ گهڻا ڏيندين؟ اسان کي جي پنج روپيا بچيا ۽ سمجهہ ۾ آيو تہ ٺيڪ آ، نہ تہ تنهنجا پئسا تو وٽ هوندا ۽ اسان جي شي اسان وٽ هوندي".
" ابا! اَسي 80 روپيا ڏيندوسانءِ". سمجهہ ۾ اچئي تہ بسم الله ڪر".
" نہ چاچا! ايتري جو تہ خريد ئي ڪونهي. تون حق نہ ڪر نہ اسان جو".
همراهہ روپيو بہ مٿي نہ چڙهيو ۽ دڪان تان لهي ويو هو.
هي چين ۾ ڦٽڪيو هو : " 100 تائين اچي ها تہ بہ ڏئي ڇڏيانس ها".
ان بعد هڪ ٻيو ٻوڙهو دڪان تي چڙهي آيو هوس.
" ابا! بوٽ تہ ڏيکار".
" کهي سان هجي يا بغير کهي جي چاچا!".
" بغير کهي جي ڏيکار".
" پير ڪڍ".
هن پير ڪڍي ڏيکاريو هوس. ۽ هي 7 نمبر جا گُر (بغير کهي جي فل) لاهڻ لڳو هو. ٻوڙهي هڪ گُر پائي ڏنو هو ۽ هن کي چيائين : " هن جو ڳالهاءِ".
" 350 روپيا".
" گهڻا آهن".
" 330 دجانءِ".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

"اڃا وڌيڪ ٿو ٻڌائين".
" پوءِ تون ٻڌاءِ گهڻا ڏيندين؟".
" مان ڪندو سانءِ ڳالهه هڪڙي".
" اها ته تمام سٺي ڳالهه آهي".
" 200 روپيا ڏيندو سانءِ".
" چاچا! هاڻي چوانءِ ويهي ته پنج نه ڏي، ڏهه نه ڏي ته سٺو نه ٿو لڳي. بس تون 250 روپيا ڏجانءِ".
"200 وٺين ته بسم الله ڪر".
هن دل ۾ سوچيو هو ته پهرئين گراهڪ کان نه ڪمايم ته خير آ، پوهڻي ته ڪيان پوءِ ڏنو ويندو.
"ڏي چاچا هاڻي، صبح جو ٽيم آ. گهل ڪو نه ٿا ڪيون. تومان نه ڪمايوسين ته خير آ".
هن بوٽن جو جوڙو پيڪ ڪري شاپنگ بيگ ۾ وجهي پوڙهي کي ڏنو.
"ابا! ڪولينس ته صحيح چڱي طرح پائي ته ڏسان".
پوڙهي پيهر بوٽ پائي ڏنو ۽ هن کي چيائين : " سوڙهو آ".
هن 8 نمبر جو ڳم لاهي ڏنس ۽ چيائين : "جي اهو سوڙهو آ ته پوءِ هي 8 نمبر ڪٽي وڃو".
پوڙهو شر ٿي ويو : "آءٌ اهو ڇو وٺان".
" ته پوءِ هي ڪٽي پاءِ. پائڻ کان پوءِ کُلي ويندو".
" نه هي سوڙهو آ".
" ته پوءِهن کان وڏو نمبر ڪٽي وڃ نه".
" اهو ڇو ڪٽان؟!""
دل ۾ سوچيو هئائين : "عجيب بيوقوف پوڙهو آ".
"چاچا! وٺو ڪو نه اتئي ڇا پيلا؟".
" ها. ها. ناهي وٺو" ۽ پوڙهو دڪان تان لهي ويو هو.
ان بعد هڪ وڳي تائين ٽي چار پيا گراهڪ لڙي آيا هوس پر سڀ ڪڙو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

(نہ وڻڻ وارا) هئا. هن سوچيو : " لڳي ٿو، اڄ چنڊن گراهڪن جي ڪا بس ڀرجي آئي آهي".

ڏيڍ ڏاري سيٺ جي گهران ماني آئي.

هن ماني کاڌي. ٻاني ڪائڻ کان پوءِ چانهہ گهرائي پيتائين، پہ ٿي منٽ دم پٽيائين. ان بعد ٻاهر اسٽول تي ويهي گراهڪ ڦاسائڻ ۾ لڳي ويو.

جنهن بہ ماڻهو سندس دڪان يا شوڪيس ڏانهن ٿي نهاريون تہ هن تڪڙ ۾ ٿي ڪائنن پڇيو : " ها ادا، ها ڀائو، آ دوست، آ سائين ڇا کپي؟".

موٽ ۾ ڪن ڪيس ڪنڌ لوڏي ڪجهہ بہ نہ وڻڻ جو اشارو ٿي ڪيو ۽ ڪي تہ مورڳو وري اڳتي وڌي ٿي ويا.

هن لاءِ ڪجهہ نہ ڪجهہ ڪپائڻ ان ڪري بہ لازمي ٿي پيو هو جو سيٺ کان 100 روپيا وٺنا هئس، جيڪي هن کي ڪير واري کي ڏيڻا هئا.

اڌ ڪلاڪ جي جدوجهد کان پوءِ نيٺ هڪ گراهڪ ڦاسائي ورتائين.

" ها سائين ڇا کپي؟". گراهڪ ٿانيڪو ٿي وينو تہ هن پڇيس.

" سوفتي کپي اوريجنل اٽليءَ ۾".

هي اندرئين پورشن مان چار ڊزائن اوريجنل اٽليءَ جون سوفتيون ڪڍي آيو، ۽ هڪ هڪ پير ڪڍي آڏو رکيائين.

نوجوان کي انهن مان ڪا بہ ڊزائن پسند نہ آئي.

هي ٿي سوفتيون ٻيون ڪڍي آيو ۽ نوجوان کي امپريس ڪرڻ لاءِ چيائين : " هي تازو نيون ڊزائنون آيون آهن".

نوجوان کي اتان بہ ڪا سوفتي پسند نہ آئي.

نوجوان شوڪيس ۾ رکيل سوفتين کي ڏسڻ لڳو.

هڪ سوفتي ڏانهن اشارو ڪندي هن کي چيائين : " هو سامهون جيڪا بڪل واري سوفتي پئي آ، اها ڪڍي آ".

هن سوفتي ڏسي چيو " حاضر".

دل ۾ سوچيائين ڪا تہ پسند آيس. اندر اچي ڪيس سخت مايوسي ٿي ڇاڪاڻ جو ان ڊزائن ۾ سندس گهربل 9 نمبر موجود ڪو نہ هو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جڏهن تہ 6 ۽ 7 نمبر موجود هئا. سوچيائين 8 يا 10 نمبر هجي ھ تہ بہ پارائي چڏ يانس ها.
هن نائين نمبر جون بہ سوفتيون ٻيون ڪنيون ۽ نوجوان آڏو ڪولي رکندي چيائين : ”هي خوبصورت ڊزائنون ڏسو“.
نوجوان سوفتين تي اچاتري نظر وجهندي چيو : ” نہ هوءَ بڪل واري ڏيکار“.
” هي سڀ نيون خوبصورت ڊزائنون آهن، هتان پسند ڪيو“.
” نہ بڪل واري ڏيکار“.
هن مايوس ٿيندي چيو:” انهيءَ ڊزائن ۾ توهان جي پير جو نمبر ڪونهي“.
نوجوان اٿيو ۽ دڪان تان لٿو هليو ويو.
ان بعد بہ گراهڪ ٻيا آيس، پر اُهي بہ ڪڙُو (نہ ونڻ وارا) هئا.
هن کي لڳو، اڄ هي ٻوهٽي ڪري نہ سگهندو ۽ سيٺ ڪان هن کي 100 روپيہ ملي نہ سگهندا، ۽ سيٺ ويسي وارا پيسا بہ گهران ڀريندو.
هن جي سوچن کي بريڪ تڏهن لڳي، جڏهن ٻن ڄڻن دڪان تي چڙهي اچي سلام ورايس. موٽ ۾ هن و عليڪم السلام چيو.
هو ٻئي ٿانيڪا ٿي وينا تہ هي پيشاورانہ زبان سان ساڻن مخطاب ٿيو: ”چا پائيندؤ سائين؟“.
” بوٽ“. جنهن کي ونٽا هئا تنهن چيو.
” کهي سان هجي يا بغير کهي جي؟“.
”بغير کهي جي“.
” هاف هجي يا فل“.
” فل هجي“.
هن چار پنج ڊزائنون ڪڍي هنن کي ڏيکاريون.
ان وچ ۾ هنن شوڪيس جو چڱي طرح جائزو وٺي ڇڏيو.
انهن مان ڪا بہ ڊزائن هنن کي پسند نہ آئي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

شوڪيس ڏانهن اشارو ڪندي، هڪڙي چيو : ” هو مٿين قطار ۾ جيڪو بيون نمبر بوٽ پيو آهي، اهو ڏيکار“.

هن بوٽ ڏنو ۽ لاهي اچي هن آڏو هڪڙو پير ڪولي رکيائين.

ٻنهي ڇٽن بوٽ پهرين واري واري سان اٿلائي پٿلائي ڏٺو، ۽ پوءِ جنهن کي وڻيو هو، تنهن پير ۾ پائي ڏٺو.

هن جي ماهرانه نظرن پل ۾ سمجهي ورتو ته کين بوٽ پسند اچي ويو آهي.

” ڪيتري جو آهي؟“.

” سڀني واري شي اٿوَ 480 روپين جو آهي“.

” رعايت سان ٻڌاءِ“. هڪڙي چيو.

” توهان 460 روپيه ڏجو“.

”هن ٻنهي پاڻ ۾ پناٽڪي ۾ ڪجهه ڳالهايو ۽ پوءِ هڪڙي چيو : ” 350 روپيه ڏينداسين“.

”لالا ! ايتري جو ته خريد ئي ڪونهي، ڏيڻ وٺڻ واري سهٽي ڳالهه ڪر ته نهي پئون“.

” تنهنجي مرضي، ان کان وڌيڪ ڪونه ڏينداسين“.

هو اٿيا.

” چڱو هاڻ 425 روپيه ڏجو“.

” هنن نه ڪئي“.

” پلا 400 روپيا ڏيندؤ“.

” نه“.

” پوٽا چار سئو؟“. (تيستائين هو دڪان تان لهي چُڪا هئا).

هنن نه ڪئي ۽ ٻه ٽي قدم اڳتي وڌي ويا.

هن پويان رڙ ڪئي : ” لالا هيڏي آ هيڏي“.

ٻئي موٽيا.

” ويهو ڏيو پيسا“.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هو ويٺا. پيڪ ٿيل بوٽ ڪڏهن ڪڏهن وري ڏسڻ لڳا.
چڱي طرح بوٽن جو جائزو وٺڻ کان پوءِ پنهنجي ٻولي ۾ هڪ ٻئي سان ڪجهه ڳالهايائون. ۽ پوءِ هڪڙي چيو : " اسان جا همراهه ڏي پئسا آهن، اهي وني اچون. پوءِ موٽ تي اچي توکان بوٽ ٽا کڻون".
هن جو منهن لهي ويو. ڏاڍي ڪاوڙ آيس، پر ٻي ويو. دل ۾ آيس تہ چوان : " اڳ ۾ پئسا ڪٿي اهي پوءِ بوٽ ڏسبا آهن يا اڳ ۾ بوٽ ڏسي پوءِ پئسا ڪٿي اچبا آهن؟".
پر نہ چئي سگهيو. سوچيائين متان موٽي اچن.
اڌ ڪلاڪ انتظار ڪرڻ کان پوءِ آسرو پلي ڇڏيائين تہ هاڻي ڪو نہ موٽندا.
ڪجهہ گهڙين بعد گهڙيال تي نظر وڌائين جنهن تي سڏاڏا ست وڄي رهيا هئا. ٺيڪ اڌ ڪلاڪ بعد يعني پوري اٺين وڳي ڪيس دڪان بند ڪرڻو هو.
کيس يقين ٿي ويو هو تہ هاڻي ڪو بہ گراهڪ ڪو نہ ايندو. پر پوءِ بہ من جي ڪنهن ڪنڊ ۾ آس جو مڌم ڏيئو ٽمڪي رهيو هوس تہ متان ڪو گراهڪ اچي وڃي. ٿوري دير کان پوءِ وري گهڙيال تي نظر وڌائين جتي اٺ وڄي رهيا هئا ۽ هن کي جڻ اعلان ڪري ٻڌائي رهيا هئا تہ دڪان بند ڪرڻ جو ٽائيم ٿي ويو آهي. پر هن اڃا آس جي دامن کي نہ ڇڏيو ۽ فيصلو ڪري ورتو هئائين تہ اڄ ساڍي اٺين کان پوءِ دڪان بند ڪرڻو آهي. ان وچ ۾ ٿي سگهي ٿو ڪو گراهڪ اچي وڃي ۽ هڪ اڌ جوڙو کپي وڃي.
اٺن واري انگ کان جيئن جيئن منٽن واري سُئي آهستي آهستي اڳتي وڌي رهئي هئي، تيئن تيئن مايوسي هن کي وٺ ويڙهي جيان وڪوڙي رهي هئي.
اٺ لڳي ٽيهن منٽن تي هي مايوسي جي انتها تي پهچي چڪو هو. سوچيائين هاڻ ڪو بہ گراهڪ ڪو نہ ايندو، ان ڪري دڪان بند

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪرڻ جي تياري ونڻ گهرجي.
هي بي دليءَ سان اٿيو ۽ بينر لاهي، ويڙهي سيڙهي صندليءَ تي رکيائين، ان بعد نالي وارو بورڊ لاهي اندر رکيائين. پائدانن کي ڇنڊي صاف ڪري اسٽول تي رکڻ لاءِ هڪڙي پائدان ۾ هٿ وڌائين ته گراهڪ سلام ورائي دڪان تي چڙهي آيس.
و عليڪم السلام چوندي هن جو مرجهايل چهرو گلاب جي گل جيان ٽڙي پيو.
" ها سائين ! حڪم ڪيو".
" بوٽ کپي". گراهڪ وراڻيو.
"ڊربي ۾ هجي، مڪيشن ۾ هجي يا گم ۾ هجي؟". هن رعب ڄمائيندي گراهڪ کان پڇيو.
گراهڪ ڪجهه به نه سمجهندي چيو " ڪهي سان هجي".
هن پير ڏسي 8 نمبر جون ڊربيون (ڪهي وارا بوٽ) لاهڻ شروع ڪيون.
گراهڪ کي هلڪي واريون ڊربيون پسند نه آيون ۽ اُچي وارا بُوٽ ڏيکارڻ لاءِ هن کي چيائين.
هن "يوٽ فل" جون اُچي واريون چار ڊزائنون لاهي هن آڏو رکيون.
هڪ ڊربي پائي ڏسڻ کان پوءِ گراهڪ چيو : " ڳالهه ڪر هن بوٽ جي".
" 600 روپيه سائين". هن نوڙت سان چيو.
"پيڪ ڪرينس". گراهڪ رعب مان وراڻيو.
موت ۾ هي ڏاڍو خوش ٿيو. چهري تي اطمينان ۽ سڪون جون لڪيرون ڇائنجي ويس. هن بوٽ پيڪ ڪري گراهڪ آڏو رکيو.
" هاڻ پٽ! شام جو ٽائيم آ، جيڪي ڏيڻ بسم الله ڪري ونجانءِ، گهڻي نه ڪجانءِ".
" سمجهه ۾ ايندو ته سائين گهڻي جو ڪنداسين".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

گراهڪ 250 روپيہ ڪڍي هن کي ڏنا تہ هن جا وائسر ئي ڦري ويا " واهہ ڙي سائين واهہ ڇهن سوَن واري بوٽ جا اڍائي سئو روپيا ٿو ڏين!؟ ايتري انڌير نگري ٿورئي آهي جو پيڻ ڪان بہ مٿي پڌايون". هن گراهڪ جي منهن ۾ نهاريندي چيو.

گراهڪ پنجاهہ جو نوٽ هن کي ڏيندي چيو : " هاڻ وڌيڪ نہ چئجانءِ".

"ماما! ايتري جو تہ خريد ئي ڪونهي تہ توکي ڪتان ڏيندس".

" چڱو تون پڌاءِ پلا آخر ڪهڻا وٺندين؟".

"500 روپيہ وٺندوسانءِ".

نہ چئي اُتي بينو ۽ وجهڻ لڳو.

هن سڏ ڪندي چيس : " شام جو ٽائيم آ، جي اعتبار هجئي تہ توکان خريد جا خريد وٺندس".

" ڪهڻا وٺندين؟".

" 350 روپيہ".

" نہ 300 روپيہ وٺين تہ ڏيانءِ".

ايتري جو تہ خريد ئي ڪونهي تہ ڪيئن ڏيندو سانءِ؟!".

"وڌيڪ تنهنجي مرضي!" چئي هو هيٺ لهي ويو.

هن بُوٽ پيڪ ڪري خانن ۾ رکيا ۽ پوءِ چپن ۾ منحوس ڏينهن ۽ چنڊن گراهڪن کي گهٽ وڌ ڳالهائيندي دُڪان بند ڪيو ۽ سيٺ کي دڪان جون چاپيون ڏيڻ لاءِ تڪل قدمن سان سندس گهر ڏانهن راهي ٿي ويو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پاچي

سعودي مان آئي احمد کي مهينو کن ٿيو هو.
ڇهہ سال هي سعودي ۾ رهيو هو، هر ٻئي سال ويزا جو مُدو پورو ٿيڻ تي، ٻن ٽن مهينن لاءِ پاڪستان ايندو هو ۽ وري نئين ويزا تي موٽي ويندو هو. انهن ڇهن سالن ۾ خوب ڪمايو هو.
سعوديءَ ۾ الائي ڪهڙو جادو آهي جو اتان عرب سڳورا هتي شڪار لاءِ ايندا آهن تہ انهن جي پويان وزيرن، مشيرن، ڪامورن ۽ زميندارن جون ڊگهيون قطارون ختم ٿيڻ جو نالوءُ ئي ناهن وٺنديون. ساڳي طرح ڪو غريب ٻہ، ٽي سال رهي ايندو آهي تہ انهيءَ جي پويان بہ مٽن، مائٽن، سنگتين، ساٿين، پاڙيسرين ۽ واقفن جي ڊگهي قطار ختم ٿيڻ جو نالوءُ ناهي وٺندي.
احمد کي آئي جيتوڻيڪ مهينو کن ٿي ويو هو، پر هن سان ملڻ لاءِ، هن کي دعوتون ڏيڻ لاءِ اڃان بہ هن وٽ ماڻهو اچي رهيا هئا. ۽ هي سياڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

واپاري جيان سيني سان ڏند تيزي ملي رهيو هو.
روز روز ماڻهن جي ڏنبن سان ملڻ ڪري احمد کي هاڻي بيزاري ٿيڻ لڳي هئي ۽ سوچڻ لڳو هو ته شايد ماڻهو واندا آهن، جو پنهنجا ڪم ڪار ڇڏي اچي مون کي تنگ ٿا ڪن. بيوقوفن کي شايد خبر ڪونهي ته مون کي به پنهنجن دوستن سان ملڻو هوندو ۽ هتي سوچي سمجهي ڪنهن ڪاروبار ۾ هٿ وجهڻو پوندو. هنن کي شايد وقت جي قيمتي هجڻ جي ڪل ئي ناهي ۽ وقت کي به پاڻيءَ جيان وڃائي رهيا آهن.
ڪجهه ڏينهن ڪان پوءِ مس مس ڪري هن جي ماڻهن مان جان آجي ٿي. هن سوچيو ته ڇو نه اڄ پنهنجي پراڻي دوست عابد سان وڃي ملجي ۽ هن کي حيران ڪري ڇڏجي.
پنج ڪلو ميٽرن جو مفاصلو ڪار تي طئي ڪرڻ ۾ هن کي تقريبن اوترائي منٽ لڳا. عابد جي پراڻي ڪچي جاءِ واري هنڌ تي خوبصورت بنگلو ڏسي پهرين ته هي حيران ٿيو ۽ شڪ ٿيس ته شايد غلط جڳهه تي اچي ويو آهي پر جڏهن نالي واري تختي تي نظر وڌائين ۽ اتي عابد جو نالو نظر آيس ته پوءِ پڪ ٿيس ته پنهنجي ڳهربل جڳهه تي پهتو آهي.
گيٽ تي وينل چوڪيدار کي چيائين: "عابد صاحب آهي". (صاحب چوندي کل به آيس، ان ڪري جو ڪلهه تائين هن وٽ ڪتاب خريد ڪرڻ جيترا پئسا نه هوندا هئا ۽ هي ٽيوشن پڙهائي انهن پئسن مان ڪتاب وٺندو هو). چوڪيدار هن کان نالو پڇي اندر هليو ويو ۽ ٿوري ئي دير ۾ واپس موٽي آيو ۽ هن کي وٺي وڃي ڊرائنگ روم ۾ ويهاريندي چيائين: "توهان هتي ويهو، صاحب تيار ٿي اچي ٿو".
صوفا تي ويهندي، هن ڊرائنگ روم جو جائزو وٺڻ شروع ڪيو. سامهون ڀت تي موناليزا جي تصوير لڳل هئي. ساڄي پاسي واري ڀت تي لڳل تصوير ۾ چئن ڪبوترن کي ڏاڍو ڇڳندي ۽ ٻن ڪبوترن کي پر ڦڙ ڦڙائيندي ڏيکاريو ويو هو. ڪمال جي پينٽنگ هئي. ائين پئي محسوس ٿيو ڄڻ ڪئميرا سان ڪنهن فوٽو ڇڪي ورتو هجي. ڪاٻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پاسي واري پٽ تي لڳل تصوير ۾ چار معصوم ٻارڙا کلي رهيا هئا. ائين پئي لڳو ڄڻ پاڻ ۾ مقابلو ڪندا هجن ته ڪنهن جو کلڻ سٺو آهي. هي صوفا تان اٿيو ۽ ٻويان پٽ ڏانهن نهاريائين، جتي لڳل تصوير ۾ جبل تان ڪرندڙ آبشار کي ڏيکاريو ويو هو. هيٺ وري ننڍڙي ٽڪري تي هڪ شخص گوڏن ۾ منهن ڪيون، اهڙي خوبصورت ماحول ۽ منظر کي اداسيءَ جي ڏنڌ ۾ ويڙهي رهيو هو. خوبصورت صوفا سيٽ ۽ هلڪي ناسي رنگ جي قالين جي چونڊ، اهي سڀ شيون هن جي ذوقين هجڻ جي شاهدي ڏئي رهيون هيون.

هي صوفا تان اٿيو ۽ شيلف ۾ رکيل ڪتابن ڏانهن آيو. شيلف ۾ سٺن سٺن شاعرن، اديبن، فلاسافرن ۽ تاريخدانن جي ڪتابن جي ڪليڪشن ڏسي هن کي حيرت سان گڏ خوشي به ٿي، ان ڪري جو ڪالهه تائين سسپينس، ايڪشن ۽ نيا رخ جهڙا ٿرڊ ڪلاس ڊائجسٽ پڙهندڙ عابد هاڻ سٺو ادبي ذوق رکندڙ ٿي ويو هو.

صوفا ڏانهن ايندي هن سگريٽ دُکايو ۽ صوفا تي ٽيڪ ڏئي وڏا وڏا ڪش ونندي، يادن جي ڪتاب جا ورق اٿلائڻ لڳو. هن جي اکين آڏو يونيورسٽي وارو زمانو ڦري آيو.

" ڏسجائين احمد! هڪ ڏينهن آءٌ توکي وڏو آفيسر ٿي ڏيکاريندس. پوءِ تو جهڙن کي ته آءٌ ليڪيندس به ڪو نه. هينئر ڀلي مستيون ڪري وٺ".

" اڙي هل ٽنيهر! تون به آفيسر ٿئين، شڪل ڏني اٿئي پنهنجي آئيني ۾، ڦتل گدرا، تون آفيسر ٿئين جڳ ڏسندو".

" ڏس مان چوانءِ ٿو اسان سان ادب سان پيش اچ، سياڻي کو ڪم پيئي ته پوءِ ڀلي ڪيترا به ايلاز ڇو نه ڪرين پر ڪم اصل نه ڪندوسانءِ".

هي ويتر چڙ ڏيارڻ لاءِ چوندو هئس، اڙي هاٿي نهيو، وني ڪتاب کو نه ٿو سگهين ۽ هليو آن آفيسر ٿيڻ.

موت ۾ هو ڏاڍو اداس ۽ اتاولو ٿي پوندو هو، مايوسي وڻ ويڙهيءَ جيان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وڪوڙي ويندي هيس. ڳالهائڻ لاءِ چپ چوريندو هو تہ لفظ پر ڪري اڏامي ويندا هئس ۽ هو شڪايت ڀريل نيڻن سان ڏسڻ لڳندو هئس. جڻ نگاهن ئي نگاهن ۾ چوندو هجيس ” تون بہ ! “.

تڏهن هي شرمندو ٿيندي، ڳرانڙي پائي چوندو هئس : ”يار ائين بہ سيريس ٿبو آهي ڇا؟“، مون تہ مذاق ڀئي ڪئي توسان“.

”خير اٿ تہ ڪينٽين ۾ هلي چانهہ پياريائين“.

هو بيدليءَ سان اٿندو هو تہ، هي ٻانهون ٻڌي چوندو هوس : ”يار هاڻي معاف بہ ڪر“.

موٽ ۾ هو او.ڪي چئي کِلي پوندو هو ۽ ٻئي کلندا وڃي ڪينٽين ۾ ويهندا هئا.

ائين ڪڏهن وري احمد چوندو هئس : ”ڏسجانءِ عابي! هڪ ڏينهن آئون سعودي وڃي اتان خوب ڪمائي توکي امير ٿي ڏيکاريندس. منهنجي پيرن هيٺان پوءِ ڪار هوندي. وڏو خوبصورت بنگلو هوندو، نوڪر چاڪر هوندا ۽ پوءِ عيش واري زندگي گذرندي ۽ آءٌ ساڙڻ لاءِ پنهنجي بنگلي تي توکي چوڪيدار ڪري رکندس“.

عابد وري چوڻ لڳندو هئس: ”مڙس آن لاٽون، تون سعودي وئين تہ سچ اولهہ مان اڀرندو“.

ائين جملن جي ڏي وٺ ٿيندي هئي ۽ اوچتو وري عابد ڳنڀير ٿي ويندو هو ۽ چوڻ لڳندو هئس : ”احمد! اسان جا خواب ڪڏهن بہ سچ ثابت ڪو نہ ٿيندا. هتي هر امير، امير کان اميرتر ۽ هر غريب، غريب کان غريب تر ٿيندو آهي. احمد! جتي چور بازاري هجي ۽ رشوت خوري عروج تي هجي، اهڙي ديس ۾ اسان جا سپنا ڪڏهن بہ ساپيان جو روپ ڪو نہ ماڻيندا. توکي پنهنجي بيمار ماءُ جي علاج ڪرائڻ واسطي ئي پئسا ڪونهن تہ تون سعودي وڃي پئسا ڪمائي ڪيئن سگهندين؟ ۽ آئون، آئون وري ڪميشن جو امتحان ڏئي آفيسر ٿيڻ جا سپنا پيو ڏسان. ڪجهہ ڪو نہ ٿيندو احمد! اسان ۽ اسان جا سپنا ڪڏهن بہ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سائيان کو نہ مائيندا، ڪڏهن بہ نہ“.
احمد وري همت ڏياريندي چوڻ لڳندو هئس : ”اڙي ياڙيا هيئر سان ئي همت هاري اٿئي! دنيا ۾ تيڻ لاءِ چا نہ تو ٿئي. پاڻ کي سگهي زندگي گذارڻي آهي، ان لاءِ محنت بہ اوتري ڪرڻي آهي. همت، محنت ۽ عزم سان ناممڪن کي بہ ممڪن ۾ بدلائي سگهبو آهي. تون ڏسجانءِ پنهنجا سپنا هڪ ڏينهن ساپيا جو روپ ضرور مائيندا“. تنهن دم هن جي چپن تي گگهہ اونده ۾ پري کان پرندڙ ڏيئي جي لاٽ جهڙي مرڪ ڦهلجي ويندي هئي.
وقت ڪجهہ اڳتي سرڪي ويو هو. احمد جي ماءُ ڊگهي بيماريءَ کان پوءِ فوت ٿي وئي هئي. عابد ڪميشن جي تياري ڪرڻ ۾ لڳي ويو هو، ۽ احمد پنهنجي جاءِ ڪپائي، پنهنجا ٻار ڪرائي جي جڳهہ ۾ ڇڏي، پنهنجي نيڻن ۾ سُني مستقبل جا سپنا سانديڱ سعودي هليو ويو هو. وڃڻ وقت ٻنهي دوستن هڪ ٻئي سان عهد ڪيو هو تہ هاٿي پاڻ ٻئي تڏهن ملنداسين جڏهن اسان ڪجهہ ٻڻجي وينداسين.
هن جي خيالن کي بريڪ تڏهن لڳي، جڏهن عابد ڊرائنگ روم ۾ گهڙي ڪنگهڪار ڪري، هن کي پاڻ ڏانهن متوجهہ ڪيو.
احمد تي اچاتري نظر وجهندي عابد هن سان مخاطب ٿيو: ” آءٌ توهان کي گهڻو وقت ڪو نہ ڏئي سگهندس. منهنجي مختيارڪار سان اپوائنٽمينٽ آهي، جلدي فرمايو آءٌ توهان جي ڪهڙي خدمت ڪري سگهان ٿو؟“.
ٿري پيس سوٽ ۾ عابد احمد کي ڏاڍو وڻيو. هي عابد ڏانهن ڏسندي چوڻ لڳو : ”عابي! چا مون لاءِ بہ تو وٽ تائيمر ڪونهي!؟“.
پل ۾ سمجهي ورتائين تہ مون سان ايڏي بي تڪلفيءَ سان مخاطب ٿيڻ وارو احمد ڪان سواءِ ٻيو ڪو بہ ٿي نہ ٿو سگهي. هڪ لمحي لاءِ چپن تي آيل مرڪ کي منهن تي سختي آڻي لڪائي ڇڏيائين ۽ چوڻ لڳس : ”مسٽر پنهنجي اوقات ۾ رهو، اوهان کي جرئت ڪيئن ٿي مون سان ايڏي بي تڪليفيءَ سان پيش اچڻ جي“.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

احمد مُرڪندي چوڻ لڳس : ”عابي! آئون ڀيو ڪو بہ نہ، پر تنهنجو دوست احمد آهيان، ڇا تون پنهنجي جگري يار احمد کي بہ ڪو نہ ٿو سڃاڻين؟!“.

”مسٽر پنهنجي زبان کي لغام ڏيو. ۽ مهرباني ڪري هتان نڪري وڃو. آءٌ ڪنهن بہ احمد کي ڪو نہ سڃاڻان“.

احمد سراپا حيرت بنجي ويو. يقين ئي نہ ٿي آيس تہ ڪو عابد ائين بہ ٿي سگهي ٿو. عابد جي نيڻن ۾ نهاريائين، جتي پري پري تائين اوپرائپ نظر آيس. ڳيت ڏئي آواز جي لرزش تي قابو پائڻ جي ڪوشش ڪندي احمد چوڻ لڳس : ” توهين نيڪ ٿا چئو، آئون شايد غلط جڳهہ تي اچي ويو آهيان، منهنجو دوست عابد تہ اهڙو قطعي نٿو ٿي سگهي“. هن منهن ڦيريو ۽ دروازي ڏانهن تڪڙيون وکون کڻڻ لڳو.

جهٽ ۾ وري عابد ٻانهن مان ورتس: ”ڪاڏي ڪاڏي پنهنجي دوست عابد سان نہ ملندؤ ڇا؟!“.

عابد کي ٽيلهو ڏيندي چيائين : ”تون منهنجو دوست عابد ناهين، منهنجو دوست عابد تہ اهڙو ٿي نہ ٿو سگهي“.

”يار ايترو سيريس بہ ٿبو آهي ڇا!؟“. عابد ٻانهون ٻڌندي چيو.

اڪثر اهڙن موقعن تي پنهنجو چيل جملو، عابد جي واتان ٻڌي ڳاوڙ ڪجهہ ڍري ٿيس. منهن مٿي ڪندي عابد جي نيڻن ۾ نهاريائين، جتي پاڻ لاءِ پيار جا اٿاهہ ساگر ڇلندي نظر آيس. هن جي سموري ڪاوڙ ڪافور ٿي وئي ۽ عابد کي ڀاڪر ۾ ڀريندي چوڻ لڳس : ”ذرو بہ تہ نہ بدليو آهين“.

” تون بہ تہ اهو ساڳيو آهين“.

عابد ٻي. اي ڏانهن ڏسندي، جيڪو ٻنهي کي حيرت وچان ڏسي رهيو هو، چيو : ”مختيارڪار سان منهنجي اپوائنٽمينٽ ڪينسل ڪرائي ڇڏ“.

” تمام ضروري اپوائنٽمينٽ آهي سائين“.

” پر منهنجي دوست احمد کان وڌيڪ نہ“.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هن وڌيڪ ڪجهہ چوڻ چاهيو ٿہ، عابد هٿ جي اشاري سان روڪيندي چيس : ”بس هاڻ تون وڃ ۽ چاچي رمضان کي هيڏانهن موڪل“.

” احمد چا پيئندين، ٿڌو يا چانهہ؟“.

” چانهن نيڪ رهندي“.

چاچو رمضان ادب سان هٿ ٻڌي اچي هنن آڏو بيٺو.

” چاچا! اسان کي ڪڙڪ چانهہ ٿہ پيار“.

” حاضر بابا!“ ۽ هو هليو ويو.

احمد مشڪندي عابد کي چوڻ لڳو : ” نيٺ پنهنجي مقصد ۾ ڪاميابي ماڻيئي“.

احمد! اراده مضبوط هجن، محنت ۽ لگن سان سفر طئي ڪندو رهجي ٿہ پوءِ سموريون رڪاوٽون دور ٿي وينديون آهن. ۽ انسان منزل کي وڃي رسندو آهي. ائين تو ٺي ٿہ چيو هو نہ؟“.

” ها بلڪل“.

”تون ٻڌاءِ پاڙيا! ايترن سالن کان پوءِ مس مس چڪر لڳايو اٿئي. سعودي لڳئي يا نہ؟“.

” جنهن سان تو جهڙي دوست جون دعائون ڪئي هجن، ان کي سعودي نہ لڳي، ائين بہ ٿي سگهي ٿو ڇا!“.

” ڇٻو سنو مال ناهي موٽيو آهين؟“.

” بس رب جون ڪرپائون آهن“.

” چاچو ٽرالي ڏڪيندو ڪمري ۾ آيو. ڳالهين جو سلسلو ٿوري دير لاءِ رڪجي ويو.

عابد چانهہ ناهي۽احمد ڏانهن ڪپ وڌائيندي چوڻ لڳو: ” اڄ تون پنهنجي سعودي وڃڻ ۽ رهڻ جي ڪهاڻي ٻڌاءِ“.

احمد چانهہ جو ڪپ ورتي، ان مان سپ ڀري چوڻ لڳو : ”منهنجي سعودي وڃڻ جي ڪهاڻيءَ جي ٿہ توکي خبر آهي. باقي اتي رهڻ ۽ پئسي ڪمائڻ جي ڏکي ڪهاڻي آهي. جيڪا پوءِ تفصيل سان ٻئي دفعي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻڌائيندو ساڻ. مختصرن ائين آهي تہ شروع ۾ اتي وڃي چوڪيداري ڪيم. نوڪر ٿي رهيس ۽ مزدوري پڻ ڪيم. جڏهن ڪجهہ پئسا گڏ ٿيا تہ ڊرائيوري ڪم اچي ويئي ۽ اتي ٽئڪسي هلائڻ لڳم، جنهن مان سٺي آمدني ٿيڻ لڳي. ائين پوءِ پئسا بچائيندو ويس ۽ پاڪستان مان ايندڙ ماڻهن کي پنهنجن پئسن مان ٽئڪسيون وٺي ڏيندو رهيس ۽ اتان منهنجي سٺي ڪميشن نهندي رهي. هاڻي جڏهن آءٌ سعودي مان موٽيو آهيان تہ منهنجون اتي ٽيهہ ٽئڪسيون هيون، جيڪي ٻيا هلائيندا هئا. ان سان گڏ آءٌ پڻ ٽئڪسي هلائيندو هئس".

" تمام سٺو، ان کي ئي تہ ذهانت چئبو آهي".

" تون ٻڌاءِ پنهنجي ڪهاڻي".

" منهنجي ڪهاڻي انتهائي مختصر آهي. تنهنجي وڃڻ کان پوءِ چار پنج سال سخت محنت ڪيم ۽ مقابلي جي امتحان ۾ وينس جتان پاس ٿي ويس ۽ هاڻي انڪم ٽئڪس کاتي ۾ سترهين گريڊ جو آفيسر آهيان. شادي ڪئي اٿم ۽ ماشاءَ الله هڪ پٽ جو پيءُ بہ آهيان".

" حرامي مون کي شاديءَ جي دعوت بہ ڪو نہ ڏنئي".

" ڪيئن ڏيانءِ ها، پاڻ پنهي معاهدو نہ ڪيو هو تہ، هاڻ وري تڏهن ملنداسين، جڏهن ڪجهہ بڻجي ويندا سين. مون بہ هاڻي مس پير سنڀاليا آهن. سوچيم پئي تہ هاڻ توسان رابطو ڪرڻ جي ڪوشش ڪجي تہ ماڳهين تو اچي مون کي ڳولي لڌو آهي".

" تنهنجو ننڍڙو ڪٿي آهي، ڏيکار نہ مون کي".

" ضرور ڏيکاريانءِ، ها پر منهنجو ننڍڙو ۽ مائي مائٽن ڏانهن ڪراچي ويل آهن. هفتي کان پوءِ موٽندا تہ توکي ضرور ڏيکاريندس".

" ٻڌا سعودي ۾ مزو آيئي؟".

"الائي ڪهڙي مزي جي ڳالهہ پيو ڪرين؟".

جهڙ مزي جي آءٌ ڳالهہ پيو ڪريان، تون بہ سمجهين پيو".

اڇا تہ ان مزي جي ڳالهہ پيو ڪرين، اهڙا تہ ڪوڙ مزا ورتاسين".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

" پوءِ ڳل به ڪٽي".

" يار پئسو هو جام. سو نه ڇڏيوسين ڪو ملڪ. آمريڪي، فرانسي، جاپاني، انڊين، ايراني، فلسطيني، مصري ۽ لبنان ڪان وٺي انڊونيشيا سميت سڀني ملڪن جي عورتن سان سيڪس انجواءِ ڪيوسين".

" پوءِ ڀلا ڪهڙي ملڪ جي عورتن مان وڌيڪ مزو آيئي ۽ ڪو واقعو جيڪو وساري نه سگهيو هجين؟".

" يار سڀني جو پنهنجو هڪ مزو، الڳ هڪڙي ٽيسٽ هئي. فلسطيني مايون قدر آور هيون ته آمريڪي ڪير جهڙيون اڇيون ۽ سونهن وري مصر جي عورتن کي هئي، تنهنڪري آءُ توکي ڪنهن هڪ ملڪ جي عورتن بابت ڪا راءِ ڏئي نه ٿو سگهان. باقي اٺ وسرندڙ واقعي جي ڳالهه آهي ته اهڙا ڪئي واقعا آهن. توکي هڪڙو واقعو ٻڌايان ٿو.

هڪ لبناني عورت مون کي هٿ ڏئي ٽئڪسي بيهارڻ لاءِ چيو. مون جڏهن ٽئڪسي هن جي پير ۾ اچي بيهاري ته هوءَ پوين دروازو کولي ويهي رهي. مون چيو ڪاڏي هلان چيائين اڳتي هل ته ٻڌايانءِ ٿي. مون ايڪسيليٽر تي زور وڌائي ڪلچ تان پير ڪٽي ورتو. ٿورو اڳتي هلي هن پاڻ ئي بغير حجاب جي آفر ڪئي ته جي جڳهه اٿئي ته آءُ توسان هلڻ لاءِ تيار آهيان ۽ توکان پنجاهه ريال وٺندم.

آءُ پنهنجي هڪ عرب دوست جي جاءِ تي هن کي وٺي ويم. مون مان هن کي ايترو ته مزو آيو جو هوءَ ٻئي ڏينهن پاڻهي ئي مون وٽ هلي آئي. مون کيس چيو اڄ منهنجو موڊ ڪونهي، ها البته تون سڀاڻي ساڳي ٽائيم تي رات جو اچي سگهين ٿي. آءُ هتي ئي رهندو آهيان.

هن جو منهن لهي ويو ۽ چيائين اڄ آئون خوشيءَ سان آئي آهيان ۽ توکان پئسا ڪو نه وٺنديس. مون هن کي پنهنجي ڳچيءَ ۾ پوندي ڏسي چيو پر اڄ منهنجو موڊ ڪونهي. هوءَ موڊ آف ڪري هلي وئي ته سوچيم جان ڇٽي. پر ٻئي ڏينهن ساڳئي ٽائيم تي هوءَ آئي ته مجبورن رات هن سان گذارڻي پئي. صبح جو سوير جڏهن هوءَ وڃڻ لڳي ته مون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هن کي 50 ريالن پاران 100 ريءَ ڪيئي ڏنا. ان ڪري جو هوءَ مون وٽ سڄي رات رهي هئي. پر منهنجي حيرت جي حد نه رهي جو هن منهنجي زوري پئسن ڏيڻ جي باوجود به پئسا مون کي موٽائي ڏنا.

ائين پوءِ هوءَ اڪثر مون وٽ ايندي رهي. مون سان پنهنجي سچي پيار جا قسم کڻندي رهي. مون کي شادي ڪرڻ لاءِ چوندي رهي. ۽ مون کي پاڪستان وٺي اچڻ لاءِ ايلاز ڪندي رهي. چونداآهن جهوليءَ ۾ پاٿي اچي پيل گلاب جو گل به پنهنجي اها حسيت وڃائي ويهندو آهي. ائين پوءِ جڏهن مون هن کي سختي سان پاڻ دانهن اچڻ کان جهلي ڇڏيو ته پوءِ هوءَ وري مون وٽ نه آئي".

چند ساعتن جي خاموشيءَ کان پوءِ عابد وري هن کي چيو : "چونداآهن سعودي ۾ جيڪي اهو فعل ڪندي پڪڙيا ويندا آهن، انهن کي سنگسار ڪيو ويندو آهي. پوءِ به تون انهن ڪمن کان نه مڙئين؟".

" اهو پاڪستاني کهڙو جيڪو مڙي وڃي. زندگي ته انجواءِ ڪرڻ جو نالو آهي نه. پوءِ انجواءِ ڪندي موت اچي ته کهڙي پرواهه. بس اها سوچ ئي مڙڻ ڪو نه ڏيندي هئي".

" پوءِ ڇا خيال آ، اڄ موڊ هجئي ته مال گهرائي وٺون".

ها، ها ڇو نه. گهرجي مرغي به دال برابر لڳندي آهي. ٻن هفتن کان ڪا نئين ٽيسٽ ناهي ورتي".

" پر هڪڙو پرابلم آهي".

" کهڙو؟".

"مائي کي ڪيئن منهن ڏيو".

" اڙي اها به ڪا پريشاني جي ڳالهه آهي. فون ڪري ٻڌائي ڇڏينس ته دوست دعوت جهلي آ. رات جي ماني جي ۽ توکي ڇڏي نه ٿو، تنهن ڪري مان رات گهر اچي نه سگهندس ۽ هوءَ پريشان نه ٿئي".

تاڙو ملائيندي چويس ٿو : "وڏو ڪو حرامي آهين".

" پر اڄ مون تي ايڏو مهربان ڇو ٿي رهيو آهين؟!".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

” ڪير ڪافر توتي مهربان ٿي رهيو آهي، منهنجي مائي ڪي مائٽن ڏي وئي هفتو ٿي ويو آهي ۽ اجان هفتو ڪن ڪو نہ ايندي، جي اجان چپ ڪري ويهان تہ مري پوان“.

” چئبو تہ پنهنجي پيٽ ۾ سور اٿئي؟“.

” ائين ئي سمجهہ ڪٿي“.

” تہ پوءِ گهراءِ مال“.

”ايڏو اتاولو ڇو پيو ٿئين، رات تہ ٿيڻ ڏي“.

” پر آرڊر تہ ڏئي ڇڏ نہ “.

” ها اجهو “.

عابد چاچي رمضان کي سڏ ڪري ٿو، جيڪو پڇڻ واري انداز ڪمري ۾ داخل ٿئي ٿو.

عابد چويس ٿو : ”چاچا! اج رات احمد اسان جو مهمان آهي سندس ماني وغيره جو سٺو بندوبست ٿيڻ کپي ۽ ها ڊرائيور کي چئو تہ اسان لاءِ بہ VIP پيسن جو بندوبست ڪري.

چاچو مشڪندي ٻاهر هليو وڃي ٿو.

” ڇگو هاڻي تون پنهنجي گهرواري کي فون ڪري ڇڏ“.

” اجهو ڪري ٿو وٺان“.

هو اٿيو ۽ فون نمبر ملائي گهرواري کي ٻڌايائين تہ رات هي گهر اچي نہ سگهندو، تنهنڪري هوءَ پريشان نہ ٿئي.

رات پنهنجو ڪارو وڳو پهري چڪي هئي. آسمان جي سيج تارن سان جرڪي رهي هئي. هنن آڏو ٽيبل تي وسڪيءَ جي بوتل کليل هئي. هي پيگ مٿان پيگ چاڙهي رهيا هئا. وسڪيءَ سان گڏ ٻڪل گوشت هنن کي وڌيڪ مزو ڏئي رهيو هو.

آواز جي لرزش تي قابو پائيندي احمد عابد کان پڇيو : ” قدرت جي هر شيءِ کان وڌيڪ خوبصورت تخليق ڪهڙي آهي؟“.

پيگ ۾ بچيل ڍُڪ کي ٻِيت ڏئي نڙيءَ کان هيٺ لاهيندي عابد چيو : ”

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

عورت. عورت ئي قدرت جي هر شيءِ کان وڌيڪ خوبصورت تخليق آهي".

"پوءِ اڄان ڇو عورتون ڪو نہ آيون آهن؟". احمد ٻڳل گوشت جو ٽڪرو وات ۾ وجهي چٻاڙيندي چيو.

" اچي ويندين، اچي وينديون. ٽڪرُ ڇا جي آ". ان سمي ڊرائيور ڪمري ۾ داخل ٿيو ۽ عابد کي ٻڌايائين تہ پيس اچي ويا آهن.

عابد خوش ٿيندي چيس : " هڪ کي مهمانن واري ڪمري ۾ هلي ويهار ۽ ٻي کي مون واري ڪمري ۾ ڇڏي آ، پر خيال رکجانءِ مهمان وارو پيس وي آءِ پي هجي".

هو هليو ويو ۽ ٿوري ئي دير ۾ موٽي اچي ٻڌايائين تہ ٻنهي کي گهربل ڪمرن ۾ ويهاري آيو آهي.

عابد آنندي چيو : "پوءِ دير ڇا جي آ، آءُ پنهنجي ڪمري ۾ هلان ٿو ۽ احمد کي پنهنجي ڪمري وٽ ڇڏي آ".

احمد لڙڪڙائيندو نوڪر جي رهنمائيءَ ۾ پنهنجي ڪمري تائين پهتو.

هينڊل گهمائي در کي ڌڪو ڏنائين ۽ ٻئي پل ڪمري اندر هو.

ڪمري ۾ گهڙڻ سان حواسن تي خوشبو ڇانئجي ويس.

هڪ ادا سان ٻرتي منهن ڪيو ڪليل وارن سان بيڊ تي هن کي ويٺل ڏٺائين. هن ڏانهن ويجهو ٿيندي ۽ پنهنجي آواز جي لرزش تي قابوپائيندي، هن تي جملو اڇلايائين : "جانِ من! ايڏي بي نيازي بہ نيڪ ناهي. پنهنجو ديدار تہ ڪراءِ".

هن جيئن ئي منهن ڦيريو ۽ هن کي ڏٺائين تہ هن جا سمورا نشا ڪافور ٿي ويا، پنهنجي پيرن هيٺان ڌرتيءَ کي کسڪندي ۽ پاڻ کي نهايت اونهين کاهين ۾ ڪرندي محسوس ڪيائين. يقين ئي نہ ٿي آيس تہ ائين بہ ٿي سگهي ٿو.

هن کي لڳو تہ ڇهہ سال مسلسل هن پئسو نہ ڪمايو هجي بلڪ ڇهہ سال مسلسل پنهنجي عزت وڃائي هجي. ان ڪري جو بيڊ تي ويٺل عورت ٻي ڪا بہ نہ پر هن جي پنهنجي زال شڪيلہ هئي!.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪيفيتن جو آرٽسٽ مشتاق

ڪهاڻي سرجڻ جو فن، ڏاڍو اوکو آهي:
اهو فن ليکڪ جي ذهني سگهه جي آخري سرحد ڇهي ٿو.
ڪهاڻيڪار ڪان وڌيڪ شايد ڪو پيو معاشري ۾ اعليٰ ذهن هجي، جنهن جي سوچڻ/ پرجهڻ جي سگهه، زندگيءَ جي مڙني رخن جي صحيح وضاحت ڪري سگهي. ڪهاڻيڪار هڪ ئي وقت ٻوليءَ جو ماهر، ڪيفيتن جو آرٽسٽ ۽ نفسيات جو وڏو ڄاڻو هجي ٿو. ڇاڪاڻ ته ڪهاڻيءَ جي هر ڪردار جي پنهنجي ٻولي آهي ۽ هر ڪردار جو پنهنجو سماجي پس منظر آهي. ڪهاڻيڪار انهن سڀني ڪردارن جي مجموعي ڪفيتن ڪي، انهن جي فطري رنگ ۾ لفظن جي آڏاڻي تي اُڻي ٿو. ڪهاڻيڪار انبوهه ذهنن (ڪردارن) جو ميڙ ٿئي ٿو، جتي مختلف درجن جي سوچ هڪ ئي

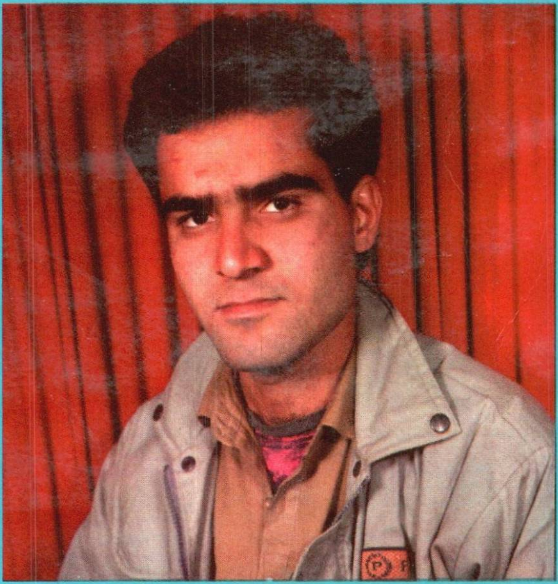

وقت اچي ڪٺي ٿي آهي ۽ مختلف ذهنن جي نفسيات اچي سهيڙي آهي. هاڻي اُهي جڏهن انبوهه ذهن (ڪردار) پنهنجي راهه رمن ٿا ته ڪهاڻيڪار انهن سڀني سان، انهن جي پنهنجي نفسيات تحت Treate ڪري ٿو ۽ ڪنهن به ڪردار کي پنهنجي فطري هلت کان ڌار نٿو ڪري.

اهڙو اندازو/ علم فطرت ڪهاڻيڪار کان سواءِ، ٻئي ڪنهن کي نه ڏنو آهي، جو هو ڪردارن جي مزاج سان فطرت وانگر پيش اچي سگهي. مان مختصر اهو چوان ٿو ته: مٿيون خاصيتون اوهان کي مشتاق پرڳڙي جي تقريباً ڪهاڻين ۾ ملنديون.

معصوم بخاري
ٽپال گهر راڏڻ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پڙهندڙ نسُل . پَ نَ

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾عبدالله حسين ” اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻڪَ ”لُڙهندڙ نسُل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ئي لکيو:

انڌي ماءُ ڄڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لُڙهندڙ، ڪَڙهندڙ، ڪُڙهندڙ، ٻَرندڙ، جُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪندڙُ، ياڙي، ڪاڙُو، ياڇوڪڙُ، ڪاوڙيل ۽ وِڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سگهجي ٿو، پر اسان اِنهن سڀني وچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان کڻي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ناهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهڻ ۽ هِڪ ٻئي کي ڳولي سهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻڻ جي آس رکون ٿا.

The Reading Generation پڙهندڙ نسُل . پَ نَ

پڙهندڙ نَسل (پَنَ) ڪا بہ تنظيمَ ناهي. اُنَ جو ڪو بہ صدر، عُهديدار يا پايو وِجهندڙ نہ آهي. جيڪڏهن ڪو بہ شخص اهڙي دعوىٰ ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو ڪُوڙو آهي. نہ ئي وري پَنَ جي نالي ڪي پئسا گَڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو بہ ڪُوڙو آهي.

جھڙيءَ طَرَح وڻن جا پَنَ ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اَهڙيءَ طرح پڙهندڙ نَسُل وارا پَنَ بہ مختَلِف آهن ۽ هوندا. اُهي ساڳئي ئي وقت اُداس ۽ پڙهندڙ، ٻَرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وِڙهندڙ ۽ پڙهندڙ بہ ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پَنَ ڪا خُصوصي ۽ تالي لڳل ڪِلَب Exclusive Club نہ آهي.

ڪوشش اها هوندي تہ پَنَ جا سڀ ڪَم ڪار سَهڪاري ۽ رَضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي تہ ڪي ڪم اُجرتي بنيادن تي بہ ٿِين. اهڙي حالت ۾ پَنَ پاڻ هِڪَٻِئي جي مدد ڪَرڻ جي اُصولَ هيٺ ڏي وَٺُ ڪندا ۽ غيرتجارتي non-commercial رهندا. پَنَ پاران ڪتابن کي ڊِجيٽائِيز digitize ڪرڻ جي عَملَ مان ڪو بہ مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نہ ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊِجيٽائِيز ڪرڻ کان پو ٻيو اهم مرحلو وِرهائڻ distribution جو ٿيندو. اِهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو تہ ڀلي ڪمائي، رُڳو پَنَ سان اُن جو ڪو بہ لاڳاپو نہ هوندو.

پَنَن کي کُليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي تہ هو وَسَ پٽاندڙ وڏِ کان وَڏِ ڪتاب خريد ڪَري ڪتابن جي ليکڪَن، ڇپائيندڙن ۽ ڇاپيندڙن کي هِمٿائِن. پر ساڳِئي وقت عِلم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪَنهن بہ رُڪاوٽَ کي نہ مڃن.

شيخ اَيازَ علمَ، ڄاڻَ، سمجھَ ۽ ڏاھپَ کي گيتَ، بيتَ، سِٽَ، پُڪارَ سان تَشبيھ ڏيندي انهن سيني کي بَمن، گولين ۽ بارودَ جي مدِ مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو تہ:

گيتَ بہِ ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪَرن ٿا.

... ...

ڄڻ ڄڻ جاڙ وڏي ٿي جَڳَ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ ڇُپن ٿا؛
ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي مَنجھ پهاڙ ڇُپن ٿا؛

... ...

ڪالهہَ هُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄڪلهہ نيلا پيلا آهن:
گيتَ بہِ ڄڻ گوريلا آهن........

... ...

هي بيتُ اَٿي، هي بَم- گولو،
جيڪي بہ ڪٽين، جيڪي بہ ڪٽين!
مون لاءِ ٻنهي ۾ فَرَقُ نہ آ، هي بيتُ بہ بَمَ جو ساٿي آ،
جنهن رِڻَ ۾ رات ڪَيا راڙا، تنهن هَڏَ ۽ چَمَ جو ساٿي آ ـ

اِن حسابَ سان اٽڃاٽائي کي پاڻَ تي اِهو سوچي مَڙهڻ تہ ”هاڻي ويڙهہ ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نہ وڃايو“ ناداني‌ءَ جي نشاني آهي.

پَنَ جو پڙهڻ عام ڪِتابي ڪيڙن وانگر رُڳو نِصابي ڪتابن تائين محدود نہ هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر کڄي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻجاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نِصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بڻائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ نَسُل جا پَنَ سيني کي **ڇو، ڇالاءِ ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بيانَ تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوشَ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جوابَ ڳولڻ کي نہ رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اٽر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان بہ پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي اِن سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بَس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏِسو، هر قسم جا ڳاڙها تو ڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون ڀاڪي پائي چيو تہ ”منهنجا ڀاءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ“.
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)

The Reading Generation **پڙهندڙ نَسُل ـ پَ نَ**

سنڌ سلامت

www.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت جو مشن ۽ مقصد سنڌي ٻوليءَ جي ڊجيٽلائيزيشن ۽ پکيڙ کي وسيع ڪرڻ آهي ۽ پڻ دنيا سان گڏ سندس رفتار سان هلڻ جو سانباهو آهي، ڇو تہ تاريخ هميشہ انهن قومن جو احترام ڪيو آهي جن پنهنجي علمي سرمائي جي حفاظت ڪئي آهي. سنڌ سلامت پڻ پنهنجي ٻوليءَ جي بقاء خاطر سنڌي ٻوليءَ ۾ لکيل قيمتي ۽ ناياب ورثي کي ضايع ٿيڻ کان بچائڻ ۽ ان کي نہ رڳو محفوظ رکڻ پر پنهنجي اديبن، ليکڪن، محققن ۽ شاعرن جي علم، هنر ۽ تخليقن کي ڊيجيٽلائيز ڪندي دنيا جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ موجود سنڌين تائين مفت ۾ آسانيءَ سان پهچائڻ جو عزم ڪيو آهي.

اسان جي خواهش هئي تہ سنڌي مواد تي مشتمل هڪ اهڙو ڪتاب گهر قائم ڪجي جتي هر موضوع تي مشتمل ڪتاب موجود ملن. ڪتابن کي ڳولڻ ۽ ڊائونلوڊ ڪرڻ آسان هجي ۽ اينڊرائيڊ سميت آئي فون يا ونڊوز آپريٽنگ سسٽم سميت هر قسم جي ڊوائيس تي آساني سان آن لائين پڻ پڙهي سگهجي.

۽ اهو سڀ "سنڌ سلامت ڪتاب گهر" ذريعي ئي ممڪن ٿي سگهيو. اميد تہ سنڌ سلامت ڪتاب گهر ذريعي سموري دنيا ۾ موجود سنڌي نہ صرف ڀرپور لاڀ حاصل ڪندا پر سنڌ سلامت ڪتاب گهر کي وڌيڪ فائديمند بنائڻ لاءِ پنهنجو پورو ساٿ نڀائيندا.

books.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت ڪتاب گهر جي اينڊرائيڊ اپليڪيشن پلي اسٽور جي هن لنڪ تان ڊائونلوڊ ڪريو:

https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sindhsalamat.book